

Yarpuz

Edebiyat DERGisi

Yıl 8 Sayı 53 Temmuz - Ağustos 2026

YARPUZ EDEBİYAT DERGİSİ İLE ŞEHİR DEFTERİ DERGİSİ ARASINDA “KARDEŞLİK PROTOKOLÜ” YAPILDI.

Kahramanmaraş'ın Afşin ilçesinde ülke geneli yayım yapan Yarpuz Edebiyat Dergisi ile Çorum'da yayımlanan Şehir Defteri dergisi arasında “kardeşlik protokolü” yapıldı.

6 Şubat 2023'te yaşanan “asrın felaketi” olarak tabir edilen Kahramanmaraş depremlerinde Çorum Valiliği, Afşin'e koordinatör olarak tayin edilmişti. Çorum ve Afşin arasındaki bu yakınlaşma ve dayanışma gün gün arttı.

Deprem yaraları sarılırken Afşin ile Çorum “kardeş şehir” ilan edilmiş ve protokol yapılmıştı. Akabinde Afşin'in en aktif sivil toplum kuruluşu olan GÖNÜLDER ile Çorum'un en aktif sivil toplum kuruluşu ÇOSTOG arasında kardeşlik protokolü imzalandı. “Edebiyat iyileştirir.” sözünden hareketle Yarpuz Edebiyat Dergisi ile Çorum Belediyesi tarafından yayımlanan Şehir Defteri dergisi arasında kardeşlik protokolü hazırlandı.

Hazırlanan protokol, 38. Hitit Festivali kapsamında Çorum'u ziyaret eden Yarpuz Edebiyat Dergisi Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü Halil Demir ile Çorum Belediye Başkan Yardımcısı ve Şehir Defteri dergisi Genel Yayın Yönetmeni Turhan Candan arasında imza altına alındı.

Çorum Belediye Başkan Yardımcısı Turhan Candan'ın makamında gerçekleşen protokole Afşin Es-hab-ı Kehf Gönül Elçileri Derneği (GÖNÜLDER), Afşin Halk Ozanları Derneği ve Çorum Sivil Toplum Gönüllüleri Derneği'nin (ÇOSTOG) başkanları ve üyeleri de şahitlik etti.

Protokol programında konuşan Yarpuz Edebiyat Dergisi Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü Halil Demir, “İstedik ki Çorum ziyaretlerimiz kardeşliğimizin pekişmesine vesile olsun. Dergimiz Yarpuz ile Şehir Defteri arasında bir kardeşlik protokolü yapalım. Turhan Candan başkanımız da sağ olsunlar uygun gördüler. Bugün kardeşliğimizi bir kez daha pekiştirmenin ve ilan etmenin sevincini yaşıyoruz.” dedi.

Şehir Defteri Genel Yayın Yönetmeni Turhan Candan ise “Afşin deyince bizim için sıradan bir şehir akla gelmiyor. Afşin'le bizim ruh kardeşliğimiz oluştu. Deprem vesilesi ile bu kardeşlik, birliktelik, dayanışma daha samimi bir sürece taşındı. Yarın bizim başımıza aynı şey gelse Afşinli kardeşlerimizin de aynı hassasiyeti, duyarlılığı göstereceğinden eminiz. Sizleri festival vesilesiyle burada ağırlamaktan mutluluk duyuyoruz. Bizim birçok kardeş şehrimiz var Çorum olarak Afşin'i özel bir yere yazdık. Çünkü deprem sırasında bizler de o bölgede olduk. Acıları birlikte göğüsledik. Sizinle o sıkıntıları belli oranda birlikte yaşadık. Şu anda YARPUZ ile ŞEHİR DEFTERİ dergilerinin bu kardeşliğini ilan ediyor olmaktan son derece mutluyuz. Afşin kültürde, sanatta, edebiyatta çok önemli yer tutan, Türk kültürünü geçmişten bugüne taşıma, bugünden yarına aktarmada çok önemli bir misyonu olan ilçe. Bu kardeşlik protokolünün her iki şehre de katkılar sunacağından eminiz, buna inanıyoruz.” dedi.

Konuşmaların ardından protokol imzalandı, dergilerle hediyeleşildi.

Yarpuz
Edebiyat Dergisi

ISSN : 2687-2307

Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü
Halil DEMİR**Genel Yayın Yönetmeni**
İlker GÜLBAHAR**Editör**
Kazım GÖK**Yayın Kurulu**
İlker GÜLBAHAR
Kazım GÖK
Mehmet OSMANOĞLU
Akif DUT
Haşim KALENDER
Mehmet GÖREN**Son Okuma**
Akif DUT**Kapak Fotoğrafı**
Mehmet GÖREN
Yazışma Adresi
Kale Mahallesi Elçibey Caddesi
A101Market Yanı Kat:1 No: 18/B
Afşin/Kahramanmaraşwww.yarpuzedebiyatdergisi.com
Mail:yarpuzedebiyatdergisi@gmail.com**Facebook:** Yarpuz Edebiyat Dergisi
Instagram: yarpuzedebiyatdergisi**Yayın Türü:** Süreli Yayın
ISSN : 2687-2307 Aylık (e-Dergi)Yıl: 8 Sayı: 53 (Temmuz-Ağustos 2026)
İletişim Tel: 0541 629 94 66
Baskı: FA Ajans - Kahramanmaraş

Eserlerin hukukî sorumluluğu yazarlarına aittir. Yarpuz Edebiyat Dergisi'nden yapılan alıntılarda kaynak gösterilmesi zorunludur.

Yarpuz Edebiyat Dergisi
Afşin Merkez Yayın Grubu
tarafından çıkarılmaktadır.United Nations
Educational, Scientific and
Cultural OrganizationKAHRAMANMARAŞ
city of literature

SUNUŞ

Müzik ve fotoğrafın / resmin, şiir ve müziğin, fotoğraf/ resim ve şiirin bir arada kullanımları tarih içinde hep ola-gelmiş karma estetiklerdir. Günümüzde neredeyse her şe-hirle özdeşleşen şiir şölenlerinde şiir ve müziğin birlikteliği-ne çokça şahit oluyoruz. Bazı şölenlerde şiire uygun müziğe dikkat edilirken kimi şölenlerde boşlukları doldurması için fonda vızıldıyor müzik. Görselliğin zirve yaptığı dijital çağda fotoğraf ve müziğin birlikteliği insan avlamanın en kestirme yollarından biri haline geldi. Şiir ve fotoğrafın / resmin bir-liklikteliği ise dijital çağın sıkça başvurduğu ambiyanslardan.

Divan edebiyatında metinler ile minyatürler birbirini ta-mamlayan unsurlardı. Dönemin nakkaşları; gazel, kaside ve mesnevilere uygun görseller betimleyerek metne bambaşka bir derinlik kazandırıyor.

Servet-i Fünun'la başlayan resim altı şiir yazma gelene-ğine en önemli darbe 1.Yeni şairlerinden gelmişti. Amiyane ifadeyle "Müzik, müzikliğini yapsın; şiir şiirliğini." demiş-lerdir. Milli Edebiyat'ta ise pek önemsenmemiş resim / fo-toğraf ve şiirin birlikte kullanımı. İkinci Yeniciler de resim / fotoğraf - şiiri birlikte kullanmakta bir beis görmemişler.

Şiir ve görsel sanatlar, insanlık tarihinin en eski anlatım biçimleri arasında yer alır. Kelimelerin gücüyle zihinde im-geler yaratan şiir, resmin (günümüzde daha çok fotoğrafın) somut ve renkli dünyasıyla birleştiğinde ortaya çok katmanlı, duygu yönü zengin bir estetik deneyim çıkarıyor. Antik çağ-lardan günümüze kadar şairler, ressamalar ve tasarımcılar bu iki disiplini bir araya getirerek birbirlerini besleyen eserler ortaya koymuşlar. Yani şiir ile görsel sanatların birlikteliği yeni bir oluşum değil. Tarih boyunca bu iki sanat dalı sıkı bir ilişki içinde olmuştur. Özellikle Uzak Doğu kültüründe (Çin ve Japonya) şiir ve resim ayrılmaz bir bütün olarak ele alınmıştır. Haiku gibi formlar görsel detaylarla sıklıkla har-manlanmıştır.

"Şiir neyse, resim de odur" anlayışı Batı estetiğine uzun süre egemen olmuştur.

Bugün ise resmin yanına fotoğrafın da gelmesiyle ge-nişleyen bu ikili kullanım alanı çok daha etkili seçimleri beraberinde getirmiştir. Fotoğrafın anı dondurması, şiirin ise zamanı, duyguyu ve sonsuzluğu açığa çıkarması göz ve kulağın zihne estetik saldırısı olarak düşünülebilir. Bu kul-lanımlardagörsel, okura bir bağlam sunuyor ve ilk bakışta bir zemin oluşturuyor. Şiir ise bu zeminin üzerine inceden inceye işlenen bir duygu dokusu ekliyor. Böylece her ikisi de birbirinin sınırlarını daha da katmanlaştırıyor. Güçlü dize-lerin doğru seçilmiş bir fotoğraf veya resimle desteklenmesi ile okurun duygulanım alanına daha sarsıcı darbeler indiril-diği muhakkak...

Günümüzde sosyal medyanın ve dijital platformların yaygınlaşması, şiir - görsel birlikteliğine yepyeni bir boyut kazandırdı. Soyut şiirler genellikle resim ve illüstrasyonlarla daha iyi bütünleşirken yaşantıya dayalı şiirlerin güçlü fotoğ-raflarla harika bir uyum yakaladığını görüyoruz.

Bu sayımızda şair ve fotoğraf sanatçısı Yasin Mortaş ile söyleşimiz var. Yeni sayılarda buluşmak dileğiyle...

Genel Yayın Yönetmeni

İçindekiler

Sunuş	3
Ahmet KARPINAR/ Rozet	5
Akif DUT / Yorgun Akşam Denizi	6
Mehmet MORTAŞ / Kuzey Yıldızı	7
Tayyib ATMACA / Dön Kalbinin Şehrne	8
Adem KONAN / Güldüğü Annelerin	9
Ahmet Serdar OĞUZ/ Acbü'z-Zeneb	10
Kazım GÖK/ Kiracı.....	11
Mehmet OSMANOĞLU / Şark'ın Yıldızı	12
Meryem YARDIMCIKÜÇÜK/Kahverengi Buğdayların Sesi.....	13
İbrahim ÜNLÜ / Yankısız Menzil	14
Haşim KALENDER / Analarımız	15
Gökhan OSKAY / Anons Duyulmuyor.....	16
Mete KEREK/Lâl Süveyda.....	17
Yasin MORTAŞ / Şair, Ruhu Tenine Sıgmayan Şiir Atlısıdır	18-19-20-21
Vedat KIZILTEPE / Küllerinden Doğan	22-23-24-25
Fuat OSKAY / Frekans Ayarı	26
Gülçin Yağmur AKBULUT/ Yoğun Bakım.....	27-28
Ertuğrul KAYA / İki Gün Bir Dünya	29-30-31
Ayfer YILDIZ / Küçürek Havuzu	32
Mustafa UÇURUM / Unutmak da İmtihan	33-34
Dr.Mehmet GÜNEŞ / “Gül” Aşkıyla Gönülleri Coşturan Bir Şaheser - Mevlid-i Şerîf -	35-36-37-38-39-40
Alper Gökhan ORTA / İnsanlığın Ortak İmgeleri - Köprü -	41-42-43-44-45
Güllü ÇAKIR / Giden	45
Prof Dr. Lütviyye ASGERZADE / Mürekkebi Taklamakan Çölü, İlham Kaynağı Özlem Olan Şiirler	46-47-48-49-50-51
Semih GEÇEN / Bir İdrak Bilimi Olarak Feksefe Eğitimi	52
M.Nihat MALKOÇ / Türküler Gönül Dilimizdir	53
Mehmet GÖZÜKARA	54

Ahmet KARPINAR

ROZET

neyi düşürsem kalbimin surlarından
tipiye sarıp yollar kapanacak diye korkuyorum
hep bir soru atlıyormuşum gibi gülümsemelerle
belki bir tavafın kapısından girer gibi düşürmeli en güzeli
karaya çıkınca kırık bir yemine el sürmeden dönmeyi
önüme çıkanların çehrelerindeki sularının çekilmesiyle
kuytusunu eriten günahla dokundukça bozulan o büyüyle
sustum ve karanlığa karıştım kutsalımı da alarak

karanlığın her titreyişiyle soyuldum harflerin kabuğundan
gökteki kuş yerdeki kuş vaktin تنها tarafları derkenara düşülsün
öyleyse değişen insan değişmeyen yeryüzü olarak tarih
hangisi benimdi hangisi benden önce geçenlerin ayıramadım
oysa hiç düşünmemiştim avuçlarımda kuruyan duaların uğultularını

yüzümde kaderimden yapılma bir ömür sıyrılıp atılacak sarsıla sarsıla
başka bir sokaktan yürütmeliyim şehrin teyellenmiş yerlerinden
omzumda parlayan amansız anlatı olarak kalbim kül dedikçe her gün
beni ne bu toprakların yerlisi tanır artık ne de arkamda bıraktığım gölgeler
ve ben nereye gitsem sesimin gurbeti nereye baksam aynaların yabancısı oluyorum.

Akif DUT

YORGUN AKŞAM DENİZİ

yağmura durmuş bir çiçek yalnızlığı bakışın
ayaklandırır yenilgileri ve zamansız korkuları
kaybetmenin o ağır sancısı bulaşırken ellerine
söyle kim harladı bağrına düşen ilk ateşi
derince susup anımsadın mı eski günleri
nasıl dağlandı düşlerin yokluğun koynunda
ve nasıl unutuldun bir varmış bir yokmuş gibi

gör ki hiçe sayılmış bir ömrün ikindisinde
yağmalanmış bahçelerde dağılır yalnızlığın evi
yorgun akşam denizlerini serip üstüne
ağır ve temkinli bir ses yükselir yaralayan her ah'tan
akmaya takati olmayan zamanın üstünde
dur / ma bastır sancıyı bağrına
ve acını ateşle dağla ki
dinsin göz kapaklarında gecenin derdi

kırık ve puslu bir aynanın buğusuna da sor
kim bıraktı ellerine dağılan bu sesi
ve kim vurdu çiçeğe duran yalnızlığını
aşka tahammülü kalmamış yürek sızısına

daha bozulmadan sabahın ütüğü
unutulmayı denedin de öyle her köşede
duruldu sonunda ateşle dağlanan sözlerin
onca yılın ardından öğrendin de gölgeni dermeyi
nisyana çıktı sonunda adın...

Mehmet MORTAŞ

✱

KUZEY YILDIZI

alnında sırlar âlemi
firuze bardak içinde
elimde bir avuç erguvan
yanıyordu bahar kızılığında
tan yeri diz çökmüştü
kalbinin soğuk ikindisinde
bir çocuk ağlıyor kaypak hain bakışlar arasında
gece masalı korkuyordu kıyamet ikliminde
kelimeler beyninin en kuytu yerinde
metruk günahlar ortasında
alev alev yanıyordu ozan
uslanmaz zemheri bakışlar
çocuk masalı dinler gibi
ebedi âlem arar gönlüm
yerimde duramam bir çocuk gibi
yeryüzü gücenir incinir mevsimler
melike ahsen tavrında gül bahçesinde
mahşer edasıyla bakan gözlerim olmasa
mevsimlerden çaldığım
bir damla gözyaşı yetecek bana
sırtına diken batmış çocuk rüyasında
gerçek olgunlaşmamış kelimeler yumağı
sabah yürüyüşünde rüyalar mı çarptı ayaz ikliminde
gözlerinden geçen gece yıldızı
diz çökmüştür ruhumun üzerinde
sırlarımız olgunlaşır mezarın sesinde
kalbimizi açmak isteriz ölümden ötesine
çocuklar sevginin uslanmaz çiçekleri
zamanın üzerinde arar çocuk bahçesi
güneşin üzerinde leke gibi durur gölgesi
kavurur nefesi temmuz sıcağı

saatindeki akrep
kaç boğumlu zehirdi
kuzey yıldızını koydular viraneye
kuruttu yeryüzünü ebu lehebin eli
toplandı kanımızdan alyuvarlar
yapıldı mahşere hazırlık
alındı gözlere bir tutam korku
günahlar pişirildi tandırda
ölüme kuzeyden hazırlık yapıldı.

Tayyib ATMACA

✱

DÖN KALBİNİN ŞEHRİNE

Sende biraz kaldıysa yağmur bulutu gönder,
Yüzümün toprakları şerha şerha yarıldı.
Sensiz bütün mevsimler sarı sıcak kara kış,
Bahar düşü kurarken ölmekten korkuyorum.

Çekip gitmek aslında kendine gizlenmektir,
Her kaçışın sonunda bir dönüş büyütürsün,
Bir sabah uyanınca seni hatırlamayıp
Ne varsa defterimde silmekten korkuyorum.

Döş evini bezeyip misafir beklemezsin,
Kafesini kırsan da ayağı bağlı kuşsun,
Sana gelmek istersem bahane uydurursun,
Kurduğun hayalleri bölmekten korkuyorum.

Kaç kez hazırlık yaptım nasibe uzanmaya,
Leyla yurduna giden son kervanı kaçırdım.
Sen toparla kendini dön kalbinin şehrine,
Bu yazıda yabanda kalmaktan korkuyorum.

Adem KONAN

GÜLDÜĞÜ ANNELERİN

yok yok, o kadar değil güldüğü annelerin
bir de ince bir keder
uzun bir suskunluk içinde

bakarsınız bulutların arasından
gözlerinde bir nefesçik ışıklı
vermez kanatları durmaya çiçeklerle
dursa mı yakışır saçları yalnızlığa
aşarsa mı bir suskunluk içinde

hep derin özlemlerin kıyısında gezinir
kısacık cümlelerle
elleri hazırdır, telaşı hazır
düşerken kalbinin kuyularına
tursunsa da bir suskunluk içinde

çabuk solar yaprağı gençliğin güzelliğın
kayaların rüzgarında
düşleri derine doğru
nedir ki bir insan ömrü dal kadar
birdenbire bir suskunluk içinde

yok yok, o kadar değil güldüğü annelerin.

Ahmet Serdar OĞUZ

ACBÜ'Z-ZENEB

kalbimi göremedim İlâhî!
aklımın ayırık otlarında gezerken nefsim.

yıktım aramıza giren mescitleri
acbü'z-zeneb'den, berzah'tan
iclâl'den artakalan ne varsa
yıktım sana yükselmeyen minareleri.

geven secdesine varmaktı niyetim
dizlerimdeki riyâ öğüttü beni.

üryan heykellerde aranan ismin
çöllere sığınanlara nilüfer açtı
kuyu bendim
bahîrâ'nın gözlerini oyup
içimdeki nuru çalan da.

zehrini terleyen aklıma savrulduğum
kalbimi göremedim, İlâhî!

kestim,
taş diye kibleyi öpen dudakları
mescid-i harâm'dan, elest'ten
ukbâdan kalan ne varsa
kestim sana akmayan damarlarımı

gözlerimde söndü sühâ yıldızı
yırtılmış hamutlarıyla devrildi aygırlar
geçti boynuma aczin kemendi
taraklı ayaklarımın arasında
aradım ibadeti.

kalbimi göremedim, İlâhî!
şerhi ruhundan düşülmüş yaratılışımın
hayrını da göremedim

bana benden kalan ne varsa
yıktım da geldim
şimdi yalnız affın kadarım, İlâhî!

Kazım GÖK

KİRACI

kiracıydım ben

toprakta çürümek eziyet

dereli gözlerimi koyun iki dağ arasına
denizine küsen martılar gelsin o göle

gece aynası, yüzümü alıp götürsün boşluğa

diz kapağımdan aşağısı çelik aşısı olur
belki gökyüzünü adımlar kavak ağacı

saçlarım mirastır kel aynak kuşlarına

dilimi verin bir ormanın köklerine
bedeni kesildiğinde ağıt yaksın acılarına

cebimdeki özgür mektubu
götürsün saka kuşları kafesten uzağa

ruhum mu o yolunu bilir

Mehmet OSMANOĞLU

ŞARK'IN YILDIZI

bir ırmağın doğuşu kaç kente hayat verir
doğdun ve kanatlandın bu topraklar içinde
kaderin bağladı ya akdeniz'in aşkına
tutuldun sırlısıklam kor yataklar içinde

başını çarpa çarpa deli divane oldun
dur durak dinlemeden kilitlendin menzile
şehrin yıkıldığında gözyaşına boğuldun
neler söyledin neler gelebilseydin dile

ovalar meftun olur çağıldayan sesine
sesin ki bin müjdedir çatlayan dudaklara
ve vadiler şahittir titreyen nefesine
alıp hatıraları götüren uzaklara

ellerinde büyüttün nice yalnızlıkları
gün gördün vefasızlık etmedin toprağına
göğsünde biriktirdin boz bulanık suları
umut oldun insanın kuraklaşan çağına

alnına teyellenmiş yazgın da kıvrım kıvrım
ne devirler aştın da durulmadın bir türlü
ummana dökülmekle biter mi bunca sırrın
bundan mıdır bakışların tedirgin ve kahırlı

çılgılığın öyle sessiz sağırlaşmış kalplere
eğilip yüreğine dinleyenin mi kaldı
sakın düşürme sen o berrak yüzünü yere
bizim yüzümüz kaç kez sularında yıkandı

bengisu gözlerinle arındır şimdi yine
kirli hülyalar ile kararan dünyamızı
uzak düşer mi seven bu kadar sevdiğine
bir tebessüm et artık şark'ın nazlı yıldızı

önümüzde bahar var topla yamaçlarını
yemyeşil elbiseni kuşanırsın yeniden
salın binbir edayla salıver saçlarını
koşarak geri gelsin kaçarak senden giden.

Meryem YARDIMCI KÜÇÜK

✱

KAHVERENGİ BUĞDAYLARIN SESİ

sustukça büyüyen bir nehir var içimde
taşırmandan aktığım her yerde izlerin
sesinde kahverengi buğdaylar
bir yetimin sığınağı
döner çağırır aç kuşları
gece senin gelinin
ellerim
yarım kalmış duaların izini sürer

sen bakınca
şehirler göçer içimden
sokak lambaları eğilir adın geçince
bir çocuğun unutulmuş oyuncağı gibi
tozlu raflarda ağlar kalbim
ve ben
sana benzeyen her şeyi
eksik sanırım
bir ekmeğin buğusu
bir kapının aralığı
bir sabahın uyanışı
gece hâlâ senin gelinin
ben hâlâ o düğünde
adı çağrılmayan bir misafir.

Halil İbrahim ÜNLÜ

✱

YANKISIZ MENZİL

yükseklerin yankısız kuytusunu yurdum,
taşın soğuk yüzüne gömüldü hevesim.
kendi ışığına geç kalan ilkbahar,
sonsuz sandığım o derin uğultu sustu;
göğüme gül kokulu bir karanlık çöküyor.

zihnimde ağır ağır dökülüyor duvarlar,
şakaklarımda sıcak bir yas sızlıyor.
yatağından taşan suların tortulu hüznüyle,
bataklığa çekiliyor ağır kalbim.

ayak sesini yutan yollar boyunca,
bir kapı çarpıyor yorgun menteşesiyle,
babamın sustuğu odalar gibi kış,
düğüm düğüm çözülüyor o aşına nefes.

yeryüzünden arta kalan soluk bir buğu,
rüzgârın görünmez şefkatine emanetim.
kırgın değilim içimdeki bu sağır kışa,
uzak ayazına adanmış olsa da alnım,
hâlâ içimde büyüyen o kuyuya vurgunum.

en görkemli vedalar bile küçücük kalır;
evin en karanlık odasında
hâlâ babamın sustuğu kış oturuyor.

Haşım KALENDER

ANALARIMIZ

Gördüğü düşleri hay(ı)ra yorar,
Sorsak “gurban” derdi analarımız.
Çalı çırpı ile kazanı kurar,
Et pişse “dert” verdi analarımız.

Yüklendi sayısız acılar gördü,
Doğurdu kaç sene sütünü verdi,
Zorlarda yılmadı göğsünü gerdi,
Kale gibi durdu analarımız.

Buğdayı kalıçlar, yoncayı biçer,
Pınarın gözünden terini içer,
Evladı içinse canından geçer,
Tüm ömrünü verdi analarımız.

Ne tarafa baksam buruk bir anı,
Anam dediğimde kaplar her yanı,
Üzsek de, kırsak da cananı canı
Bizim ile derdi analarımız.

Hakkı ödeşilmez kölesi olsak,
Gönül eri idik gönlünü alsak,
Hararet bastırса, çöllerde kalsak
Yüce dağda kardı analarımız.

Sıdk ile bağlıydı daim erine,
Ayağı cennetli insan derine,
Üşümeyin diye odun yerine
Ateşlere girdi analarımız.

Gözyaşını katık etti aşına,
Gelecek gadayı aldı başına,
Sinesini açtı bastı döşüne,
Döşek diye serdi analarımız.

Ocağı harlarken kaldı dumanda,
Gemisi yoktu ki batsın ummanda,
Ardında durarak en zor zamanda
Candan öte sardı analarımız.

Bakıp duruşundan ilham aldığın,
Gönül hanesinde sonsuz kaldığın,
Sırtını dönersen emin olduğun
Yardan öte yardı analarımız.

Kalender geriye hayali kaldı,
Anayı hor gördü evlat alçaldı,
İt baktı anayı bakıma saldı,
Hep dar günde vardı analarımız.

Gökhan OSKAY

ANONS DUYULMUYOR

çok yaşa diyorum hapşırınca
doktorların hipokrat yeminleri bozuluyor
ingilizce'ye çevrilmiyor sen bana bakınca
dünya beni anlamıyor

seni seviyorum diyorum
ağzım anneme benziyor
playback eşleşmiyor

hatırlamak
kör olmaktı
güneşe çıplak gözle bakıp
saman alevinde yapılan
bir gözlemenin tadını

evlerin balkonlarına çıktığımda
bana son kez söylemek istediğin bir şey var mı

anons duyulmuyor

oysa unutmak
siyaset konuşmaktı
cenaze evlerinde.

Mete KEREK

✱

LÂL SÜVEYDA

saat gecenin en derin uykusunda,
şekilsiz biçimler giyer zamanın gayp tarafı.
uyku derin uykuda, ruhum uyanık.
göz kapaklarımda kurulu salıncak,
rüyalarım total bir karınca tarafından kızıla boyanık.
karanlık, kentin üzerine kesret gibi devrildiğinde
iğne deliğinden geçen geçmişim;
geçmişim ki ruhumun derinliklerinde kör kuyu,
nehrin ortasında donmuş bir balık.
dışarıya dilsiz, kendine çılgılık çılgılığa...
hafızanın çeperlerinde kırık ıslık,
varlık ile yokluk arasında ince bir sızı.
göz bebeklerimden ciğerlerime dolan ses,
elif'ten arşa atılan ziyâdan kement gibi;
kutsal haykırıyla parçalanan gök, sarsılan karanlık.
bir çentik varlığın dilsiz kumaşına.
zaman duruyor,
durmuyor ama dimâğım;
gölge kendi ışığıyla savaşta.
cihân sükût ediyor,
birden akıyor içimdeki kurumuş nehir.
başım yokluk makamında,
zamanın alnından vurulduğu an.

dökülüyor omuzlarımdan asırların tortusu,
sıyrılıyor ruhum isimlerin yükünden,
eriyor benliğin zırhı.
teslimiyetle yıkanırken kirli geçmişim
sıkışıyor yüreğimin en karanlık noktası,
o lâl süveyda.

Yasin MORTAŞ

ŞAİR, RUHU TENİNE SİĞMAYAN BİR ŞİİR ATLISIDIR (Hayatın Kadrajında Şiir ve Fotoğraf)

Konuşan: İlker Gülbahar

Söyleşi davetimizi kabul ettiğiniz için Yarpuz adına teşekkür ederiz, hoş geldiniz.

Öncelikle Yasin Mortaş'a genel bir çerçeveden bakmak isterim. Şiir, çocuk edebiyatı, hikâye, küçürek hikâye ve fotoğraf gibi farklı sanat alanlarında üretim yapıyorsunuz. Dört şiir kitabınız, çocuk kitaplarınız, TDK Yayınları'ndan çıkacak çocuk şiirleri dosyanızla beraber ve ulusal/uluslararası ölçekte fotoğraf ile şiir alanında birçok ödüllerinizi bulunuyor.

Bütün bunları düşündüğümüzde şunu sormak isterim:

Sanatta çok yönlülük, sanatçı için bir derinlik ve zenginlik mi oluşturur; yoksa zamanla odağı dağıtan bir dezavantaja mı dönüşür?

Teşekkür ederim.

Her sanatın gölgesi aynı yere düşer: kalbe.

Eğer düşmüyorsa sanatçının kaleminin ucu küntür, fırçası kendi içine bükülmüştür, enstrümanın teli ve nefesi dökülmüştür; fotoğraf ışığın arkasına gizlenmiştir ki bu hâl, sığ olanın sanat uğraşının be-densizliğidir. Bu sanat alanlarını çoğaltabiliriz.

Her zaman söylüyorum: Şair-sanatçı, ruhu tenine sığmayan bir şiir atlisidir. Yaradan tarafından bahşedilen o sanatçı huzursuzluğu hep sizinle beraberdir; bazen sanatın gölgesi siz olursunuz, bazen de gölgenin içindeki sanat olursunuz. Bir sanatçının içinde biriken estetik kaygıları, varoluş sancısıyla yeryüzünü çağın rampasında taşımak zor da olsa, bu yükü yeteneği doğrultusunda dışa vurmak zorundadır.

Avantajdır; kendine verilen yeteneği insanlığın o uçsuz boşluğunu doldurmak için kullanıyor ve ruhunu dingin bir tepede dinlendiriyordur. Ki dezavantajdır; zamanın içinde kendini çok yontuyor, yontuldukça inceliyor ve kopmak zorunda kalıyor. Ama kopsun sanatçı; çünkü o, çağının tanığı olarak vakti vakte düğümlemek zorundadır.

Yarına kalması için ödemesi gereken bedel de belki incelmesidir.

Şükürler olsun ki yükü ağır olsa da yeteneği avantaja çevirmek nasip oluyor. Hele de çocuk edebiyatına başladığımdan beridir çocukların melek yüreklerine bir buket aşk kokusu bırakırken bütün boşlukları dolduruyorum gibi geliyor bana.

Özü özemek, dezavantajı avantajlı kılar; avantajı avantaja çevirmek de insanlığın avantajıdır.

Şiir, şairin biçtiği bir kalıp mıdır; yoksa şairi kendi rengine dönüştüren bir varoluş ırmağı mı?

İnsan şiiri üzerine bir elbise gibi giyerse, ancak o zaman tanımlanabilir şiir.

Şiiri neresinden tutmalı? Tutulacak bir kolu, dokunulacak bir perçemi var mıdır? Belki de konuşma dilinden soyutlanmış o imgeli gövdedir var olan. Siz o gövdeye biçim vermeye çalışıyorsunuz diyelim; peki o yapı aynı dökümde kalır mı? Yahut ateşten bir kalıp hazırladınız... Siz şiiri o forma dökene kadar zaman kurur, şiir ise o kalıbı eritip geçer.

Şiir kendi sınırlarına sığmaz; ölçüsü tekrarlanmayan, asil bir çocuktur. Akşama kor bırakmayan bir duyuş, gece söner ve ertesi güne yalnızca küllü kalır. Bu yüzden ruhu şiirin harıyla körükleyip gelecek asırlara dirençli közler devretmek gerekir. İşte o vakit şiir, şairini ötelere taşıyan bir ilkbahar ışığı olarak kalır.

Şair, somut olanı sezgisiyle soyutlayandır. Her sözcük bir tohumdur; gölgesinde bir memleket büyür. O ülkenin kof kalabalığı olmaz; sükûneti duygu sentezinden geçirip yeni bir imge coğrafyası inşa eder.

Şair, zamana aşıladığı sözleri aşk ile beklediğinde, bir şiir ağacı onun adıyla salınacak; gölgesinde güneşleri serinleten rüzgârlar kalacaktır.

İnsan, şiir ırmağına girip çıktığında su rengini almıyorsa o ırmak akıp gitmiştir.

Şiirleriniz 1990 yılından bu yana olan zaman dilimini kapsıyor. Mortaş'ın bu tarihten önce de bir şiir iklimi var mı?

Her şiir, şairin ruhundan dışa yansıttığı bir şiir aynasıdır.

Öncesi de var; öncesi, sonrakine uzak bir “şiiir mesafesi”nde olduğu için kendi mağarasında kaldı.

O mağaradan çıkması gerekiyor mu? Hayır.

Her şiirin bir mevsimi vardır. Her mevsim, kendi şiirini çağırır coğrafyasına.

Burada Mortaş'ın yaşayıp ıslandığı, üşüdüğü, ev kurup yaşadığı yer, “Güvercin Vadisi Şiirleri” coğrafyasıdır. O vadiye kurduğu üslup, onun şiir ırmağı olabilir; sonrakiler de o vadiye kendini sürekli yenileyen akışkan bir ırmağın içindedir.

Bu anlamda bilgisayarımın içinde on beş kitaplık dosya var. Belirli yayınevleri “kitabınızı çıkaralım” demiyor, ben de “çıkarın” diyemiyorum... Ben, şiirin o coşkun ırmağıyla akmaya devam edeyim en iyisi.

Her şiirin söz ritmini akort eden ruh, kalbe tınıyı aktarırken saftır. O saf hâl, aslında şiirin ana maddesini oluşturur. Sonra şair, beynindeki birikim eleğinden geçirir; diliyle yıkar ve kaleminden akıtır. Artık kalem, kelam olarak kalır. Kelamın özgün kalması ise kalpteki benzersiz izlerdir.

Şiirin de ruhta geçiş mevsimleri vardır. Her şiir kitabı kendi mevsimini şaire fısıldar; bu, münacaatla, naatla ya da varoluş sancısıyla yoğunlaşmış duygular sentezinin bir aşk atlası olur. Ya da şiir depreminin iç sarsan düşler enkazına dönüşür.

Her hâlükârda şair, iç rahatsızlığının içinde, iç sıkletiyle koşan; ruhu tenine sığmayan bir şiir atlısı değil midir?

İçimizde uyuyan milyonlarca şiir hücresi varsa, bunlara aşk aşısı zerk etmek gerekir. Çünkü uyanan tek bir hücre bile, belki yüzyılın mısrasını doğurabilir ve insanlığın önünde bir şiir aynası olarak kalır.

Kıyamete kadar insanoğlunun şiir mevsimi, hep kalp cebinde duracaktır.

Şair, dünyanın kanayan yerlerine hangi varoluş zorunluluğuyla tanıklık etmeye yürür?

Gözyaşı vicdanın rengidir aslında.

Zaman kanamaya devam ediyor; şiir o zaman kanamasına müdahale edebilir mi, yoksa şiiri — haykırışı da içine alıp — bataklığa mı götürür?

Şiir uzağı gösteren üçüncü bir göz olmalı. Başka bir anlamda bir paratoner...

Şiir, insanlığın rahatsızlığını kendi içine bir sızı olarak alamıyorsa, orada mutlaka bir problem olmalı. Onun derin ve içten çağlayan sesi, bir karanlıkta ortaya çıkıp yeryüzünü yankılatmalı ve ışıyla temizlemeli karanlığı.

Sanatçı çağının tanığıysa eğer, o tanıklığını ortaya koyduğu eserle kanıtlayıp tarihe karşı olan sorumluluğunu yerine getirmelidir.

Eğer siz mazlum coğrafyalara sessiz kalıyorsanız, eseriniz de yıllar sonra o sessizliğin içinde kendini yok edecektir.

Şair, tarih aynasının döken sırlarını sözle yamayan bir süvari olmalı insanlığa karşı.

Söz, kurşunu eritmeyen bir söylemle yürürse eğer, ağır aksak bir zaman dilimi bırakır kendi çağına. O aksaklık, yeryüzü saatleri içinde sonraya hiçbir şey taşımayan kelimeler yığını olarak kalır.

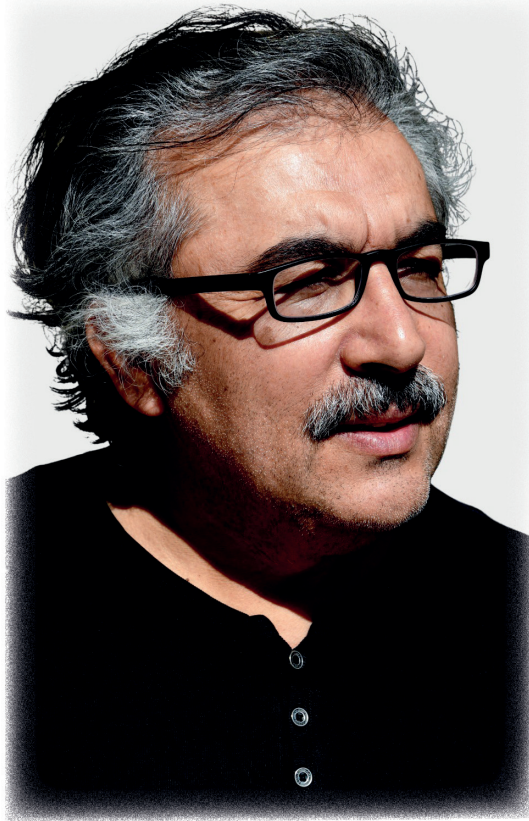
Sanatçı sorumludur solumsuzluğa karşı.

Şiir, varlığın yükünü estetik bir sese dönüştürebilir mi?

Varlıkların hüznü, şairin içinde bir mana tülüne büründükçe şiire dönüşür. İnsan gerçekliğin yükünü taşıırken şiir, o yükü estetik bir forma dönüştürür; bu dönüşüm, yok olmadan önce varlığa zarif bir ses bırakır. O ses ruhta bir filtre oluşturur ve dünya vakti berrak zamanlara akar.

Varlık, öz olarak kalırsa bir anlam taşır. Gerçekliğin zarif yükü bırakın şiir olsun...

Dünü ve bugünü süzmeden geleceğe yürümek cılız bir yolculuk olarak kalır sanırım. Biraz da beslendiğiniz sofralardan bahsedelim mi?

Varoluş sofrası...

Bakıp kendimizi görmeye çalıştığımız güneşle sırlanmış aynalar.

Kıyamla secde arasındaki o muazzam mesafeyi “pekiyi” ile doldurma çabası.

Zaman sofrasını eskitmeden silkelenme telaşı.

“Unutulmanın pusulasız rotası” , “çağın acı lokması” , “nergisin hal şehri güzel bayım” , köknar ıslatan bulut gözler” , ruhumun incelen uyku-su” , “yıldız bulaşığı dilim” derviş yüzü bulutun gözyaşı yazıtı” ... örnekleri çoğaltmak mümkün. Şiirlerinizde alışılmamış bağdaştırmalar o kadar dikkat çekici ki... Alışılmamış bağdaştırmalar Yaşin Mortaş şiirinin ana özelliği midir?

Evet.

Şair özgünlüğünü yakalamamışsa öykünmedir. Her şairin bir ruh izi olmalı; yoksa şiirini başka bir çağa taşıyamaz. Dilin görünmeyen tarafını yoklamak, şairin imge dünyasına ışık tutmalıdır.

Bazı şiirler vardır ilk dizesindeki ilk sözcüğü okuduğunuzda hemen arkasındaki sözcüğü çağırırsınız. O ilk sözcük üzerinde fazla durmadan ikinciye, üçüncüyü okursunuz. Çoğu zaman - gelecek sözcüğü tahmin edemeseniz de - cümlelerin gramatikal yapısını tahmin edersiniz. Sizin şiirlerinizde bu mümkün değil. Okuduğunuz sözcüğü içinize sindirmeden sonrakine geçemiyorsunuz. Bu durum sizin şiirinizin kapalı(!) oluşuyla mı ilgili ya da sözcük seçiminizle mi?

Şiir tekrar okutmalı kendini, okutunca tekrar okutmalı. Eğer şiiri damıtarak yazmıyorsanız şiirin o özgün yanını ıskalıyorsunuz demektir. Şiiri fazla soyutlaştırmadan yoğunlaştırmak kapalılık değil, şiirin asil kimliğine saygı göstermektir. Yoğunluk soyutluk değildir. Yer çekimine inat mısralar ayağı yere basmayacaktır mutlaka.

“Ruhu dudağında / fısıldaşan güvercin / ve yağmurun suyu / öptüğü geceler / ezberimdeki ayet gibi eritir beni” diyorsunuz. Sizin şiirleriniz için hangi kavramı kullanmak daha yerinde olur? Kapalı mı, soyut mu?

Şiirin iç tarihi; önce kendine seslenir ve sonra dışa aktarıldığında bir varoluş kaygısı çıkar ortaya.

Şiiri yoğunlaştırmak şiire olan en büyük saygıdır belki de çünkü o yoğunluğun içinde kendini bulduran müstesna sözler muhatabıdır. Bu muhataplık

ona eşsiz duruşlar bırakır ve onun duruşu da yüz yıllardır hep şiir olarak anılmasını sağlamıştır.

Şiir = yoğunluk

Şiir, fazla soyutluk değildir.

Şiir, fazla kapalılık değildir.

Şiir, insan ruhunda yankı bırakandır.

Kapalılıkta, soyutlukta insanlar için hiçbir karşılığı yoktur varsa da kendi imgesi içine kapalı kapılar sürgüleyen bir şairin teveccühünde kalır.

Kendini kolay ele vermeyen, imgeyi imgeleştiren değil, yoğunluğun içinde, şiirin iç senteziyle, şiirin kapılarını yumruklamadan, sezgiyle fısıldayarak kapılar açtıran ve açılan kapıdan içeri girerken ruhun kamaşmasına izin veren ve o kamaşma esnasında şiir aynasına bakmayı ihmal etmeyen duygular bütününe toplayıp yontup karşı duygu aktarmanın şiiridir aslında.

Şiirlerinizdeki sözcük seçimleriniz yaşayan Türkçenin sözcükleri. Ancak bazı şiirlerinizde tek tük dilasa, dilara, muttasıl, vuslat, hicran, tebesüm, fecr, süveyda, uzlet, sükûnet, teveccüh gibi müzikalitesi yüksek sözcükleri kullanmakta tereddüt etmiyorsunuz. Şiirlerde kullanılan sözcük seçimine bakışınız nasıldır?

Şiir, hangi kelimeyi kendine çağıracağını bilen bir canlıdır. O, kendini diri tutmak için tazelenir; kendini kavi tutacak kelimeleri bilir.

Türk Dil Kurumu Yayınlarından çıkacak çocuk şiirleri kitabınız vesilesiyle şunu sormak isterim: Çocuk edebiyatı sizce yalnızca çocuklara yazılan bir alan mı, yoksa insanın en saf ve en kırılgan tarafına ulaşma çabası mı? Şiirsel dilinizi çocukların dünyasına taşıırken gerçeklikle hayal, merhametle estetik, somutla soyut arasındaki dengeyi nasıl kuruyorsunuz? Yazarken daha çok bugünün çocuklarının gözlerinden mi besleniyorsunuz, yoksa içinizde hâlâ yaşayan çocukluğun sesinden mi?

Çocuk edebiyatında çocuklarla aynı kalp seviyesinde olmak en önemli ölçüttür. Bu ölçüyle hareket ederseniz onlarla aynı yolda yürüyebilirsiniz. Çocuğun saf duyarlılık mayası bozulmadan, önüne onu büyüten, geleceğe berrak bir ayna tutan iyi sözler koymak çocuk edebiyatının asli görevidir.

Bu alan o kadar hassastır ki; yazar, çocuğun kalp seviyesine inmeden sözlerden bir uçurtma, bulutlardan bir kuş, anne kalbine yuva kurmuş bir serçeyi

onun ruhuna dokunduramazsa burada büyük bir hayal kırıklığı başlar. Çünkü çocuk edebiyatı, duyguların üzerine konan bir kuş kadar nahiftir.

Onların kalbine didaktik söylemler değil, kanatlarında rüzgâr taşıyan kuşların uğultusuz fısıltısını bırakmak gerekir. İyi bir çocuk kitabı, çocukla aynı boy hizasında göz göze konuşur.

Çocukların dünyasında yerçekimi yoktur; onlar tüy renkli dünyalarını ceplerinde taşırlar. Hayallerinin içindeki Anka, kalplerine hep Kaf Dağı taşır

Topa ayağıyla vuran çocuk, “Canın acıdı mı?” diyen bir merhamet; kalemle kâğıda yazarken “Gıdıklanıyor musun?” diye soran bir hassasiyet; rüzgârda uçurtmasına “Üşüdün mü?” diyen bir vicdan; eriyen kardan adamına gölge olan bir incelik görmek ister.

Her çağın estetik yüzü çocuklardır; onları büyütmeden yaşlandıralım ki dünya çocuk kalsın: saf ve daha hakiki.

Yeryüzünün cenneti çocukların kalbidir; o hâlde çocuk edebiyatı yazan her kalem biraz oradan mürekkep çekmelidir.

Fotoğrafa geçelim mi? : “Fotoğraf mı şiirdir yoksa şiir mi fotoğraftır Yasin Mortaş’a göre? Fotoğraf sizin için neyi anlatır; insanda bıraktığı sessiz etkiyi nasıl tanımlarsınız?”

Fotoğrafta insanın düşünce perspektifinde, baktığı hayat kadrajına; gördüğü derinliğe, okuduğu kitapların ışık huzmelerine, büyüdüğü sokağın çocukluk ayarlarına, hatta içinde yüzdüğü vakit denizlerine kadar etkilendiği ve yanında taşıdığı bir hayat-fotoğraf felsefesi vardır.

Fotoğrafta da diğer sanatlarda olduğu gibi eksiltme esastır.

Işığı sezginin içinden geçirirken bütün duygu renklerinin ortalamasını bulup; ayıklayıp, yontup bir sanat eseri hâline getirmeniz gerekiyor. Çünkü eksiltmek, güzellik duygularını çoğaltmaktır.

Fotoğrafta teknik, en sona bırakılan bir enstantenedir.

Bir şeyde uygun ışığı görüp, duyguyla süzüp, sezgiyle eleyip deklanşöre basıyorsanız; orada anı dondurup geleceğe bir ayna olarak bırakıyorsunuzdur zamanı...

Zamanı uzağa taşımak, zaten fotoğrafın çektiği asil bir yükür.

Evet, fotoğraf; anı, fotoğraf karesine girmeyecek kadar kendini dışlayan vakur bir karaktere sahiptir.

İnsan, çektiği her karede varoluş kaygısının vizö-

ründen bakmalı hayata.

Makine, duyguların tenidir.

Ona estetik bir elbise giydirmek; bakınca görenlerde aşk rahatsızlığı uyandırmaktır.

Fotoğrafçı, hayatın portresini çekmek için hüznün çizgilerini takip eden bir seyyah değil midir?

Hüzün denince hep acı anlaşılıyor.

Oysa sanatta hüznün yaşamak, hayatın kadrajına derince eğilmekten başka nedir ki?

Fotoğraf, ışığın sesidir ve insanlık tarihine sessiz yankılar bırakır.

Şiir, sözün sesidir; ruhta silinmeyen varoluş izleri bırakır.

Bütün sanat eserleri, güzellik vadisine çağırmanın çığlığı içinde olmalı değil mi?

Bir şair neden fotoğrafın peşine düşer ki?

Bir sanat, sanatçının içine doldukça başka bir sanatı çağırır. Bu çağırış, estetiğe olan hayranlığın içten dışa taşmasıyla göl olur; o gölü deniz çağırır. O çağırışlar, incemiş ruhun içinde yankılanır durur. Belki de bir yankı, başka bir yankının cevabıdır aslında.

Şiir, şairin depresyonuydu; o yükü taşımak zordur. Fotoğraf da hayatın antidepresanı olsun biraz.

Bazen içte ışıksız kalmış kelimelerle fotoğrafın peşine düşmek, şiiri aydınlatıyor.

Vedat Ali KIZILTEPE

KÜLLERİNDEN DOĞAN

Telefonuna gelen bildirim sesi ile eli gayriihtiyari cebine gitti. Artık modası geçmeye yüz tutmuş, ekranında derin çizikler oluşmuş, bir köşesi çatlamış telefonunu usulca çıkardı cebinden. Mesaj göndereni görünce heyecanlandı. “Uzun süredir sesi soluğu çıkmıyordu.” diye düşündü.

“Kızımız Büşra ile oğlumuz Metin’in düğün töreninde sizleri de aramızda görmekten mutluluk duyarız.”

Düğünü oluyordu demek Büşra’nın. Telefonu yeniden usulca cebine koydu. Soba üzerinde kaynamakta olan çaydan bir tane daha doldurdu. İyiden iyiye ağarmış saçlarında gezindirdi ellerini. Taburenin üstündeki sigaradan bir tane daha aldı. Yaktı. Çekti içine derin derin. Sağındaki, solundaki işçilerin uğultusunu; yan masadakilerin şen şakrak hallerini duymuyordu bile. Çenesine attı elini, neredeyse bir haftalık sakallarında gezindirdi parmaklarını. Yemekhane sorumlusu Fatma Hanım’ın sesi ile irkildi düşüncelerinden.

“Ustam, kahve yaptım sana. Büşra kızın kadar güzel yapamam ya, idare et işte.”

“Ha, sağ ol kızım. Sağ ol. Tabureye bırak sana zahmet.”

50-60 kişinin çalıştığı bir tekstil fabrikası. Fabrikanın yemekhanesi içinde, tam karşıya kurulmuş televizyon; kendi çalışıyor, kendi izliyor, kimsenin odak noktası değil. Yemekhane ortasında büyükçe bir odun sobası, 8-10 tane yemek masası, her masada dört sandalye. Sağ tarafta tabldot usulü verilen yemekler, onların başında servis yapan iki kadın. Çatal, kaşık, üç gözlü demirden yapılmış tabldot tabaklar. Öğle arası verilen bir saatlik yemek molası. Çalışanların yemek üstüne içtikleri sıcak bir çay, bazen güzel bir köpüklü kahve... İnsanların gönülleri ile hemhâl olduğu birkaç dostu ile kısıtlı zamanda ettiği baldan tatlı muhabbet...

Dışarıda deli bir poyraz, insanın çehresini kesiyordu. İçeride odun sobası bu deli soğuğa meydan okuyordu. Çaydanlıkta fokurdayan su keyifli... Dışarıdan gelip, sobaya bedenini yakınlaştıran insanlar da tatlı bir mayhoşluk hissi vardı. Pencerenin biri açık olmasına rağmen içeride çayın buharı ile karışık derin bir tütün kokusu, yemek kokusu...

Kanıksanmış bu nahoş kokudan kimsenin şikâyeti yoktu.

Geçen yıl tam da burada, bu sobanın başında ne derin sohbetleri olmuştu Büşra ile. Birisi ellili yaşlarında bir adam; diğeri yirmi iki, yirmi üç yaşlarında genç bir kız. Belki hiçbir ortak noktası olmayan, ortak payeleri bulunmayan... Garipti onların hâlleri. Neydi böyle gözlerini birbirine dikip usul usul konuştukları? Hani ileri geri konuşanlar da olmuştu haklarında. Yok, ama olur muydu hiç? Adam, kızın babası yaşımda. Hem Kadir Usta bu fabrikada yılların ustabaşıydı. Kimse bir tek yanlısını bile görmemişti. Büşra üniversite mezunu, çok terbiyeli, akıllı başında bir kızdı. Burada yemekhanede geçici olarak çalışıyordu. Ama işte, onlar böyle derin sohbette iken, yanlarına birisi yaklaşıncı sus pus olmaları herkesin dikkatini çekiyordu. Başka bir bağ vardı bu ikisi arasında ama ne?

Sobanın üzerindeki küçük delikten attı sigara izmaritini. Sıcakladığını hissetti. Sandalyesini yarım metre geriye çekti. Karşısında bulunan boş tabureye takıldı gözleri. Tam da geçen yıl bu zamanlar Büşra’nın oturduğu tabureydi bu. Ettikleri derin sohbetleri hatırladı.

“Neden öyle diyorsun ki Kadir abi? Bak, şu an içimde nasıl fırtınalar kopuyor bilemezsin. Sen öyle deyince geldi, koptu, yüreğime yumruk gibi oturdu inan. Nefes alamıyorum o ihtimali düşününce. Yani çok ama çok sevmek suç mu? Biz birbirimizi bu kadar çok seviyoruz, diye ayrılacak mıyız yani?”

“Evet, belki sana garip geliyor, belki ayrılma ihtimalini yok görüyorsun ama garip bir şekilde hayat böyle. Belki bu Yaradan’ın kullarına koyduğu yasa... Belki Yaradan, birbirinizi sevmek ve istemekte de ölçülü olun, diyor. Belki aşk dediğin o duyguda yüreğin bir tarafı deli gibi isterken öteki tarafı itiyor.”

Uzun boylu, ince, zarif bir güzelliği olan Büşra’nın gözlerinde bu kez bir tereddüt, hâletiruhisinde kuyuya yaklaşmakta olan Yusuf misali bir korku, bir endişe okunuyordu. Her zaman öz güveni yüksek, salına salına yürüyen o genç kızın boyu mu kısalmıştı, kış ayazı güzelliğini mi süpürüp götür-

müştü? Dün alnında olmayan çizgiler bugün, şimdi mi peyda olmuştu? Büşra cevabından korkarak tereddütlü gözlerle sordu yeniden:

“Biz, ikimiz... Raşit ile ikimiz ayrılırız, kavuşamayız, diyorsun öyle mi?”

“Kesin demiyorum, Büşra. Ancak görüyorsun ki yaş elli. Saçlarım bembeyaz; hayat tecrübesi, etrafımızda yaşananlar, hani bir de garip bir şekilde insanın içine doğar ya; kimisi önsezi der, kimisi altıncı his. Anlatması, açıklaması zor...” Sustu Büşra. Başını yere dikti. Omuzlarına kadar inen siyah saçları yüzünü kapattı. Sonra kaldırdı başını. Ok gibi dikti gözlerini Kadir Usta’nın gözlerine.

“Ben onsuz yaşayamam, ölürüm Kadir abi.”

“Yaşarsın. Şu an var olan kalbinin yarısını kaybedersin. Yarım bir kalp, bol akıl ve mantık ile yaşarsın. Onu, Raşit’i ölene kadar unutamazsın. O kalbinin gizli kapaklı bir yerinde kalacak. Onu ömür boyu unutamazsın. Ama yaşarsın.”

Kısa bir sessizlik oldu. Devam etti sonra Kadir Usta:

“Bunları neden diyorum: Umarım ben yanılırım, umarım bu büyümlü aşk mutlu sonla biter ama varsa ayrılık, o ihtimal hep aklında olsun. Olursa, bir gün biterse; yıkılma, tükenme, bitme. Yeniden hayata tutunacak gücün olsun.”

Süregelen günlerde de devam etti bu sohbetler. Büşra dört yıllık üniversite mezunuydu. Raşit ile üniversitede tanışmışlardı. Birlikte tutkulu bir aşka yelken açmışlardı. Koca dört yıl seviyeli, saygılı bir o kadar da tutkulu bir aşk yaşamışlardı. Üniversite bitince her ikisi de memleketine dönmüştü. Ancak bu ayrılık; bu büyük aşktan hiçbir şey götürmemiş, bilakis aşkları katlanarak artmıştı. Okul biteli iki yıl olmuştu. Raşit İstanbul’da, Büşra Kahramanmaraş’ta KPSS’ye hazırlanıyor, şimdilik ikisi de geçici işlerde çalışıyordu. Raşit, yılda bir kaç kez Kahramanmaraş’a geliyordu.

Büşra ile Kadir Usta’nın bu soba başı sohbetleri kış boyu sürmüştü. Sohbetler derinleştikçe Büşra, bilinçaltına ötelediği, yok farz ettiği, kendisinin bile farkında olmadığı sorunlarla yüzleşmeye başlamıştı. Okul bitmiş, iki yıl olmuştu. Raşit ile birlikteliğini ailesi bilmiyordu. Akrabalardan evlilik talepleri geliyor, hepsini reddediyordu. Ailesinin baskıları gün geçtikçe artıyordu. Raşit’e bunları açtığında onun duyarsız ve uzun vadeye dayalı düşünceleri ya da so-mut hiçbir tarih vermemesi; plansız, yarını belirsiz bu ilişki Büşra’yı korkutuyordu.

Raşit’i anlamaya çalışsa da anlayamıyordu.

“Kadir abi, sence sevmiyor mu beni?”

“Seviyor, hem de çok seviyor.”

“Öyleyse neden hiçbir resmî adımı atmıyor, neden aileleri tanıştırmıyoruz, neden aileler arasında küçük bir nişan yapmıyoruz?” Cevap vermedi Kadir Usta. Hüküm yürütmek değil de belki sorduğu soruların yanıtlarını yine Büşra’nın vermesini istiyordu.

“Raşit aslen Mardinli değil mi?”

“Evet.”

“İstanbul’da olmalarına rağmen katı, gelenekçi aile yapıları olduğundan, evlerinde Kürtçe konuşulduğundan, üniversitede iken gayet modern düşünce yapısında olan Raşit’in zamanla senin kıyafetine, arkadaşlarına, gittiğin kafelere kadar karıştığından bahsetmiştin. Hatta geçen yıl İstanbul’a gittiğinde, ailesi ile tanıştığında beklediğinden soğuk karşılamışlardı seni.”

“Evet, Raşit kıyafetim konusunda beni eleştirmişti. Diz üstü etek ve sıfır kol kıyafetle gitmişim. Türkçe bilmeyen babaannesi de oradaydı. Raşit çok ayrıntıya girmede ama ben derin bir soğukluk hissettim.”

Büşra bunları anlatırken ilginç bir şekilde dilinden dökülen kelimeleri sanki bir başka ağızdan duyuyor, bazı sert gerçekler ile yeni karşılaşıyordu. Duygular öte yana itilmişti. Akıl tüm ihtişamı ile ortaya çıkıyordu. “Acaba biz Raşit ile evlensek de mutlu olabilir miyiz?”

Derinlemesine irdelenince ufuktaki güneşin önüne kara bulutlar diziliyordu.

Anne, baba, kardeş ve Raşit’in gelirlerinin aynı rafa konulup, tüm aile bireylerinin her türlü harcamalarının aynı raftan yapıldığı, çocuk ve torunlarının izdivaç dâhil her türlü kararlarının dede, anneanne ve babaanneden onay alınmadan yapılmadığı, bu aralar ekonomik buhranda olan aileye Raşit’in her türlü desteği verdiği ortamda başka şehirden, başka kültürden bir kızı gelin diye sunmak... Büyüklüğün her desturunun emir telaki edildiği bir ortamda tüm geçmişini ve yaşadığın kültürü Büşra için yok saymak... Mavi, dantel işlemeli, ak eşarplı, Türkçe bilmeyen babaannesine diz üstü eteği, sıfır kol badisi, tırnakları ojeli Büşra’yı “İşte gelinin.” diye sunmak...

Büşra’yı benimserler miydi?

Peki ya Raşit’teki bu değişiklik?

Raşit'in üniversitedeki o özgün, özgür ruh hâli geride mi kalmıştı? Aşk çok büyüktü.

Sahi aşk tüm sorunları çözer miydi?

Aklın yüreğe kurşunlar sıktığı bu iki âşık, kadehin önüne kattığı pamuk yumağı gibi savruluyordu. Nihayet o korkulan kavşakta son buluyordu sorular. Yanıt o kadar acı, o kadar azap verici, o kadar ağırdı.

"Yok, biz evlensek de mutlu olamayız."

"Sen zeki bir kızsın, içime öyle doğuyor ki, yakında tayinin çıkacak." demişti Kadir Usta. Bir süre sonra dediği gibi de oldu. Büşra'nın memur olarak tayini Antalya'ya çıkmıştı. Kış bitimine doğru fabrikadan ayrılmış, Antalya'da göreve başlamıştı.

Ara sıra telefonla görüşmüşlerdi. Ancak o soba başında, her daim hazır çay eşliğinde ya da köpüklü kahve yoldaşlığında yapılan derin sohbet bir başkaydı.

Kadir Usta, bugün Büşra'dan mesajla da olsa düğün davetiyesini almıştı. Ancak damat ismi olarak Raşit değil, Metin yazıyordu.

Saatine baktı Kadir Usta. Mesainin başlamasına on dakika vardı. Atölyeye geçmek için şöyle bir toparlandı. Telefonu çaldı tam bu arada. Arayan Büşra idi.

"Kuru bir davetiye ile kalsın istemedim. Kadir abi mutlaka düğününe bekliyorum."

"Tamam, inşallah kızım. Rabbim mutlu, mesut, bahtiyar eylesin. Davetiyeye bakınca damat isminde Raşit'i aradı gözlerim." deyince sesi değişti Büşra'nın. Sustu bir müddet.

"Haklı çıktın Kadir abi. Olmadı."

Gerisini Kadir Usta sormadan anlatmaya başladı:

"Antalya'ya tayinim çıktı. Göreve başladım. Bu arada Raşit de İstanbul'da bir bankada göreve başladı. Ekonomik olarak pek bir sorun kalmadı yani. Biz birbirimizi o kadar çok sevdik ki abi, hani her gün telefonda saatlerce konuşmak yetmezdi. Her an, her dakika hangimizin ne yaptığından haberdar olurduk. Bedenlerimiz uzakta olsa da ruhumuz beraberdi. Ayrı şehirlerde atan aynı kalbin iki parçasıydık biz. Gündüzler yetmez, geceleri uyurken dahi telefonumuz görüntülü aramaya açık olur, yan yana uyurduk sanki. Çok uzaklardan teninin kokusunu çekerdim içime. Geceleri uyanır, onun uykusunu izlerdim.

Ancak Raşit'i irdeledikçe; benim aklımı, beyni-

mi kemiren soruların, tereddütlerin onda daha fazla olduğunu gördüm. Evet, o yetiştiği kültürden kopamazdı. Ben ise o kültürde çok eğreti dururdum. Her şeyi, her sorunu aşır; herkesi, her şeyi ardımızda bıraksak Raşit mutlu olmazdı. Gün geçtikçe arttı tartışmalarımız. Sonu belirsiz; ne zaman, ne olacağı bilinmeyen, mutlu sona çok uzak bu birliktelik gün geçtikçe beni huzursuz ediyordu. Ben de bu huzursuzluğumu Raşit'e yansıtıyordum. Küçük ayrılıklar faslı başladı sonra. İlk ayrılık denememiz üç saat, sonraki bir gün, daha sonraki üç gün sürdü. Dayanamıyorduk. Nefes alamıyorduk birbirimiz olmadan. Sonra..." Sonra dedikten sonra bir suskunluk çöktü Büşra'ya, sesi boğazında düğümlendi.

"Sonra bir gün yine ayrıldık. Yani biliyordum; o bensiz yapamazdı, ben onsuz yapamazdım. Barıştık bir şekilde. Mücadele ederdik. Her sorunun üstesinden gelir, bir şekilde bir çıkış yolu bulurduk. Ama bu kez farklıydı. Üç gün sonra aradım, açmadı. Yazdım, bakmadı. Ezildi içim. Bir fırtına koptu yüreğimde. Bir hafta geçti, on beş gün geçti. Yok, Raşit yok. Sonra baktım engellemiş beni her yerden. Ulaşamıyorum hiçbir şekilde. Kardeşini aradım, haber gönderdim, yalvardım, yakardım. "Yok." dedi, "Abim seni istemiyor." dedi. Yüreğimi söküp götürdüler sanki. Nefes alamıyor, boğuluyordum sanki. Eve geldim, ağladım; işe gittim, ağladım; dolmuşta ağladım, yolda ağladım. Altı ay Kadir abi. Altı ay bildiğin ben, deli oldum." Kısa bir suskunluk oldu yeniden. Büşra'nın boğazında düğümleniyordu her şey. Boğuk boğuk çıkıyordu kelimeler. Devam etti sonra:

"Sonra bir gün, evden ona ait ne varsa aldım. Koca bir poşete doldurdum. Resimler, mektuplar, doğum günümde aldığı o küçük oyuncak bebekler, ayıcıklar, aklına ne gelirse; Raşit'ten ne kaldıysa... Akşamüzeri, sahile indim. Çıplak ayaklarım ile kumsalda bir ileri bir geri yürüyüş yapıyordum. Denizin dalgaları ayaklarıma vuruyordu. Ay ışığında yakamozlar oynaşmıyor, meltem yeli çehreyi tatlı tatlı okşamıyor, temmuz sıcağında huzur veren deniz, bu kez bana yaklaşma, diye meydan okuyordu sanki.

Ocak ayı, hava soğuk, deniz suyu buz gibi... Beyaz dalga köpüklerini Raşit'in suretine benzetiyordum. Bir varlar, bir yoklar. Ne kadar çoklar, biraz sonra hiç yoklar. Aklımda biraz sonra denize açılmak, yüzebildiğim yere kadar, gücümün tükendiği yere kadar yüzmek vardı. Geriye dönecek takatim kalmayana kadar yüzmek... O koca poşeti açtım sonra. Hepsini döktüm yere. Baktım uzun uzun. Sonra...

Sonra bir çakmak çıkardım cebimden. Ateşe verdim hepsini. Tutuştu hepsi. Koca bir alev oldu. Raşit'in tüm hatıralarının yanmasını izledim. Ağladım, ağladım, ağladım... Ateşten geriye külleri kaldı.

Sonra küçük adımlarla denize doğru yöneldim. Birkaç adım atmıştım ki, tanımadığım bir el yetişti arımdan. Uzun süredir beni izliyormuş. Zorla tuttu beni, geri çıkardı denizden. Anlamış hâletiruhiyemi, ocak ayında kim girer denize?

Tanımadığım bu adama anlattım tüm yaşadıklarımı. Anlattım yüreğimdaki büyük sancıyı. İşte o kişi bu hafta düğünündeki damat olacak kişi, Metin. Raşit'ten kalan külleri birlikte savurduk. Metin, Raşit'in küllerinden doğdu.

Dört beş ay önce nişanım vardı. Raşit duymuş nereden duyduysa. İstanbul'dan kalkmış nişanıma gelmiş. Görünce kalbim yerinden fırlayacak gibi oldu. Git, koş, boynuna sarıl, dedi yüreğim. Aklım; yok, dedi. Otur oturduğun yerde. Haklısın, ben Raşit'i ölene kadar unutamayacağım. Ama her zaman Metin'e sadık, ona onurlu bir eş olacağım. Aklımla, zihnimle Metin'i seveceğim."

Söz verdi Kadir Usta, Büşra'nın düğününe mutlaka gidecekti. Kapattı telefonu. Yüzü renkten renge girdi. İçindeki çocuk büzdü dudaklarını. Bu büyük aşkın böyle bir son ile noktalanması ne garipti. Büyük aşkların tevafukuydu belki bu.

Lavaboya geçti. Elini yüzünü yıkadı. Aynada kendi silüetini izledi bir müddet. Aklı otuz yıl öncesine gitti. Yirmili yaşlarında iken komşu kızı ile birbirlerini deliler gibi seviyorlardı. Bir arkadaşının kendisine söylediği o sözü hiç unutmamıştı:

"Kadir, sen onu kaybedeceksin. Bak görürsün, siz mutlaka ayrılacaksınız."

"Ya sen deli misin? Niye ayrılalım, ayrılmamız için hiçbir sebep yok ki!"

"Fazla seviyorsunuz!" Arkadaşı haklı çıkmıştı. Yıllar önce Kadir Usta'nın da yüreği yara bere içinde kalmıştı.

İçinde bir çocuk büzdü dudaklarını. İstemsiz süzüldü yanaklarından yaşlar. Raşit ile Büşra'nın aşklarına mı, yıllar önce kaybettiği sevgilisine mi ağlıyordu?

Kim bilir!

Fuat OSKAY

FREKANS AYARI

Eskici geldi, eskiciiii!..

Mobilyaların tozunu alan Nilüfer elindeki bezi radyonun üzerinde bir an durdurdu. Son günlerde o radyonun tozunu almak, aynı acıya her sabah yeniden dokunmak gibiydi. Parmakları metal kasanın üzerinde gezindi. Eli düğmeye gitti. Parmağı düğmenin üzerinde birkaç saniye bekledi. Vazgeçti. Radyoyu vitrinden alıp kolunun altına sıkıştırdı.

Nilüfer, elbisesini üstüne alıp aceleyle dışarıya yönelirken mahalledeki ses ikinci defa yükseldi.

Eskiciiii!..

Tam o sırada annesinin elindeki radyoyu gördü Mine. “Anne nereye gidiyorsun, elindeki ne?” diye sordu. Nilüfer, soruyu geçiştirircesine “Yok birşey kızım. Bir yere gitmiyorum. Bekle hemen geliyorum.” deyip kapıdan çıktı.

Mine’nin içi rahat etmedi. Salonun kapısını açıp vitrine baktı. Vitrindeki radyo yoktu. Annesi niye almıştı, nereye götürecekti, ne yapacaktı? İçine çöken huzursuzluğa daha fazla dayanamadı, balkona koştu. Annesinin, kasası eski metal eşyalarla dolu pikabın yanında bekleyen adama radyoyu verdiğini gördü. Ardından büfeden ekmek alarak eve doğru gelirken seyretti.

Salona dönüp uzun uzun vitrine baktı Mine. Camın arkasındaki boşluk, odadaki bütün eşyalardan daha görünür hâle gelmişti. Elini uzatıp radyonun durduğu yere dokundu. Parmağına yalnızca ince bir toz tabakası bulaştı.

Her akşam balkonun demirlerine dirseklerini dayayıp yıldız sayarlardı. Dedesi bir yıldızı işaret eder, Mine onu gözden kaçırınca ikisi de yeniden başlardı. Masalların sonunu çoğu zaman uyuyakaldığı için hiç öğrenemezdi.

Dedesinin sesi kadife yumuşaklığında gelirdi. Onu öpmeden uykuya dalmazdı. Radyosu başucundaydı hep. En çok da Anadolu türkülerini dinlerdi. Frekans kayardı ara sıra. Mine küçük parmaklarıyla düğmeyi milim milim çevirir, dedesi sesi duyunca gülümserdi.

Eşini kaybettikten sonra oğlunun yanına taşınmıştı dedesi. Köyünü, dostlarını, her hafta ziyaret ettiği mezarı özliyordu ama şehirde tutunduğu en sağlam dal Mine’ydi. Galip de işten ne kadar yorgun dönse akşam çayını mutlaka babasıyla içer, hafta sonları onu dışarı çıkarmayı ihmal etmezdi.

Nilüfer, kapıyı açıp eve girdiğinde elinde yalnızca ekmek vardı. Mine buğulu gözlerle annesine baktı. Konuşmadı. Kahvaltı masası her zamankinden daha sessiz kuruldu. Mine suskunluğunu akşama babası işten dönene dek korudu.

Galip, elinde eşya poşeti ve cebinde Mine’nin çok sevdiği çikolata ile içeri girerken “Hayatım ben geldim.” dedi. Bu sesi duyar duymaz Mine koşup babasının boynuna atılırdı. Nilüfer, “Hoş geldin.” deyip elindeki poşetleri alıp beraber mutfağa geçtikten sonra eşi sordu: “Mine nerde? Yok mu?”

“Odasında” dedi Nilüfer.

Galip üstünü çıkarmadan odasına yöneldi. Mine alt dudağını uzatmış mahzun bir yüzle oyuncaklarının arasında öylece oturuyordu. Babası kucağına aldı, başını omzuna yasladı. “Neyin var, ne oldu fıstığım? Söyle bakayım babana.” diye ağzını aralayıp konuşturmak istedi. Mine renk vermeyince Galip yatak odasına geçip üstünü çıkardı, rahat bir şeyler giyip mutfağa döndü. “Mine’nin nesi var? Niye üzgün?” diye sordu eşine. Nilüfer “Bilmem, ben de pek anlam veremedim.” diye geçiştirdi.

Galip, Mine’yi kucaklayıp büyük salona geçti. Saçlarını kokladı, öptü. Başını bağrına bastırdı. Espriler yaptı, gıdıkladı ama her zamanki mutlu tepkiyi alamadı. Evin en çok konuşanı oydu oysa. Mine gözlerini vitrindeki boşluğa dikmişti. Parmağıyla babasına işaret etti. Babasının bakışları oraya yöneldi. “Dedemin radyosu yok!” dedi. “Annem onu dışarıda bekleyen bir adama verdi.”

Baba ile kızın bakışlarının kesiştiği kısa bir sessizlikten sonra Galip mutfağa yöneldi. “Babamın radyosu nerde Nilüfer? Ne yaptın? Eskiciye mi verdin?”

“Her gün tozunu alıyordum Galip... Dokundukça ev yeniden sessizleşiyordu.” diye yanıt verdi Nilüfer.

Galip, “Babamın radyosunu gerçekten eskiciye mi verdin?...” dedi ve kapıyı çekip çıktı.

Nilüfer hemen peşinden geldi. “Hep böyle yapıyorsun sen Galip. Son zamanlarda ne yapsam gözüne batıyor senin. Söyle, asıl senin benimle derdin ne!!”

Mine, kulaklarını kapattı. Koltuğun köşesine çekildi.

Galip, öfkesinin nereye varacağını sezdi. Bir şey söylemedi. İçine dolan bütün sözleri bakışlarında bıraktı, ardından kendini dışarı attı.

“Öyle değil Nilüfer, öyle değil...”

Sokağın sessizliğinde derin bir nefes aldı. Babası radyonun frekansını kaçırdığında Mine koşup düzeltirdi.

Şimdi evde hiçbir şey yerli yerinde değildi.

Ses hâlâ bir yerlerdeydi belki, ama kimse aynı frekansta değildi.

Gülçin Yağmur AKBULUT

YOĞUN BAKIM

“Annen öldü dediler, ne de kolay söylediler.”

Kaç gün, kaç gece, kaç ay oldu yoğun bakım ünitesinin önünde bekleyeli. Sağ yanımda mermi ağırlığında, sol yanımda yarım. Başımda yaman baş dönmeleri, alnımda gam çizikleri. Asumanda göçe hazırlanan kırlangıç kuşları. Asılsam, tutsam kanatlarından engel olabilir miyim ki?

Duvarları soğuk, lambaları puslu... Koridorları girdap, merdivenleri Kafka'dağı... Ekim sonu gibi hastanenin zemini. Gövdem enkazdan ibaret... Haylidir uzun hudutlarıyla tanıyorum ümitsizliği. Sapa-yım. Işıklarım kapalı. Sesim ses tellerimde takıldı. Sonsuz bir kış mevsimiyim. Üşüyorum.

Boğazında entübasyon tüpü, başında Defibrilatör... Seni öyle gördükçe çoğaldı böğrümdeki taşlar. Yağmur, kuru dere yatağında kırık bir sandal. Yağmur, yıkılmış bir kentin boşluğu içinde umarsız sarmal. Yağmur, çırpılmış ağaç dibindeki küçük bir kız çocuğu.

Şimdiden vurdu kaburgalarım hasret. San-ki asırlardır kulaklarım sesine hasret. Yalnızlığın prangasını taktı ayaklarım kader. Bozuk yel değirmeni gibiyim. Rüzgâr çeviremiyor kanatlarımı. Ne zaman yattın hastaneye? Ne zaman girdin yoğun bakıma? Ne zaman yenildin hayata? Oysaki evrenin en güçlü insanıydın sen annem.

Hangi okul, hangi eğitim kurumu öğretebilir sensiz yaşayabilmeyi? Hangi dilde tercüme edilebilir yokluğunun telafisi. En çok da ne yakıyor canımı, biliyor musun? Şekerin tavan yapıyordu ya! Yediremedim sana soğuk baklavayı, tiramuisuyu...

Ölüm kadife yüzgeçleriyle geliyordu. Acının kapı ağzında geri çevirmeye çabaladım. Olmadı. Çaresizliğim arttıkça sancım büyüyordu. Mümkün olsaydı keşke tekrar aynı sularda seninle kulaç atabilmek. Yumruğumu semaya kaldırdım. Göğün şerhasına takılıp kaldı gözlerim. Bağırardım. Ağladım. Beni bu dünyada en çok sen sevdin be annem!

Her ölüm sarp bir kayalıktır. Yıllar önce babam şimdi de sen. Kırk yamalı göğsümü kime açacağım şimdi? Kim saracak dilimlenmiş yaralarımı? Başımı yaslayacağım omuz artık kara toprakların mı yârî? Her anne dünyanın en korkusuz devidir.

Hangi melek koruyacak şimdi bıçak yaralarından sırtımı?

Kalp yetmezliği dedi doktorlar. Ardından akciğer yetmezliği... Solunum yetersizliğinden vantila-töre bağladılar sonra. Hipertansiyon, diyabet, çoklu organ yetmezliği... Anneler kaç yaşında olursa olsun genç değil midir anne? Hangi ara ihtiyarlattı hayat bu kadar seni.

Anneler abıhayat içmiştir. Anneler ölümsüzdür hissiyatımda. Kalemim siyah yazıyor. Senli dünle-rimde esmer rüzgârlar esiyor. Feryatları kendini hırpalayan yorgun bir çınarım. Canımdan can alıp sana transfer etseler döner misin bana geri? Kaç yaşına gelersen gel, sen benim küçük kızsımsın derdin. Gitme annem küçük kızın parçalanmış bir kavanoz parçası şimdi.

Elini öptüm, helallik istedim yoğun bakımda. Dilin ağırlaşmıştı, pelte pelte konuşuyordun. Kulağımı yaklaştırdım dudaklarına. Tıpkı babam gibi sen de hakkını helal eyledin bana. İşittiğim sözler son sözlerindi. Bir daha ne sesini duyabildim ne de o güzel gözlerinin rengini görebildim annem.

Birkaç gün içinde bilincini yitirdin. Yüzün, gö-zün tüm bedenin kocaman bir balona dönüştü. Oysaki elli kilo zayıfça bir kadındın. Dolaşım bo-zukluğunun ortaya çıkardığı acımasız bir kompli-kasyonmuş ödemin. Anlamlandıramadığım mor lekeler kapladı bütün vücudunu. Trombositopeni denilen kan hücrelerinin düşüklüğüymüş mor leke-lerin sebebi. Ünite ünite verilen kanlar da yükselt-medi kan değerlerini.

Ateşin kırk dört dereceye yükseldi bir anda. Sepsis diyorlar bu duruma tıp dünyasında. Kana karışan enfeksiyon vücudundaki sağlam hücreleri öldürmeye başladı. Yüzde doksan yedi enfeksiyon ne demek biliyor musun anne? Bir tırpanla canın çekilmesi serapa...

Yoğun bakım kapısında her şeyin bir sel gibi akıp geçeceğini, tükeneceğini anlıyor insanoğlu. Sel önüne çıkan her şeyi nasıl alıp götürüyorsa zama-nın da hayatı ve âlemi öylece süpürüp yok edeceği-nin bilincine varıyor. İçinde yaşadığımız dünyanın ne kadar fani ve boş olduğunu sezinliyor. Fark edi-yor ki, dünya yalan, ölüm tek gerçek...

Her ne kadar öleceğini söylese de sağlık görevlileri, bir fesleğen fısıltısında umudu arıyor bu âdemoğlu. Bir ümit, bir çağrı... Kalksan, elimi tutsan, sesini duysam... Salon, mutfak, balkon bomboş... Temmuzda kar kaplıyor içimi. Üşüyorum, donuyorum sanki... Kalk da evimize gidelim anne.

Sonra şiddetli gürültü, patırtı... Gittikçe şiddetini artıran yüksek sesli aralıksız bir alarm... Ardından sertliğini yükselten bağırırlar... Hızını çoğaltan ayak sesleri... “EKG’si düz çiziyor!” diyen haykırırlar. Dizlerimin bağı çözülüyor. Kim bilir hangi hasta Azrail’le cebelleşiyor. Eyvah! Yoksa annemi mi uğurluyor hayat?

Çılgılık çılgılığa koşarak içeri giren bir mecruh... Mecruhun İki kolunu sıkıca kavrayan iki güvenlik görevlisi... Saniyeler içinde bir aydır çömeldiği kapı önünde yeniden kendini bulan bahtsız bedevi... Kulağı tırmalarcasına devam eden hengâme... Ortılığı kaplayan ölüm sessizliği... Yoğun bakım kapısının önüne çıkan iki sağlık görevlisi... Biri, bakışını bakışlarından kaçırarak başını eğiyor öne: “Başınız sağ olsun. Annenizi kaybettik.”

Murat ÇOLAK

NASIRALIYA

“BM verilerine göre son bir yılda Gazze’de

yetmiş bin sivil katledildi, bunun otuz bini çocuk...

simetrik manasızlık hüküm sürüyor sathında dünyanın
ölüm fikri çık aklımdan
herkes başka yerde olmayı diliyor hayasızca
çek fişi kapansın sistem.

dişlerimizi fırçalıyoruz
kahvaltının ardından
kokuyu duymuyor musunuz
gazze’deki çadırlardan.

kapatın üstünü örtünsün bu mezra
ellerinden operim ey meryem soluk ver
nefes alsın nasıra
merhamet doldurur gözleri yalnız
ancak bilenler içleri titreyerek korkar.

ömrümde hissetmedim bunca utanç
tarihe duymadım bunca küsünç
ya al aklımı bilmeyim madem
yakıştıramıyorum iman ile pes etmeyi.

kurt ulusun.
gazze kurtulsun.

Ertuğrul KAYA

İKİ GÜN BİR DÜNYA

Güneş, Hacıyörüklü'nün dik yamaçlarından kızıl bir perde gibi ağır ağır iniyordu. Evlerin çinko çatıları alışkın oldukları bir akşam koyuluğuna bürünüyordu. Mahallelerin birbirine sırt dayamış avlularında koşturan çocuklar, akşam ezanından önceki son oyunlarını oynuyorlardı.

Zamansız bir bekleyişle kâh asırlık kanatlı ahşap bir kapının eşiğinde kâh bembeyaz örme perdesiyle bir cumbalı evin sedirinde eşlerini bekleyen kadınlar, günün bu saatinde hem kendilerini hem yemeklerini dinlendiriyorlardı.

Çakır Musa, çay kenarındaki tarlasında "Aksağrılı'm" dediği sağırsında iki parça ak benek bulunan atıyla sürdüğü çiftini henüz bitirmişti. Demir sabanın ağırlığından kurtulmanın verdiği rahatlıkla Aksağrılı'nın biraz olsun yürüyüşü düzelmiş, soluğu dinginleşmişti.

Çakır Musa, "Gene akşamı ettik, ha Aksağrılı?" dedi. At, sağ ön ayağını yeni sürülmüş tarlaya birkaç kez sürttü. Başını sallarken az önce çaydan içtiği serin suyun ağzında, burnunda kalan damlaları etrafa saçılıyor, kasketini dizine takmış, çömelmiş dinlenen Çakır Musa'nın terli başına değiyordu.

Çakır Musa, ilerlemiş yaşına rağmen çalışmaktan asla geri durmazdı. İki oğlu da doktordu. Ne kendi oğullarına ne de başka bir doktora kendisiyle ilgili bir şikâyeti olmamıştı. Küçük oğlu Ahmet, Boston'da, bağlı bulunduğu üniversitede geriatri üzerine eğitim veriyordu. İki sene önce Çakır Musa, oğlunun bir sunumunda canlı örnek olarak yer almıştı.

Seksen üç yaşında tarlada çalışan ve neredeyse köyünde üretilmeyen hiçbir şeyi yemeyen bu yaşlı adam, Amerikalı akademisyenleri bir hayli etkilemişti. Çakır Musa, başka bir ziyaretinde, oğlunun kendisine gösterdiği bilimsel dergilerde İngilizce yayımlanan "Modern Çağın Kondisyon Algısına Anadolu'dan Bir Bakış" başlıklı makalesinde, "Kayılı, Musa (83)" şeklinde yazan adını okuyabilmişti. Kendi düğününde bile takım elbise giymemişti.

Dergideki takım elbiseli, kravatlı fotoğrafına, ya da gözlüğünü takıp şöyle bir bakmış, oğlunun kendi yaşlılığı ile nasıl bir başarı kazandığını tam olarak anlamasa da "Aferin oğlum!" demişti. Ahmet de babasına sarılıp "Baba, sen hepimizden sağlıklısın. İşte bu yüzden Amerikalılar sana hayran oldular." demişti.

Büyük oğlu Aslan, İstanbul'da çalıştığı üniversite hastanesinden emekli olmuş, şimdi

kendi muayenehanesinde hastalarını kabul ediyordu. Ne vakit babasının yaşlarında bir hastası gelse, kendi babası hatırına düşer, ahvalini merak ederdi. Aslan, babasına İstanbul'da birlikte yaşamaları için defalarca yalvarmıştı. Çakır Musa her defasında: "Ben orada ölürüm oğlum!" derdi. Koca adam Doktor Aslan, gözyaşlarını içine akıtıp "Ah be babam!" der, babasının sırtını okşar çaresiz susardı. Babasını çok iyi anlıyordu anlamasına, lakin vicdanı her defasında ona bu ısrarı yaptırıyordu. Çakır Musa, yanlarında ancak üç beş gün kalıp dönerdi Tarsus'a.

Çakır Musa, Aksağrılı'nın koşumunu taktı. Eski dört otomobil lastiğinin taşıdığı at arabasına demir sabanı, üvendireyi yükledi. Çay boyunca uzanan söğüt ağaçlarının gölgelerinin vurduğu toprak yoldan Hacıyörüklü'ye doğru yol aldılar.

Aksağrılı, sahibinin evine çıkan son yokuşta durakladı. Çakır Musa istemeye istemeye Aksağrılı'yı hafifçe kırbaçladı. At son bir gayretle ileri atıldı, iki katlı taş evin önünde durdu. Çakır Musa, atın koşumunu çözdü. Aksağrılı'yı evin altındaki ahıra saldı.

Hacıyörüklü'nün birbirine uzak sokak lambaları yenice yanmıştı. Atın yemini, suyunu veren Çakır Musa, evin ikinci katına, taş basamaklara ağır ağır basarak çıktı. Senelerdir onu evinde bekleyen biri yoktu. Ne vakit akşam eve varsa, kendi kendine: "Evde olmasan da ahrette bekle Emin'e!" derdi. Son basamaktan sonra yine aynı cümleyi kurdu. Evin önündeki sedirde oturup soluklandı.

Hacıyörüklü'nün çaylarından, derelerinden esen akşam serinliği yüzüne çarptı. Kasketini çıkarıp duvardaki bir çiviye astı. Seyrelmiş sakallarını sıvazlayıp "Gamlanmaya da vakit yok, hey gidi goca dünya!" diye söylendi. Kalktı, temizlendi.

Camiye gitmek için basamakları yarılamıştı ki biri kız biri erkek iki küçük çocuk, ellerinde iki kap yemekle çıkageldiler. İkisi birden: "Musa Dede bunu anamgil gönderdi." dediler.

Çakır Musa, "Çocuklar çıkın sedirin üstüne bırakın gelin. Sağ olun yavrularım sağ olun." dedi. Çocuklar, yıldırım gibi basamakları çıkıp ellerindeki sedirin üzerine bıraktılar. Aynı çeviklikle Çakır Musa'nın yanından geçerken "Afiyet olsun dede, eyi

akşamlar” dediler ve koşarak uzaklaştılar.

“Dedeyim ya!” diye düşündü Çakır Musa. Kendi torunları fersah fersah ötedeydi. Yine de dedeydi işte. Dünyanın başka hangi coğrafyasında böylesi bir sahiplenme olabilirdi ki?

Cami çıkışında, köyün genç muhtarı Hamza’yla sohbet ettiler. Çakır Musa, muhtar vasıtasıyla emekli aylığının tamamını Hacıyörüklü’nün okul çağındaki çocuklarına usulünce dağıttırıyordu. Hamza köy kahvesine giderken Çakır Musa da evinin yolunu tuttu.

Sazlıklardaki kurbaga seslerinden oluşan bir koro eşliğinde taş basamakları bir kez daha çıktı. Sedirin üzerine çocukların bıraktığı yemek kaplarını açtı. Birinde ayran aşı, diğerinde bulgur pilavı vardı. Dolunayın şavkında yemeğini yedi.

Sabah namazından sonra, Aksağrılı’yı ahırdan çıkardı. Atın yularını takıp evin önündeki direğe doladı. Hoş, Aksağrılı onu bırakıp da bir yere gidecek değildi. Elindeki kaşağıyı, atı incitmeden ustalıkla kullanıyordu. Aksağrılı, sahibinin hareketlerine hiç ses etmiyor, sakince duruyordu.

Çakır Musa, bugün çay başındaki bahçesine gidecek, incir toplayacaktı. Tımar bitince yıllardır bir gün olsun sıkılmadan yaptığı gibi Aksağrılı’nın koşumunu taktı. Parlak çinko kovaları, plastik kasaları ve incir dallarını eğmek için kullandığı uzun saplı çengelleri arabaya yerleştirdi.

At, yokuş aşağı hızlandı. Çakır Musa gemi asıldı. Düze gelince iyice yavaşladılar. Gün henüz doğmamıştı. Alçak evlerin damlarında üzeri cibinliklerle örtülü yataklar seriliydi. Sanki bütün köy, sabah serinliğiyle uykuya bir kez daha sarılmış gibiydi.

Aksağrılı ve sahibi, çay boyundaki söğüt ağaçlarıyla kaplı yolda düşsel bir huzurla ilerliyorlardı. Çakır Musa, sabahın bu saatlerini bir başka severdi. Birinci Cihan Harbi bitip de Çanakkale’den Tarsus’a dönerlerken trende, silah arkadaşlarına söylediği bir Çukurova türküsü diline düştü:

Dere kenarından geçtim

Soğuk sularından içtim

Ben bu derde nerden düştüm

Bilemem bilemem yar bilemem

Türkünün devamını getirmedi. Sabahın sessizliğini arkalarından gelen köy minibüsünün gürültüsü bozdu. Şoför başını camdan çıkarıp Çakır Musa’ya

selam verdi. Çakır Musa eliyle karşılık verdi.

Profesör Ahmet Kayılı, Boston’daki Charles nehri bakan evinde, Akdeniz usulü beslenmeyle ilgili yeni kitabının son kontrollerini yapıyordu. Fenway Park’ın parlak stadyum ışıkları dolunayın nehirdeki aksine karışıyordu. Gözlerini çalışma masasının üzerindeki küçük bir çerçeve içinde duran babasının resmine çevirdi. Şimdi babasının, kendisinden çok uzak

Anadolu’nun bir köşesindeki evinde ne yapmakta olduğunu merak etti. En büyük gücü; babasının ona yaşayarak öğrettiği, hayatla savaşmak yerine hayatla uzlaşmak, öğretisiydi.

Ahmet, henüz okul çağına gelmemiş küçük bir çocukken, ortaokulu Adana’da yatılı okuyan abisi hafta sonları yanlarına geldiğinde, abisinin kitaplarını alır, kitapların resimlerine bakardı. Aslan, titiz bir çocuktur. Özenle ciltlediği kitaplarına gözü gibi bakardı. Abisi kitaplarını ondan sakındıkça, kitaplara karşı dayanılmaz bir merak duyardı. O kitaplardan hatırında kalan, karakalem çizilmiş bitki ve hayvan figürleriydi. Abisi ödevini yaparken bir köşeden sessizce onu izlerdi. Babası onun bu halini gördükçe gelip başını okşar “Ağabeyin çalışsın, gel biz seninle gezmeye gidelim.” derdi. Aklı kitaplarda yarı isteksiz kalkar, babasının peşinden giderdi. Babası onu, atının terkesine bindirir, çay kenarında gezdirirdi. O zamanlar hatırında tutamadığı ağaçların, türlü otların, çiçeklerin, böceklerin adlarını söylerdi babası. “Oğlum bak bu karaağaç, bu yaban mersini, bu ekin dutu...” Öten her kuşu sesinden bilebilir mi bir insan? Babası bilirdi. “Bak duyuyor musun? Bu karabaş bülbül... İyi bak bunlar eşiyse gezer. İşte bak öteki de orda, tepsi çalışının dalında.”

Hafıza ne tuhaf şey diye düşündü. Bir zamanlar ona yalnızca bir teselli gibi gelen görüntüler, sesler, şimdi gerçeğin en unutulmaz şahitleriydi.

Çakır Musa, arabayı incir bahçesine giden yola sürdü. Alçak bahçe duvarının yanında durdular. Duvarın dibinde yarpuz otlarının kapladığı arkatan su gürül gürül akıyordu. At arabasından indi. Rengarenk çakıl taşlarının görüldüğü arkın berrak suyuyla elini yüzünü yıkadı. Buz gibi soğuk sudan üç avuç içti. Aksağrılı’nın koşumunu çözdü. At, ark kenarındaki yarpuzların, çimenlerin arasına başını gömdü. Çakır Musa çinko kovaları ve çengeli bahçeye çıkardı. Her geldiğinde ilk kez geliyormuşçasına heyecanlanarak gezdiği bahçenin bütün ağaçlarını tek tek gezdi. Kopardığı büyükçe bir incir yaprağını kovanın dibine yerleştirdi. Elindeki çengelle eğip kopardığı, çatlamış, içinden bal damlayan bir inciri ikiye bölüp ağzına attı. Bu lezzet, bu koku onu seksen yıl öncesine, babasıyla ilk bahçe gezisine götürdü.

Babası Kara Halil, oldukça uzun boylu, esmer tenli, sert mizaçlı bir adamdı. Köşeli kasketi, beyaz keten gömleği, siyah şalvarı, cilalı çizmeleriyle atın üzerinde daha bir devleşirdi. Davudi sesiyle hane halkına, tarlada çalışacak işçilere yapılacakları tembihlerdi. Onu bahçeye ilk kez gezdirmeye götürdüğünde, yine böylesi çatlamış, içinden bal damlayan bir inciri, uzun boyuyla yüksekçe bir daldan eğip koparmış, ikiye bölüp “Al bakalım Musa Efendi!” diyerek ona uzatmıştı. Dışı yeşil, içi kırmızı çiçek, sapından süt damlayan bu tuhaf meyveyi önce incelemiş, istemeye istemeye ısırılmıştı. O sert mizaçlı babası Kara Halil, gülümseyerek elindeki yarım inciri iştahla ağzına atmıştı. Musa, ikinci ısırışta incirin gerçek rayihasını keşfetmişti. Sonraları babasıyla bahçeye gezmeye geldiklerinde Musa “Baba onu da...” diyerek gösterdiği incirleri Kara Halil’e kopartıp iştahla yerdi.

Zamanın bir incirin içinde saklı durduğu kaç kipta yazardı? Eller, yüzler, eşya eskir. Fakat, yaşananlar eskimez. Eskimek unutanlara, müptezel heveslere tevessül edenlereydi.

Çakır Musa, öğle sonunda kasaları incirle doldurdu. O çalışırken keyifli keyifli bahçe duvarının dibindeki otları yayılan, soğuk sulardan sulanan Aksağrılı için yükleri taşıma vakti gelmişti. Çakır Musa, kasaları özenle arabaya yerleştirdi. Incirlerin üzerini güneş görmesin, yolda tozlanmasın diye taze bağ dallarıyla örttü. Yolda sabahki sessizlik yoktu.

Hacıyörüklü’nün meydanına vardıklarında, tüccarların biri arabanın önüne geçti. Incirlere talipti. İki cevval delikanlı kasaları tartıya çekti. Sahibi, Aksağrılı’yı evin yoluna sürdü.

Muhtar Hamza’nın evinin önünde durdular. Çakır Musa, arabanın üzerinden seslendi. Koşar adım gelen muhtar “Buyur Musa emmim” dedi. Çakır Musa gömleğinin cebinden çıkardığı incir parasının tamamını, bir şey söylemeden muhtara uzattı. Muhtar “Anladım emmim, sağ ol” dedi. Dün cami çıkışında, ilkokulun, caminin ufak tefek tadilatlarının olduğunu da konuşmuşlardı.

Çakır Musa, taş evin önünde, koşumunu çözdüğü Aksağrılı’yı direğe bağladı. Yem torbasını boynuna astı. Taş basamakları bugün de çalışmış olarak çıkıyordu. Yorgun muydu? Aksine, hafiflemiş hissediyordu. Günü boşuna tüketmemişti ya. Sedire oturdu. Kasketini çıkarıp duvardaki çiviye astı. Hacıyörüklü’nün çay boylarında, inişli yokuşlu mahalle aralarında, birbirine sırt vermiş avlu duvarlarının içlerinde yaşam denen cıvıltı yankılanıyordu. Dik yamaçlardan yansıyan ikinci güneşi, taş evin ahşap balkonunda, kiremit saksılardaki fesleğenlerin yeşilinde ve sedirinde zamansız bir huzurla oturanın çakır gözlerinde dinleniyordu.

Ayfer YILDIZ

✱

KÜÇÜREK HAVUZU

Yarımca

Gittiğinden beri aynı masada oturuyorum. Soframda tek tabak var ve oturduğun sandalye boş...

“Gitme” diyemeyişime kızıyorum. Kahveyi, bir başıma içemiyorken yokluğunu sitemliyorum.

Nasıl mıyım? Edip Cansever’in dizesindeki gibiyim: “Biraz tırnaklarım uzadı, biraz yalnızım.”

Ve tamamlanmamış bir dünyada bir fazlalıkla yaşıyorum...

Aslında

Ait olduğumu sandığım beden benim mi, yoksa başkalarının beklentilerine boyun eğmiş tutsaklığımın mı? Samimiyetsizce, “Nasılsın” diyorlar. Sahte “iyiyim” cevabıma inanırlarken ruhumun nerelerden parçalandığını bilmeleri imkânsız. İçimi terk eden ruhumu, geriye çağırmaktan yoruldum. Arafta yaşayan Kafka’nın itirafları, her geçen gün canımı daha da limeliyor. “Benim olan ne varsa, hiçbirinin benim olmayışı...”

Kendimi usulca aslıma iade etmeye zorluyorum.

B/iz İçinde Ben

Düşmemi bekleyen seyircilere rağmen yüzümdeki tek gülücüğü sokak kedilerine feda ediyorum. İçime döndüğümde belki gamzesiz kalıyorum ama boynumdaki manevi izler, ruhumu gevşetmeye koyuluyor. Elime bırakılan tüm maskeler sökülüyor sonra. Ancak o anlarda çıplak yüzüme dokunabiliyorum. Yine aynı anlarda yeni nefesimle karşılaşıyor, tanışıyorum.

Gün Doğumu

Her akşam balkona çıkıp göğün ay’ı bol yerinden bir makas alırım. Biriktirdiklerimi yıldızların arasına saklar, yalnızlıktan üşüdüğümde geceyi üzerime örterim. Arada göz kapağımı açık unutturum. Uyandığımda göğün koynunda yüzlerce firari yıldız olur. O esnada sırlarım, sıradan bir gündüze teslimdir. Gölge kapmaca oynayabileceğim huzmeler doğar ama serinleyebileceğim rüzgârımı güneş, çoktan kapmıştır.

İz/Afiyet

Vaktim geçse de benim için zamanın bir anlamı yok. Bir an önce geçmesini istediğim günlerin geri gelmesini dilemiyorum. Yanlış kararlarımın hezeyânı boğazımda birikiyor. Sartre’ın “Bulantı”da yüzüme vurduğu “Ben geleceği göremiyorum.” gerçeğinin azar azar değiştiğini, ömür yükünün ağırlığını ve bu ağırlığı gelecekte taşımanın zorluğa yani hiçliğe dönüşmesini izliyorum.

Yaban

Çehrem oldukça kalabalık... Yine de yalnızca kendimle konuşuyorum. Çocukça hatalarıma, günahkârca gülenlere hâlâ şaşıyorum. Anlatıyorum, içimdeki döküntülerle kimse ilgilenmiyor. Sesimi çıkarmaya çalışırken ses tellerimin cıızlığını keşfediyorum. Pessoa’nın avangard şiirleri de mutlak yalnızlığıma uygun durmuyor. Kalpten vurulmamanın bir garantisi yok. Ve her zaman benimle olan şeylerin dışındayım. Kendi yabancılığıma da yabancıyım.

Târif

Dünya yolunda sürekli bir yolculuk içindeyim. Çıktığım her yolda rotasız kalıyorum. Hangi yöne gitsem önümde aynı uçurum... Kendimin olmayan sınırlarda kendim olanı kaybediyorum. Bir yerlerde, Nilgün Marmara’nın kayıp gönlüyle karşılaşıyorum. “Biliyorum, batık bir gemiyim ben.” “Neredeyim?” diye soruyor. Cevabım, karanlık bir çılgılıkta yankılanıyor. Varılacak yer yok. Geri dönmesi imkânsız, adımsız...

Mustafa UÇURUM

UNUTMAK DA BİR İMTİHAN

Dünyada kimse kimseyi öldürmeden de bir nesil bitebilir.

Sabah işe gitmek için otobüse binen adamı düşünün. Yanında ölmekte olan bir yaşlı kadın var, göğsünü tutuyor, dudakları beyazlaşıyor. Adam telefonuna bakıyor, iki durak sonra iniyor, arkasına dönüp bakmıyor bile. Bu adam katil mi? Mahkemeye çıkarılamaz, hiçbir kanun onu suçlayamaz ama bir cinayetin ortasından geçip gitmiştir, üstelik yüzünde hiçbir duygu belirtisi bırakmadan.

Bu otobüs her sabah kalkıyor, her sabah yolcularla doluyor. İçinde onlarca adam, onlarca kadın var, hepsi birbirinin yanından geçiyor, hiçbiri bir başkasının yüzüne bile bakmıyor. Bir şehir böyle büyüyor işte, insan sayısı artıyor, insan sıcaklığı eriyor. Kalabalık artıyor, yalnızlık çoğalıyor.

Bu vurdumduymazlık eskiden büyük şehirlerde olurdu. Şimdi bir virüs gibi her yer aynı sahipsizliğe sürükleniyor. Küçük bir şehirde yaşıyorum. “kendine ait olma” hali bizim şehrimizi de tamamen kuşatmış durumda. Ev ile okul arasında şahit olduğum yalnızlaşma hallerine her gün yeni bir tanesi ekleniyor. Yeni bir apartmana taşındım. Bir komşu da kapımızı çalıp hoş geldiniz demedi. Asansör ve merdivenler de olmasa kimseyle karşılaşma ihtimalimiz olmayacak.

Eskiden canilik denince akla bıçak, silah gelirdi. Şimdi canilik bir alışkanlık, bir zamanlama, bir “başkasının işi” cümlesinde karşılık buluyor. Eski zamanları düşünelim. Mahallede bir çocuk düşse tüm mahalleli koşardı, kadınlar başörtülerini çıkarıp kanı durdururdu, erkekler arabasını çekip çocuğu hastaneye ulaştırmaya çalışırdı. Şimdi böyle bir şey olsa en ilgililer telefon edip ambulans çağırıyor. Kimse arabasını çekmiyor çünkü görkemli arabaların mükemmel döşemelerinin kirlenme ihtimali var. Bu bir. İkinci ise; o çocuğun başına yolda bir şey gelse ailesinin ilk tepkisi şu olacak; “Sen ambulans mısın da çocuğumu götürdün?” Değer yargılarımız maalesef alt üst olmuş durumda.

Şimdi apartmanın alt katındaki komşu üç gün ölü yatıyor, kokusu merdivenlere vuruyor, kimse kapıyı çalmıyor, herkes kendi işiyle meşgul, kendi telaşıyla avunuyor, aman başıma bir şey gelmesin diye görmezden geliyor.

Köylerimiz her ne kadar insan sıcaklığının izlerini taşıyor olsa da global ve dijital hatlar oraları da etkilemeye başladı. Köyle şehir neredeyse birbiriyle buluşmuş durumda.

Modern insan acıyı seyretme sanatını icat etti. Savaş görüntülerini kahvaltılık masasında izliyor, ekmeğini yerken bir çocuğun cesedine bakıyor, sonra televizyonu kapatıp işine gidiyor. Bu bir vurdumduymazlık üstelik, bir çeşit terbiye, bir çeşit eğitim, ekranın karşısında büyüyen çocuklara öğretilen bir soğukluk... Acıyı gerçek zannetmemeyi öğreniyoruz, ekranın arkasında durduğumuz için güvende olduğumuzu sanıyoruz.

Kelimeler de bir silaha dönüştü bu çağda. Eskiden söz insanı bağlardı, bir yemin ağır basardı, bir el sıkışma yeterdi. Şimdi söz havada uçuşuyor, kimse tutmuyor kimseye verdiği sözle. Bir insan bin kere yalan söylüyor günde, kimse şaşırıyor buna çünkü yalan artık suç sayılmıyor, bir üslup oluyor, bir iletişim biçimi. Ağızdan çıkan her cümle bir zehir taşıyabiliyor bugün ama bu zehri gören yok çünkü zehir görünmüyor artık, ekranlarda, mesajlarda, gülümseyen yüzlerin ardında saklanıyor.

Hiçbir şey rastlantı değil. İlk olarak insanların güvenini kazanıp daha sonra bu güven üzerine ayuka çıkacak hileli taşları dizeler insanların duygularıyla oynuyor, planlarını kurguladıkları senaryoya uygun oynuyorlar, oynatıyorlar. En güvenilir insan olarak görülenlerin bir süre sonra akla hayale sığmayan düzenbazlıkları bir süreliğine de olsa insanları şaşırtıyor. Sonra herkes için hayat devam ediyor. Asıl mesele aslında insan bunu yaparken en çok da kendini aldatıyor.

Biz, ölünün ardından sınıksız kenetlenen bir millettik. Yedi gün yemek pişirilirdi ölen için, kırk gün mezarına gidilirdi, uzun yıllar adı anılırdı sohbetlerde. Ölüm o kadar ağırdı ki herkesi değiştirirdi, herkesin yüzünü sarartırdı birkaç gün. Şimdi bir insan ölüyor, sosyal medyada bir emoji bırakılıyor arkasından, iki saniye sonra herkes yeni bir habere kayıyor, yeni bir gündeme, yeni bir eğlenceye. Taziyelerde bile siyasetten ekonomiye, spordan yemek tarifine kadar her şey daha cenazenin ilk günü konuşulur oldu.

Mezarlıktan gelince cenaze sahibinden yemek bekleyen, pide bekleyen bir garip topluluk peyda oldu. Annem öldü, mezarlıktan geldik. Evin önündeyiz. Biri yanıma yanaştı, “Hocam pide var mı?” dedi. “Pide yok, acım var.” dedim.

Bir de unutmamanın canileri var. Tarihini unutan millet, kendi büyüklerini unutan evlat, toprağını unutan köylü... Dedelerimizin hangi dağda donduğunu bilmeyen torunlar büyüyor şimdi, hangi kıtlıkta kimin kimi kurtardığını bilmeyen bir nesil... Onlara sorsan, geçmiş bir yük, atılması gereken eski bir çuval... Oysa geçmiş bir kandile benzer, çuvala benzemez, taşıdıkça yol aydınlanır, bırakınca karanlıkta kalırız.

İnsanın içinde iki yol var. Biri kayıtsızlığa çıkıyor, klimalı odalara, ekranlara, güvenli mesafelere. Öteki yol daha zor, komşunun kapısını çalmaya, yaşlının elini tutmaya, tarihin adını hatırlamaya çıkıyor. Bu ikinci yolu seçenler azalıyor her geçen gün ama hâlâ var, hâlâ Gazzeli bir çocuğa yemek taşıyan, bir yaşlıya kol veren, bir mezarın otunu temizleyen eller var.

İçimdeki tüm iyi niyetler; sırasını beklerken hastane koridorunda unutulmuş yaşlılara, üç gün kimse tarafından fark edilmeden yatan komşulara, ekranın arkasına saklanıp vicdanını rahatlatanlara gelsin. Bir de şaşırtın insanları. Muharrem ayında aşure yapıp komşulara ikram ettik. Birçoğu şaşırdı. Muharrem vesilesiyle dedik. Mutlu bir şaşkınlık yaşadılar. Şaşırmak da bu çağda şiiirden sayılabilir.

Bir gün bu şehrin sokaklarında yürürken birinin elini tutmayı unutmayalım çünkü asıl korkunç olan gerçek, unutmak...

Dr. Mehmet GÜNEŞ

“GÜL” AŞKIYLA GÖNÜLLERİ COŞTURAN BİR ŞÂHESER - MEVLÎD-İ ŞERÎF -

XV. yüzyılın başlarında Süleyman Çelebi Hazretleri tarafından kaleme alınan ve halkımız arasında “Mevlîd-i Şerîf” adıyla tanınan “Vesîletü’n-Necât”; “Âlemlere rahmet olarak gönderilen”¹ Sevgili Peygamberimize (s.a.v.) Türk milletinin duyduğu Muhammedî aşkı veciz ifâdelerle dile getiren muazzam bir eserdir.

Mesnevî tarzında yazılan ve “kurtuluş vesîlesi” anlamına gelen Vesîletü’n-Necât (Mevlîd-i Şerîf); rûhumuzu “Gül” aşkının ferâh-fezâ iklimiyle buluşturmuş, yüzyıllardır insanımızın gönlünde târiflere sığmayan bir heyecan uyandırmış, aradan altı asır geçmesine rağmen ilk günkü coşkusu korumuş ve ölümsüz bir şâheser hâline gelmiştir.

Millî kültürümüzün temel taşlarından, dinî edebiyatımızın en çok okunan ve en fazla benimsenen manzum eserlerinden birisi olan Mevlîd-i Şerîf; “Gül”e duyduğumuz hudutsuz muhabbeti, kelimelere sığmayan hasretimizi, derin hürmet, minnet ve tâzim duygularını terennüm etmiş ve yüzyıllardır halkımızın gönül tellerini mısra mısra titretmiştir.

Mevlîd-i Şerîf’in bu denli beğenilip gönüllerde ve zihinlerde mâkes bulmasının sebebi yalnızca yüksek bir sanat eseri olması değildir. Eserin derin mânâlar ihtivâ eden üslûbu, hikmetli ifâdeleri ve kâmil bir imanın tezâhürü olan samimî ve derûnî duygularla kaleme alınmış olması bu râğbetin temel sebeplerindendir. Bu yüksek meziyetlere Allah’a (c.c.) ve Resûlullah’a (s.a.v.) müteâl bir aşkla bağlanmış “akleden kalbe”² sâhip âlim bir müellifin güçlü kalemi de eklenince Mevlîd-i Şerîf asırlar boyunca gönüllerde taht kurmuştur.

İşte bu yüksek nitelikleri sebebiyle Mevlîd-i Şerîf; milletimizin gönlünde hiçbir esere nasîp olmayan çok büyük bir mazhâriyete ulaşmış, dinî-tasavvufî Türk edebiyatının en beğenilen, en çok ezberlenen ve halka en fazla mâl olan manzumelerinden biri hâline gelmiştir. Bu müstesnâ esere karşı teveccüh ve muhabbet, asırlar boyunca hiç eksilmeden devam etmiş, büyük bir aşk ve vecd içinde okunmuş ve dinlenmiştir.

Süleyman Çelebi; Mevlîd-i Şerîf’te Varlık Sebebimiz,

İki Cihan Serverimiz, Sevgili Peygamberimiz Aleyhisselâtu Vesselâm’a duyduğu aşkı, O’nun emsâlsiz özelliklerini, velâdetini, risâletini, mucizelerini, Mi’râc’ını, Hicret’ini, ahlâkını, faziletlerini, bilcümle güzelliklerini ve Âlem-i Cemâl’e vuslatını nûrânî tasvirler, ihtişamlı târifler, müstesnâ teşbihler, semâvî telmihler ve irfânî tevriyelerle çok görkemli bir biçimde dile getirmiştir.

Peygamber aşkını mısralara döken Süleyman Çelebi, şiir sanatının damlalarından deryalar oluşturmuş, kaleme aldığı Vesîletü’n-Necât’la (Mevlîd-i Şerîf’le) insanımızı Peygamber Efendimiz’in (s.a.v.) rûhâniyetiyle buluşturmuş ve asırlardır gönüllerimizi “Gül” aşkıyla kıyama durdurmuştur.

Süleyman Çelebi’nin hayatı ve ilmî şahsiyeti hakkında çeşitli rivâyetler bulunmaktadır. Mevlîd’in müellifi, Osmanlı’nın kuruluş yıllarında Kafkaslardan Anadolu’ya göç eden Oğuz Türklerindendir ve anne tarafından da Şeyh Edebâlî’nin oğlu Şeyh Mahmud’un torunudur. XIV. ve XV. yüzyıllarda yaşayan Süleyman Çelebi, devrinin en büyük âlimlerinden ders aldığı, çok iyi bir eğitim gördüğü, ilmî ve mânevî kemâle eriştikten sonra Yıldırım Bayezid Han’ın Dîvân-ı Hümayun imâmlığını yaptığı, bilâhare de Bursa Ulu Câmi imamlığı görevinde bulunduğu aktarılmaktadır.

Süleyman Çelebi Hazretleri, “Mevlîd”i olgunluğun zirvesi olan altmışlı yaşlarda yazmaya başlamış ve 1409 yılında tamamlamıştır. Mevlîd’in yazılış sebebiyle ilgili farklı rivâyetler bulunmaktaysa da bunların içinde en meşhur olan ve Lâtîfî Tezkiyesi’nde teferruatıyla anlatılan bir menkıbedir. Lâtîfî Tezkiyesi’ndeki rivâyete göre, Bursa Ulu Câmi’de “Vesîletü’n-Necât”ın yazılmasına sebep olan hâdise şu şekilde cereyân etmiştir:

Süleyman Çelebi’nin Bursa Ulu Câmi’de imamlık yaptığı sırada, kürsüye çıkıp vaaz etmeye başlayan İranlı bir vâiz, Bakara Sûresi’nin 285. âyetinin bir bölümü olan; “Lâ nüferriku beyne ahâdin min rûsulih”³ kısmını tefsir ederken, peygamberler arasında hiçbir fark olmadığını, kendisinin de bu Âyet-i Kerîme gereğince Hz. Muhammed’i (s.a.v.), Hz. Îsâdan (a.s.) üstün görmediğini söylemiştir. Vâizin, Efendimiz Aleyhisselâtu Vesselâm’ın ulvî

makamını gölgeleyen bu konuşması, orada bulunan cemâatin büyük çoğunluğu tarafından çok sert bir tepkiyle karşılanmıştır. Bunun üzerine ateşli bir tartışma başlamış, câmide bulunanlar vâize yanlış tefsir yaptığı yönünde ikazda bulunmuş, âyet ve hadislerden deliller getirerek vâizin yorumuna karşı çıkmışlardır.

Tefsir kitaplarının bildirdiğine göre Ehl-i Sünnet inancında Bakara Sûresi'nin 285. Âyetinde; "Peygamberler arasında fark yoktur." demekten murat, resûllük ve nebîlik bakımındandır. Her peygamber, Allah'ın (c.c.) seçip üstün fazîletlerle donattığı müstesnâ kullarındandır. Her peygamber, Allah'ın (c.c.) özel olarak yarattığı ve üstün fazîletlerle donattığı "seçilmiş kul"dur.⁴ Allah'ın elçileri olmaları hasebiyle hepsi de peygamberdir ve peygamberlere iman etmek de İlâhî emirdir. Peygamberler birçok hususta müşterek vasıflara sâhip olsalar da bazı özellikler ve dereceler itibâriyle birbirlerinden farklıdır. Yâni peygamberler arasında -resûllük ve nebîlik açısından değil- fazîlet ve mertebe bakımından değişik dereceler bulunmaktadır. Bütün nebîler her bakımdan eşit olsaydı; "O peygamberlerden bir kısmını diğerlerinden üstün kıldık"⁵ Âyet'i nâzil olmazdı. Bu âyetin devâmında ise; "Allah, onlardan bir kısmıyla konuşmuş, bazıalarını da derece derece yükseltmiştir"⁶ buyurulmuş ve nebîler arasında fazîlet bakımından derece farklarının olduğu da açıkça ifâde edilmiştir.

Cenâb-ı Allah'ın, "Bir kısmının da derecelerini yükselttik." diye tebcîl ettiği nebîlere Ahkâf Sûresi'nin 35. Âyet-i Kerimesinde "Ulû'l-âzam Peygamberler" denilmekte olup, bu beş peygamberin isimleri de Ahzâb Sûresi'nin 7. Âyet-i Celîlesinde; "Hz. Muhammed, Hz. Nûh, Hz. İbrahim, Hz. Mûsâ ve Hz. İsâ" diye sıralanmaktadır. Bunların içinde de Allah Resûlü'nün (s.a.v.) "En Üstün Peygamber" olup diğerlerine göre daha âlî derecede olduğu "Bütün dinlerden üstün kılmak üzere, Resûlünü hidâyet ve hak din ile gönderen O'dur"⁷ meâlindeki âyette ifâde buyurulmaktadır. Böyle Yüce Bir Peygamber'e (s.a.v.) ümmet olma şerefine erişenler için de Kur'an'da "Siz, insanların iyiliği için ortaya çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz."⁸ denilmek sûretiyle, Şâh-ı Rûsûl'ün ümmetinin "en hayırlı ümmet" olduğu da vurgulanmaktadır.

Kur'an-ı Kerîm'de Efendimiz Aleyhisselâtu Ves-selâm'ın pek çok üstünlüğünden bahsedilmiştir. "Son Peygamber olması"⁹, "risâletinin evrenselliği"¹⁰,

"âlemlere rahmet olması"¹¹, "kendisine itâatin Allah'a itâatle bir tutulması"¹², "en büyük mucizesi olan Kur'an'ın sağlam bir şekilde korunması"¹³, "getirdiği dînî ahkâmın kendinden önceki şeriatları neshetmesi"¹⁴, "İsrâ ve Mîrac'ın O'na has olması"¹⁵, "kendisinin Makam-ı Mahmûd'a erdirilmesi"¹⁶, şâhit olması"¹⁷, "kendisine ve ümmetine bin aydan daha hayırlı olan Kadir Gecesi'nin lütfedilmesi"¹⁸ bu üstünlüklerden yalnızca birkaçıdır. Bütün bu husûsî fazîletleri ve müstesnâ özellikleri dolayısıyla Allah Resûlü'nün (s.a.v.) "En Üstün Peygamber" olduğu ifâde buyurulmaktadır.

İşte Kur'an'ın ifâde ettiği bütün bu hakikatler, Süleyman Çelebi Hazretleri'nin rûhundaki Muhammedî muhabbet ve mânâ dünyasından aldığı ilhâm ile birleşince Süleyman Çelebi Hazretleri'nin dilinden birdenbire,

"Ölmeyüp İsâ, göge bulduğu yol,

Ümmetinden olmağ için idi ol..."¹⁹

mısraları dökülmüştür. Yâni Mevlîd'in müellifi; Hz. İsâ'nın (a.s) göge yükselmesindeki sırrın "Muhammed Ümmeti" olma bahtiyârlığına kavuşma arzusuna mâtuf olduğunu ifâde etmiş ve bu mısralar orada bulunan cemâat tarafından büyük bir beğeniyle karşılanmıştır...

Süleyman Çelebi, Efendimiz Aleyhisselâtu Ves-selâm'a olan hürmet ve muhabbetini dile getirmek ve O'nun üstünlüğünü ortaya koymak maksadıyla bir eser kaleme almaya karar vermiş; gönlündeki Muhammedî sevdâ, kaleminden mısra mısra dökülen şiire dönüşmüş ve böylece "Vesîletü'n-Necât" adlı bir şâheser ortaya çıkmıştır.

Süleyman Çelebi'nin Mevlîd'i asırlardır elden ele, dilden dile yayılmış ve milletimizin gönlünde müstesnâ bir yer edinmiştir. Nitekim "mevlîd" dendiğinde halkımızın zihninde ilk olarak Süleyman Çelebi'nin eseri canlanmış, "Vesîletü'n-Necât" adı da "Mevlîd" kelimesiyle özdeşleşmiştir.

Gerçekten de Süleyman Çelebi Hazretleri yazdığı bu manzûmede yüreğindeki Peygamber sevgisinin yankılarını kelimelere yansıtarak mısralara taşımış, Fahr-i Kâinât Efendimize duyduğu muhabbeti büyük bir aşkla beytlere dökmüş ve asırların ötesini Efendimiz Aley-

hisselâm'ın nûruyla aydınlatan bir چراغ uyandırmıştır. Zâten erbâbınca çok iyi bilinmektedir ki bir velînin velâyetindeki hikmet, Fahr-i Kâinât Efendimize duyduğu hürmet ve muhabbetle doğru orantılıdır. Bu itibarla büyük bir Allah Dostu olan Süleyman Çelebi Kur'an-ı Kerîm'e ve Sünnet-i Seniyye'ye muvafık yaşantısı ve her türlü "hâl"iyle Allah'a (c.c.) ve Resûlullâh'a (s.a.v.) olan bağlılığını ve aşkını âşikâr etmiştir. "Mevlîd"de ise "kâl"iyle; esrârını kendi içinde taşıyan bilgi ve hikmetlere mutali olduğunu, Kâinâtın Solmayan Gülü'nün yeryüzüne teşrif ve göklere yükseliş tasvirlerini de zaman ve mekân ötesine geçerek kaleme aldığını hissettiren târifler yapmıştır. Bütün bunlar, onun velî kullardan olduğuna dâir güçlü işaretlerdendir.

Süleyman Çelebi Hazretleri'nin rûhündaki Peygamber sevgisi gönüllerde yankılanınca mü'min yürekler tarafından "Mevlîd" mısra mısra, beyit beyit, fasıl fasıl, bahir bahir okunmuş, şiir şuur hâline gelmiş ve gönülleri ihtizâza getirmiştir. Mevlîd'in son bahrinde

"İşbu kân-ı şehd ki şîrindür dâdı,

Bil 'Vesîletü'n-Necât' oldu adı"²⁰

denilerek bu muhteşem eserin adı bizzat müellifi tarafından "Kurtuluş Vesîlesi" anlamına gelen "Vesîletü'n-Necât" olarak zikredilmiştir.

Süleyman Çelebi Hazretleri'nin, yüreğinde coşkun sular gibi çağlayan "Gül" muhabbetini âşikâr ettiği, Sevgili Peygamberimiz'in (s.a.v.) müstesnâ özellikleriyle emsâlsiz güzelliklerini dile getirdiği bu ihtişamlı eser, müellifin Fahr-i Kâinât Efendimize duyduğu aşkın en nâzenin ifâdelerinden biridir. Mevlîd merâsimlerinde ortaya çıkan hürmet ve muhabbet de Türk milletindeki Muhammedî sevginin müebbet olduğunun canlı bir göstergesidir. Zâten bizim için "Gül" merkezli olmayan hiçbir sevincin, hiçbir kıvancın ve hiçbir övücün anlamı yoktur. Bizim kültür ve medeniyetimiz Peygamber aşkıyla şekillendiği için, Süleyman Çelebi Hazretleri de yüreğindeki peygamber sevgisinin yankılarını bahirlerdeki ve fasıllardaki mısralara taşımış ve Allah Resûlü'ne (s.a.v.) duyduğumuz aşkın en muhteşem tezâhürlerini de beyitler hâlinde destanlaştırarak, Kâinâtın Solmayan Gülü'nün "İz"ini tâkip etmenin ebedî "Kurtuluş Vesîlesi" olduğunu zihinlere ve gönüllere silinmez bir biçimde nakşetmiştir...

* * *

Arapça bir kelime olan "mevlîd" in lügat mânâsı; "doğmak, doğum zamanı, doğum yeri"dir. Ancak

Türkçe'de "Mevlîd" denildiği zaman; "Hz. Muhammed

Mustafa'nın (s.a.v.) doğduğu gece, bu gecede okunan Fahr-i Kâinât Efendimiz'i anlatan manzûm eserler ve bu geceyi ihyâ etmek için yapılan dîni merâsimler" anlaşılmaktadır. Bu ıstılâhî mânâ sebebiyle Süleyman Çelebi'nin yazdığı "Vesîletü'n-Necât" halk arasında daha çok "Mevlîd-i Şerîf" adıyla anılmıştır.

Süleyman Çelebi'nin nazmettiği mevlîdin herkes tarafından beğenilmesi ve büyük rağbet görmesi üzerine bu vâdide pek çok eser kaleme alınmış, birçok şâir de Süleyman Çelebi'nin eserine benzer mevlîdler yazmaya çalışmıştır. Ancak bu eserlerin hiçbirisi Vesîletü'n-Necât'ın gördüğü rağbet ve şöhrete ulaşamamıştır.

Ayrıca şunu da ifâde etmemiz gerekir ki diğer İslâm ülkelerinin edebiyatlarına nispetle, bizim edebiyatımızda mevlîdlerin ayrıcalıklı bir yeri vardır. Nice şuarâ, üdebâ ve mutasavvıf tarafından kaleme alınan bu eserler; Peygamber Efendimize (s.a.v.) duyulan büyük aşkı dile getiren na'tlardan sonra en çok tercih edilen manzûm tür olmuştur. Allah Resûlü'nün (s.a.v.) velâdetini, örnek ahlâkını ve üstün faziletlerini medh ü senâ eden bu manzûmeler, hem kemiyet hem de keyfiyet itibâriyle çok önemli bir zenginlik arz etmektedir. Yapılan akademik çalışmalarda Türkçe yazılan mevlîdlerin sayısının 200 civarında olduğu bunlardan yetmişinin yazma nüshalarının ortaya çıkarıldığı belirtilmektedir. Bu mevlîdler içinde ismi en fazla öne çıkanlar ise; Akşemseddin'in oğlu Hamdullah Hamdî'nin yazdığı "Ahmediyye"yle, Halvetiyye Tarikatının Şemsiyye Kolu'nun kurucusu olan Şemseddîn-i Sivâsî'nin "Mevlîd-i Şems"idir.²¹

Süleyman Çelebi'nin "Mevlîd-i Şerîf"i, sâdece Anadolu'da tanınan ve kıraat edilen bir manzûme olarak kalmamış, Osmanlı Devleti'nin geniş bir coğrafyaya egemen olmasıyla birlikte, ecdâdımızın hâkimiyet kurduğu birçok bölgede okunmuştur. Balkanlar'dan Kafkaslar'a, Kırım'dan Türkistan'a uzanan geniş Tûran coğrafyasında "Vesîletü'n-Necât"a gösterilen teveccüh, Mevlîd-i Şerîf'in Türk-İslâm kültüründeki müstesnâ yerini göstermesi bakımından da çok önemlidir. Son yıllarda Süleyman Çelebi'nin Mevlîdinin; Arnavutça, Boşnakça, Gürcüce ve Arapça gibi bâzı dillere de çevirileri yapılmıştır. Mevlîd; Makedonya'da, Bosna Hersek'te, Kosova'da, Arnavutluk'ta, Bulgaristan'da, Yunanistan'da, Romanya'da, bâzı Arap ülkelerinde, Kafkasya'da, Gürcistan'da, Kırım'da, Türkistan'da da tıpkı ülkemizde olduğu gibi büyük bir zevkle icrâ edilmiştir. Bu itibarla Süleyman Çelebi, gönül coğrafyamızda en çok tanınan şâirlerimizden, Vesîletü'n-Necât (Mevlîd-i Şerîf) ise en çok okunan na'tlardan birisi, daha doğrusu birincisidir.

Süleyman Çelebi tarafından kaleme alınan ve

Türkçe'nin şâheserlerinden olan Vesîletü'n-Necât, Osmanlı kültür coğrafyasındaki

dînî ve sosyal faaliyetlerin çok önemli bir parçası hâline gelmiş ve halk arasında büyük bir rağbet görmüştür. Yüzyıllardır Hz. Peygamberimiz'in (s.a.v.) velâdetini yâd ettiğimiz Mevlîd Kandili başta olmak üzere bütün mübârek gün ve gecelerde; ölüm, doğum, evlenme, sünnet, hac farızasını ifâ etme, asker uğurlama gibi özel vesîlelerle okunmuş ve okutulmuştur. Yâni bizim kültürümüzde mevlîd okumak ve okutmak yalnız Efendimiz Aleyhisselâtü Vesselâm'ın doğum günüyle sınırlı kalmamış, bu azîz millet; doğumların uğur ve saâdetini mevlîdle kutlarken, ölümlerin hüznü ve hicranıyla yanan gönülleri de mevlîd okutarak teselli etmiş ve bu geleneğin canlı bir şekilde yaşatılması da Peygamber sevgisi etrafında şekillenen bir millî rûhun oluşmasına çok önemli katkılar yapmıştır.

Çünkü Mevlîd; Efendimiz'e yürekten bağlı olan bu azîz milletin "Gül" aşkını en lâtif bir biçimde anlatan, duygularını coşturan ve insanımızı bir anlamda Sevgili Peygamberimiz'in (s.a.v.) rûhaniyetiyle buluşturan -tâbir câizse- milletimize bir İlâhî ihsândır.

Mevlîd; kelâmı dillerde terennüm edilirken, mânâsı gönülleri "Lâle"ye müştak "Gül" aşkıyla kıyama durduran, kelimelere sığmayan Muhammedî sevdâyı en içli nâmelerle mısra mısra dokuyan ve en dokunaklı duygularla ruhları sonsuzluk nağmeleriyle coşturan bir ulu dîvândır.

Mevlîd; her kelimesine, her mısraına, her beyitine ve her bahrine Allah Resûlü'nün (s.a.v.) aşkıyla yanan bir yüreğin sevdâsı sırlanan olan ve

"Çünkü nûrun rûşen itdi âlemi,

Gül cemâlün gülşen itdi âlemi"

mısralarıyla "Gül" kokulu bir sadra şâhitlik eden kutlu bir nişândır.

Mevlîd; baştan sona kadar Cenâb-ı Allah'ın mutlak irâdesini, âlemleri yoktan var ettiğini ve Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) emsâlsiz vasıflarını, diğer peygamberlerden üstün olan fazilet ve meziyetlerini çok sanat-kârâne bir üslûpla ve en edebî ifâdelerle anlatan ve XV. asır eski Anadolu Türkçesi'nin telâffuzuyla kaleme alınan, çağdaş eserlere kıyasla Arapça ve Farsça kelime ve terkiplerin daha sınırlı kullanıldığı ulvî bir destandır.

Mevlîd; akli putlaştıran çağa ve çağın putlarına inat, "Gül" aşkını gönüllerde yeşertmek, O'na duyulan hasret, hürmet ve tâzimi ortaya koyarak şefâat talebini beyân etmek ve "El-mer'u mea men ehabbe"²² (Kişi sevdiğiyle berâberdir.) hadîsinin muhâtabı olabilmek için Ehl-i Sünnet itikadıyla yazılmış mübârek bir umrandır.

Mevlîd; her mısraıyla yüreklerden çağlayan bir ışık seli, çoraklaşmış gönülleri Rahmet Peygamberi'nin yâdıyla yeşerten bir âb-ı hayat ve Allah Resûlü'nün (s.a.v.) varlığın şeref tâcı olarak yaratıldığını îzah ve beyan saadedinde;

"Ger Muhammed gelmeseydi âleme,

Tâc-ı izzet inmez idi Âdem'e"²³

dizelerini dile getiren "Gül" kokulu bir ummandır.

Mevlîd; "Allah'ı sevmenin alâmeti Kur'ân'ı, Kur'ân'ı sevmenin alâmeti de Resûlullah'ı sevmektir" diyen Sehl b. Abd'in (r.a.) hikmetli sözünü, Süleyman Çelebi Hazretleri'nin diliyle manzum bir biçimde terennüm eden ve insanımızın Efendimize duyduğu sevgi ve hürmeti;

"Ümmetin olduğumuz devlet yeter

Hizmetin kıldığımız izzet yeter."

mısrâlarıyla dile getiren turkuaz bir irfandır.

Mevlîd; "Gül" muhabbetiyle yoğrulmuş bir rûhun imbiğinde damıtılan, Muhammedî sevdâyı en güzel duygularla dile getiren, hasret ve hüznü hisleriyle gözyaşı besteleyen efsunkâr bir gülistandır.

Mevlîd; insanımızın gönül burcunda nazlı bir sancak gibi altı asırdır dalgalanan, peygamber sevgisiyle hemhâl olmuş azîz milletimizin rûhunda müthiş bir heyecan fırtınası uyandıran, bir "Akkuş kanadıyla" yüreğimize dokunan ve "Gül" tomurcuklarının açılmasına vesîle olan bülbül-ü nâlândır.

Mevlîd, Süleyman Çelebi'nin; yüreğindeki aşkı, aşkın ifâdelerle mısraların yüreğine işlediği, en samîmi duygularını, düşüncelerini, heyecanlarını ve Peygamber Efendimize (s.a.v.) duyduğu sonsuz sevgiyi çok sanat-kârâne bir biçimde şiirleştirdiği ve Türk milletine sunduğu hikmet yüklü bir ulu fermanıdır.

Mevlîd; âyet ve hadislerle telmihte bulunan, edebî ve hikemî mısralardan oluşan, duygu ve düşüncelerimize "Gül" mayası çalan, ebedî saâdet ve kurtuluş yolunun, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) getirdiği İlâhî mesaja uymakla ve O'nun işâret buyurduğu yoldan gitmekle mümkün olacağını;

"Kimse ansuz toğrı yolu varmadı,

Kimse ansuz Hak yolın başarmadı"²⁴

dizeleriyle anlatan ve O'nun gösterdiği istikamette "sırâtı müstakim" üzere yürüyenlerin

ebediyen kurtulacağını açıklayan, her mısraı insanımızın gönlündeki Peygamber sevgisini şâha kaldıran, okuyanları ve dinleyenleri Mâverâ ufuklarına taşıyan zaman ve mekân ötesi bir lisandır.

Hâsılı kelâm Mevlîd; İslâm'ın hakîkî bir insanlık, insanlığın da kâmil bir İslâm olduğunu yaşayışıyla ortaya koyan, gönülleri İslâm'a ısındıran ve bireyi şahsiyet, beşerî fazîlet âbidesi hâline getiren Rahmet Peygamberi'ne (s.a.v.) karşı duyduğumuz hudutsuz muhabbete ve dile getirmekte âciz kaldığımız mânevî duygularımıza çok latif bir tercümandır.

Bu sebeple Mevlîd'i yalnızca okunup dinlenen bir şiir veya ilâhî olarak görmemeli; her mısraının taşıdığı mânâ sırrını kavramaya, şiirinin derin şuuruna nüfuz etmeye çalışarak okumalıyız. Bu vesileyle de Sevgili Peygamberimiz'i (s.a.v.) daha yakından tanımaya ve O'na lâıykıyla ümmet olma mazhariyetine erişmeye çalışmalıyız.

* * *

Süleyman Çelebi Hazretleri tarafından XV. yüzyılda yazılan ve altı asırdır dilimizden hiç düşmeyen "Mevlîd-i Şerîf", şekil olarak siyer özellikleri taşımasına rağmen, aslında muhteşem bir na'ttır. Mevlîd, "mesnevî" tarzında yazılan, yaygın kabul gören nüshalara göre 732 beyit civarında olan ve aruzun "Fâilâtün fâilâtün fâilün" vezninde kaleme alınan bir manzûmedir. Mevlîd'in "Velâdet" bahrinin ikinci faslının son kısmındaki "Kaside-i Melihâ" aynı vezinde olmakla beraber, şekil olarak "kasîde" tarzındadır. Yine "Velâdet" bahrinin son faslında;

"Tutdı cihânı serteser envâr-ı Mustafâ

Çün kim belürdi dünyada âsârı Mustafâ"²⁵

(Bütün cihanı baştanbaşa Mustafâ'nın nûru kapladı,

Çünkü dünyada Mustafâ'nın doğum alâmetleri ortaya çıktı.)

matlayla başlayan¹⁰ beyitlik "gazel" tarzında yazılmış, fakat "Mef'ûlü fâilâtü mefâilü fâilün" vezninde kaleme alınmış bir "medhiye" bölümü de bulunmaktadır. Mevlîd'in klâsik mesnevî yapısına yapılan bu ilâvelerle hem eserin yeknesaklığı ortadan kalkmış hem şekil bakımından çeşitlenmiş hem de edebî yönden daha farklı güzellikler ortaya çıkmıştır. Ayrıca Mevlîd-i Şerîf mesnevî nazım şekliyle yazılmış olmasına rağmen, her bendin sonunda;

"Ger dilersiz bulasız oddan necât,

Aşk ile derd ile idün es-salât"²⁶

(Eğer ateşten (cehennemden) kurtulmak istiyorsanız,

Onun için aşk ile ve derin bir dertle Peygamber'e salâvat getirin)

beyti tekrarlandığı için, bu manzûm eser bir bakıma "tercî-i bend" husûsiyeti de kazanmıştır.

Mevlîd'in müellifi; kaleme aldığı bu manzûmede, edebî kabiliyetini sergilemekten ziyâde, İslâmî esaslar dâhilinde duygu ve düşüncelerini dile getirmeye önem vermiş, Ehl-i Sünnet itikadına uygun bir anlayışla bu manzûmeyi kaleme almıştır. Yâni Süleyman Çelebi, lirik bir coşkuya ve mânevî heyecanlara müstağrak olduğu bir sırada yazdığı bu eserde, dinî ölçüleri şâirâne tasvirler uğruna aslâ zedelediği gibi, eserini âyetlerle, hadislerle, hikmetli ifâdelerle, edebî tasvirlerle ve ârifâne telmihlerle de zenginleştirmiştir.

Mevlîd-i Şerîf; anlaşılması gâyet kolay, fakat aynı sâdelikte yazılması güç olan; kısa, anlamlı ve çarpıcı ifâdelerle, âhenkli bir üslûpla kaleme alınmıştır. Edebî terimle söyleyecek olursak "sehl-i mümteni" özelliği taşıyan bu eserde mısraların âhengine, kafiyelerin zenginliğine ve veznin sağlamlığına büyük bir itinâ gösterilmiştir.

Mevlîd-i Şerîf, lirizm ve didaktizmi ustaca mezceden; ilim ve hikmet bakımından olduğu kadar, dil, üslûp ve edebî yönden de çok yüksek değer taşıyan bir eserdir. Süleyman Çelebi, Vesîletü'n-Necât'ta cinas, teşbih, tasvir, telmih ve tekrîr gibi birçok edebî sanatı başarıyla kullanmıştır. Eser, kuru ifâdelerden âzâde olduğu gibi, sırf coşkudan ibâret bir na't da değildir. Kompozisyon bütünlüğü son derece güçlü olan Mevlîd'de; hem coşku hem duygu hem bilgi hem de irfan ve hikmet iç içe geçmiş, sâde dille ve içli anlatımı sayesinde eser kolaylıkla akılda kalmış ve asırlar boyunca hafızalarda yaşamıştır.

Şu âna kadar Süleyman Çelebi'nin kaleme aldığı "Vesîletü'n-Necât"ın müellif hattı nüshasına yâni ilk yazmasına ulaşamamıştır.²⁷ Arapça mensûr bir duâ ile başlayan Mevlîd-i Şerîf'in, bâzı nüshalarda dokuz, bâzılarında ise altı bölüm bulunmaktadır. Bu bölümlere "bahir", her bahir içindeki alt bölümlere ise "fasıl" denilmektedir. Eldeki yazmaların en eskisinin Süleyman Çelebi'den yaklaşık bir asır sonra istinsah edildiği belirtilmektedir. Bulunabilen en eski nüshalardan biri Ayasofya Kütüphanesindedir ve istinsah tarihi Hicrî 916'dır. İstanbul kütüphanelerinde bulunan Mevlîd nüshaları arasındaki farklılıklardan, Süleyman Çelebi'nin kaleme almış olduğu Vesîletü'n-Necât'ın bir hayli değişikliğe uğradığı anlaşılmaktadır. Bu mevzûda şunu ifâde etmemiz gerekir ki, zaman içinde müstensihler daha sonra yazılmış olan mevlitlerden Vesîletü'n-Necât'a eklemeler yapmışlardır.

Meselâ, Velâdet bahrindeki “Merhabâ” faslı böyledir. “Merhabâ” faslı, Süleyman Çelebi’den 61 yıl sonra

bir mevlîd kaleme alan ve XV. yüzyıl şuarâsından olan Şâir Ahmed’e âittir.²⁸ “Merhabâ” faslını çok seven ve bu güzel beyitlerin Vesîletü’n-Necât’ın dışında kalmasına gönlü râzı olmayan halkımız, bu bölümü Süleyman Çelebi’nin “Mevlîd-i Şerîf”ine ilâve etmekte bir beis görmemiştir.

Elimizdeki en eski nüshada Vesîletü’n-Necât 9 bahirden meydana gelmiştir. Bunlar; 1- Münâcât (Yakariş), 2- Mevlîd’in Müellifi İçin Duâ ve Kitaptaki Eksikliklerden Dolayı Özür Beyânı, 3- Âlemlerin Halk Edilme Sebebi, Muhammed Nûrunun Yaratılması ve Bu Nûrun Hz. Peygamberimiz’e (s.a.v.) İntikâli, 4- Velâdet (Doğum), 5-Risâlet ve Peygamberimiz’in (s.a.v.) Mucizelerinin Beyânı, 6- Mîrac, 7- Peygamberimiz’in (s.a.v.) Vasıfları, 8- Peygamberimiz’in (s.a.v.) Vefâtı Hakkında, 9- Kitabın Sonu ve Duâ bölümlerinden müteşekkildir.²⁹ Bâzı basma nüshalarda Mevlîd 6 bölüm hâlinde yayınlanmış olup, bu bölümler; 1- Münâcât, 2- Velâdet, 3- Mûcizât, 4- Mîrac, 5-Vefât, 6- Duâ bahirlerinden oluşmaktadır.

* * *

Netice olarak şunu da ifâde etmemiz gerekir ki, müteâl bir aşkla kaleme alınan “Vesîletü’n-Necât” farklı ilim ve irfan damarlarını aynı hakikat ikliminde buluşturan müstesnâ bir eserdir. Süleyman Çelebi Hazretleri; fıkıh âliminin ilmî birikimini, kelâm ve irfan ehlinin düşünce dünyasını, Allah Dostu’nun coşkun duygularını, gönül mîmârının sanatkar duyarlılığını ve sıra dışı bir şairin edebî kudretini aynı eserde bir araya getirmiştir. Böylece insanımızın ruh dünyasını bir anlamda Asr-ı Saâdet’in iklimiyle buluşturan muazzam bir manzûme ortaya koymuştur.

İfâdeye muktedir olamadığımız duygularımızı Süleyman Çelebi, Mevlîd’in fasılları arasında dile getirmiş; mısralar, kalplerdeki sevdâ goncasını mısra mısra aşk gülüne dönüştürmüş, “Gül” kokulu bu mısralar beyit beyit gönül tellerimize dokunmuş, fasıllar ve bahirler milletimizin ruh dünyasını kıyama durdurmuş ve bu eser kültür coğrafyamızda asırlara hükmeden bir چراغ uyandırmıştır.

Hâsılı; altı asır önce Bursa Ulu Câmiî’nde doğan bu aşk ve irfan çağrısı, Süleyman Çelebi’nin yüreğindeki “Gül” kokulu sevdâ ırmağını coşturmuş; gönül gözesinden göz pınarlarına dökülen damlalar, Muhammedî bir muhabbetle çağlayarak çağlar ötesine taşmış ve susuzluktan çatlamış yüreklere can bahşeden bir âb-ı hayat olmuştur.

Bu yazıyı da Süleyman Çelebi Hazretleri’nin şu mısralarıyla tamamlayalım:

“Ümmet isen anun ahlâkını tut
Tâ ki ümmetlik bula sende sübût”³⁰

diyelim, O’nun güzel ahlâkıyla ahlâklanmayı kendimize düstur edinelim ve Efendiler Efendisi’ne her gün mutlakâ salât ü selâm edelim:

Es-salâtü ve’s selâmü aleyke Yâ Resûlallah!..
Es-salâtü ve’s selâmü aleyke Yâ Habîballah!..
Es-salâtü ve’s selâmü aleyke Yâ Seyyide’l-evvelîne ve’l-âhirîn!..

Ve’l-hamdü lillâhi Rabbi’l-âlemîn!.. Âmin!..

Son sözümüzü, duâ ve niyâzımızı da Lâ-edrî’nin diliyle yapalım:

“Benim iki cihân içre murâdım ol Hudâ’dandır,

Ümidim rûz-i mahşerde Muhammed
Mustafâ’dandır”

(25 Temmuz 2026 - Ankara)

Alper Gökhan ORTA

İNSANLIĞIN ORTAK İMGELERİ - KÖPRÜ -

Jung'un Kolektif Bilinçdışı Kuramı Çerçevesinde
Bir Karşılaştırmalı Okuma

Köprü, insanlık tarihi boyunca farklı kültürlerde gördüğümüz en eski ve en ısrarlı imgelerden biri. Ve tuhaf bir biçimde, hemen bütün kültürlerde köprü kavramı sıradan bir geçiş yapısı olmanın ötesinde karşımıza çıkar. İslam inancında kıldan ince, kılıçtan keskin bir sınav yerine dönüşür; Tolkien'in Orta Dünya'sında temel karakterlerden birinin dönüşüm sahnesi olur; İskandinav mitolojisinde tanrılar ile insanlar arasındaki kırılğan sınırı çizer, Dede Korkut Hikâyeleri'nde ise kahramanın kendi kaderini ördüğü epey erken dönem bir postmodern anlatı olarak görülür. Yunan mitolojisinden, modern Türk edebiyatından ve pek çok anlatı üzerinden örnekler çoğaltılabilir. Din, coğrafya ve yüzyıl değişir, ama örüntü ve "köprü"ye verilen değer şaşırtıcı biçimde sabit kalır: köprüden geçen bedel öder, değişir; köprü değiştirir.

Sırat'tan Dede Korkut'a, Khazad-dûm'dan Bifröst'e, Mustafa Akar'a uzanan bu karşılaştırmalı okuma, basit bir motif benzerliğinin ötesinde bir soruyu araştırıyor: birbirinden habersiz doğmuş bu anlatılar, "geçiş" deneyiminin kültürden bağımsız, ortak bir kalıpla kurulduğunun göstergesi olabilir mi? Bu soruyu yanıtlarken Carl Jung'un kolektif bilinçdışı ve arketip kuramına başvuracağız çünkü bu tekrarın rastlantı olmadığını düşünmek için ihtiyacımız olan kuramsal zemini Jung oluşturuyor.

Hadis literatüründe Sırat, cehennemin üzerine kurulmuş son derece hassas bir geçit olarak tasvir edilir. İnsanlar dünyadaki iman ve amellerine göre bu köprüden farklı hızlarda geçecek; kimileri şimşek gibi, kimileri rüzgâr gibi, kimileri koşarak, kimileri yürüyerek ilerleyecek, bazıları ise köprü üzerindeki kancalara takılarak cehenneme düşecektir. Klasik eserlerde sıkça tekrar edilen "kıldan ince, kılıçtan keskin" ifadesi hadis metinlerinde doğrudan bu şekliyle yer almasa da zamanla halk anlatılarında Sırat'ın temel niteliği hâline gelmiştir. Bu tasvirlerin ortak noktası, insanın dünya hayatındaki ahlaki tercihleriyle ahiretteki kaderi arasında doğrudan bir ilişki kurmasıdır. Köprü yalnızca fiziksel bir geçiş alanı değildir; aynı zamanda ilahî adaletin görünür hâle geldiği sembolik bir sınavdır.

Zerdüştlükte yer alan Çinvat Köprüsü, ölümden sonra ruhların geçtiği ilahi yargı köprüsüdür.

İyi insanların karşısında genişleyen bu köprü, kötüler için son derece dar hâle gelir ve onların karanlığa düşmesine neden olur. Burada da köprü, kişinin ahlaki yaşamının bir sonucu olarak işlev görmektedir.

İskandinav mitolojisinde Bifröst, tanrıların dünyası ile insanların dünyasını birbirine bağlayan gökkuşağı köprüsüdür. Antik Yunan'da ise Styx Nehri'nin geçilmesi, ölümler diyarına ulaşmanın zorunlu aşamasıdır. Türk mitolojisinde ruhun ölüm sonrasında geçtiği dar yollar ve eşikler de benzer sembolik işlevler üstlenmektedir. Bu örnekler, "değiştirici geçiş" fikrinin yalnızca tek bir dine ait olmadığını, farklı coğrafyalarda birbirinden bağımsız biçimlerde ortaya çıktığını göstermektedir. Dinler tarihi açısından bu durum kültürel etkileşimlerle açıklanabileceği gibi, analitik psikoloji açısından daha derin bir açıklamaya da kapı aralar.

Carl Gustav Jung'a göre insan zihni yalnızca bireysel deneyimlerden oluşmaz. Bütün insanlığın ortak psikolojik mirası olan "kolektif bilinçdışı" içerisinde belirli kalıplar bulunur. Jung benzer "motif" örnekleriye karşımıza çıkan bu kalıplara "arketip" adını verir. Anne, kahraman, bilge ihtiyar, gölge, ağaç, dağ, mağara, yol ve köprü gibi imgeler, farklı kültürlerde sürekli tekrar eden arketipsel sembollerdir.

İnsan toplulukları birbirleriyle hiçbir temas kurmamış olsalar bile benzer semboller üretme eğilimindedir. Çünkü bu semboller, insan zihninin ortak işleyiş biçiminin dışavurumudur. Jung'un arketip kuramı çerçevesinde köprü, farklı kültürlerde tekrar eden eşik ve dönüşüm imgelerinden biri olarak incelenebilir. Köprü iki dünyanın birleştiği sınırdır. Eski yaşam ile yeni yaşam, bilinç ile bilinçdışı, ölüm ile yeniden doğuş arasındaki geçişi temsil eder. Köprüye çıkan kişi artık geri dönüşü olmayan bir eşiğe ulaşmıştır.

Dede Korkut Hikayeleri'nde köprü kavramının özelinde en dikkat çekici örneklerden biri kuşkusuz Deli Dumrul Hikayesi'dir. Hikâyenin başında hadiselerin merkezinde yer alan köprü, ilk bakışta son derece sıradan hatta mizahi bir unsur gibi görü-

nür. Deli Dumrul, kuru bir çayın üzerine bir köprü yaptırmış, bu köprüden geçenlerden otuz üç akçe, geçmeyenlerden ise dövere kırk akçe almaya başlamıştır.

Anlatının ilk satırlarından itibaren okur, gerçeklik duygusunu zorlayan bu durumla karşılaşır. Çünkü ortada köprü yapılmasını gerektirecek bir nehir yoktur; dolayısıyla köprü de işlevini yitirmiş görünmektedir. Buna rağmen insanlar bu köprü üzerinden Deli Dumrul'un otoritesini kabul etmek zorunda kalırlar. Artık köprü, mimari ve fiziksel bir unsur olmaktan çıkar ve psikolojik bir sembole dönüşür. Jung'un arketip kuramı açısından değerlendirildiğinde, Deli Dumrul'un köprüsü insanın kendi zihninde kurduğu yapay eşikleri temsil eder. İnsan hayatı boyunca çoğu zaman gerçek engellerle değil, kendi inşa ettiği korkular, hırslar ve iktidar alanlarıyla mücadele eder. Dumrul'un köprüsü de hikâyenin kendi gerçekliği içinde böylesi yapay bir iktidar alanının izdüşümüdür. Köprünün altından su akmaması tesadüf değildir; çünkü burada önemli olan doğanın sunduğu zorunlu bir geçiş değil, bireyin kendi egosunun kurduğu iktidar düzenidir. Başka bir ifadeyle Deli Dumrul, insanların geçmesi gereken bir köprü inşa etmemiş; insanların kendi gücünü tanımlarını sağlayacak sembolik bir sahne kurmuştur.

Bu yönüyle köprü, hikâyenin başkahramanı kadar önemli bir karaktere dönüşür. Çünkü Deli Dumrul'un bütün kimliği bu köprü üzerine kuruludur. Köprü onun kudretini, cesaretini ve yenilmezliğini temsil eder. Köprüden geçen herkes onun otoritesini yeniden üretirken, geçmeyenler bile cezalandırılarak bu otoritenin sınırları içine çekilir. Dolayısıyla Dumrul'un amacı yalnızca para kazanmak değildir. Asıl hedefi, kendi varlığını mutlaklaştırmaktır. Jung'un "persona" kavramı burada açıklayıcıdır. Persona, bireyin dış dünyaya gösterdiği sosyal maske'dir. Deli Dumrul da "yenilmez alp" personasını inşa etmiş ve bu personayı köprü üzerinden sürekli yeniden üretmektedir. Köprü, onun gerçek benliğini değil, dış dünyaya sunduğu kimliği ayakta tutan sembolik bir mekândır. Ancak hikâyenin asıl kırılma noktası Azrail'in sahneye çıkmasıyla başlar. Bir yiğidin ölüm haberini alan Deli Dumrul, bu ölüme meydan okuyarak Azrail'i aramaya koyulur. İşte bu andan itibaren hikâyedeki bütün dengeler değişir. Başlangıçta köprünün efendisi olan Deli Dumrul, artık kendi kurduğu dünyanın sınırlarını aşan bir güçle karşı karşıyadır. Kahraman artık geri dönülemeyecek bir sınırın önündedir. Hikâyenin başındaki kuru dere üzerindeki köprü önemini yitirirken, gerçek köprü görünmez biçimde ortaya çıkar. Bu yeni köprü, yaşam ile ölüm arasındaki geçittir.

Başlangıçta kendisini mutlak güç sahibi sanan

kahraman, ölüm karşısında sıradan bir insan olduğunu fark eder. Azrail artık yalnızca ölüm meleği değildir; aynı zamanda Deli Dumrul'un bastırıldığı korkuların, inkâr ettiği faniliğin ve yüzleşmek istemediği hakikatin bedenleşmiş halidir. Jung'un "gölge" arketipi tam da bu işleve sahiptir. İnsan, kendi gölgesiyle karşılaşmadan olgunlaşamaz. Dumrul da Azrail'den kaçtıkça küçülür, onunla yüzleşmeye başladıkça dönüşür. Hikâyenin sonunda değişen Deli Dumrul'un kendisidir. Ölümü yenmeye çalışan kibirli versiyonu yerini faniliğini kabul eden, sevgiyi ve teslimiyeti öğrenen bir insana bırakır. Böylece köprünün tematik olarak varoluşu Deli Dumrul açısından bir başkalaşımın, değişimin işareti olarak yorumlanabilir. Bu açıdan bakıldığında Deli Dumrul hikâyesi ile hadis literatüründe anlatılan Sırat Köprüsü arasında dikkat çekici paralellikler bulunmaktadır. Her iki anlatıda da köprü, fiziksel bir yapıdan çok ahlaki ve varoluşsal bir sınavın sembolüdür. Sırat'ta insan, dünya hayatının ardından kendi amelleriyle yüzleşirken; Deli Dumrul'da aynı yüzleşme henüz ölüm gerçekleşmeden başlar. Birinde hesap ahirette görülür, diğerinde ise insan kendi iç dünyasında hesaplaşmaya zorlanır. Dolayısıyla Sırat ile Deli Dumrul'un köprüsü aynı arketipsel motifin iki farklı tezahürü olarak okunabilir. Her ikisi de bireyin eski benliğini geride bırakıp yeni bir varoluş düzlemine geçmesini temsil eder.

Deli Dumrul anlatısını özgün kılan noktalardan biri de, klasik destan yapısının ötesine geçen anlatı tekniğidir. Hikâye yalnızca kahramanlık anlatmaz; aynı zamanda kendi kurduğu gerçekliği sorgulayan, okuru sürekli sembolik anlam katmanlarına yönlendiren bir yapı kurar. Bu nedenle Dede Korkut Hikâyelerinin pek çok bölümü gibi bu metni de tabi ki tarihsel bağlamda değil ancak yapısal özellikleri bakımından "erken dönem postmodern bir anlatı" olarak değerlendirmek mümkündür. Öncelikle hikâyenin açılışı, gerçekçi bir dünyanın kurallarını bilinçli biçimde ihlal eder. Kuru bir çayın üzerine köprü yapılması, bu köprüden geçenlerden ücret alınması ve hatta geçmeyenlerin daha ağır biçimde cezalandırılması, gündelik hayatın mantığıyla açıklanabilecek olaylar değildir. Anlatı daha ilk satırlarında okura gerçekçi bir dünya sunma iddiasından vazgeçtiğini bildirir. Böylece köprü, işlevsel olmaktan çok sembolik bir nesneye dönüşür. Okur, "Bu köprü neden var?" sorusundan çok "Bu köprü neyi temsil ediyor?" sorusunu sormaya yönlendirilir. Bu tavır, modern postmodern anlatıların okuru metnin anlam üretim sürecine dâhil eden yaklaşımıyla dikkat çekici biçimde benzeşmektedir. Bunun yanında hikâye boyunca otoritenin sürekli el değiştirmesi de tek merkezli hakikat anlayışını kıran önemli bir anlatı stratejisidir. Hikâyenin başında mutlak güç

sahibi gibi görünen Deli Dumrul, Azrail karşısında çaresizleşir. Ancak kısa süre sonra Azrail de mutlak güç olmadığını, yalnızca ilahi emri yerine getiren bir görevli olduğunu ifade eder. Böylece güç, sürekli yer değiştiren ve hiçbir karakterde mutlaklaşmayan bir niteliğe bürünür. Bu yapı, hakikatin tek bir özneye indirgenemeyeceğini gösteren bir anlatı kurar.

Hikâyedeki ironi de benzer biçimde dikkat çekicidir. Destansı halk hikâyeleri olarak da tanımladığımız Dede Korkut hikâyelerinin kahramanı olan Deli Dumrul, savaş meydanlarında değil, ölüm gerçeği karşısında yenilir. Üstelik hikâyenin sonunda galip veya mağlup olduğu için değil, teslim olmayı öğrendiği için olgunlaşır. Böylece anlatı, klasik kahramanlık anlatılarının temel varsayımlarını ters yüz eder. Güç, cesaret ve meydan okuma yüceltilirken hikâyenin sonunda asıl erdemin tevazu ve hakikati kabul etmek olduğu ortaya çıkar. Bu durum, anlatının kendi türünü içeriden sorgulayan ironik bir yapı kurduğunu gösterir.

Jung'un kolektif bilinçdışı kuramı açısından değerlendirildiğinde Deli Dumrul anlatısı, insanlığın ortak hafızasında yer alan liminal alan (eşik) kavramıyla ilgili özgün örneklerinden biridir. Köprünün hikâyedeki varlığı, diğer anlatılarla birlikte incelediğimizde onu bireyin kendi gölgesiyle karşılaştığı, ölüm gerçeğini kabul ettiği ve yeni bir benlik inşa ettiği psikolojik dönüşüm alanı olarak yorumlamamıza olanak tanır.

İskandinav mitolojisinde Bifröst, insanların yaşadığı Midgard ile tanrıların ülkesi Asgard arasında uzanan gökkuşağı köprüsüdür. İlk bakışta bu köprü, iki mekânı birbirine bağlayan kutsal bir yol gibi görünür. Ancak mitolojik anlatının derin yapısı incelendiğinde Bifröst'ün esas işlevinin coğrafi değil ontolojik olduğu anlaşılır. Bu köprü, sıradan varoluş ile kutsal varoluş arasındaki sınırı temsil eder. Her isteyen bu köprüden geçemez; köprü belirli bir olgunluk, belirli bir aidiyet ve belirli bir kozmik düzen içerisinde anlam kazanır. İnsan bilinçdışının en temel özelliklerinden biri, dönüşümün hiçbir zaman doğrudan gerçekleşmemesidir. Her dönüşüm bir sınırdan geçmeyi gerektirir. Bu sınır bazen bir mağara, bazen bir nehir, bazen de bir köprü olarak görünür. Bifröst de bu dönüşümün mekânsal karşılığıdır. Midgard, insanın gündelik benliğini; Asgard ise daha yüksek bir bilinç düzeyini temsil eder. Köprü ise bu iki varoluş alanı arasında gerçekleşen psikolojik yolculuğun sembolüdür.

Köprü imgesi farklı bir formda Antik Yunan mitolojisinde karşımıza çıkar. Burada fiziksel anlamda bir köprü bulunmaz; bunun yerine ölümler diyarı ile yaşayanlar dünyasını ayıran Styx Nehri yer alır. İlk bakışta köprünün yerini nehrin almış olması,

sembolik yapının değiştiği izlenimini uyandırabilir. Oysa değişen yalnızca sembolün biçimidir. Motifin ifade ettikleri aynı kalmaktadır. Çünkü önemli olan insanın bir eşiği geçmesidir. Bu eşik bazen köprüyle, bazen nehirle, bazen kapıyla temsil edilir.

Yunan mitolojisinde ölen ruhların Styx'i kayıkçı Kharon'un yardımıyla geçmesi, yaşam ile ölüm arasındaki geri dönüşmez sınırı simgeler.

Nehrin karşı kıyısına geçen kişi artık eski dünyaya ait değildir. Bu açıdan Styx ile hadis literatüründeki Sırat arasında dikkat çekici benzerlikler bulunmaktadır. Her iki anlatıda da birey ölüm sonrasında bir geçiş gerçekleştirmek zorundadır. Her iki geçiş de ahlaki bir anlam taşır ve kişinin önceki yaşamıyla doğrudan ilişkilidir. Burada asıl belirleyici olan, bireyin artık geri dönüşü olmayan bir eşiğe ulaşmış olmasıdır.

Köprünün hem fiziksel hem de metaforik olarak karşımıza çıktığı en etkileyici örneklerden biri ise J. R. R. Tolkien'in Khazad-dûm Köprüsü sahnesidir. Yüzüklerin Efendisi üçlemesinin en unutulmaz anlarından biri olan bu bölüm, aksiyon açısından olduğu kadar sembolik yoğunluk bakımından da dikkat çekicidir. Kardeşlik üyeleri Moria'nın karanlık dehlizlerinden kaçarken, karşılırlarına dar bir taş köprü çıkar. Köprünün diğer ucunda özgürlüğe ulaşma ihtimali vardır fakat kahramanlarımız köprüden geçerken alev ve karanlıktan oluşmuş Balrog adı verilen bir yaratık onlara yetişir. Gandalf burada geri çekilmek yerine köprünün üzerinde durur ve "Geçemezsin!" diyerek karanlığa karşı son direnişini gerçekleştirir.

Bu sahne çoğu zaman iyi ile kötünün mücadelesi olarak okunur. Ancak olayın çok daha derin bir psikolojik boyutu vardır. Gandalf'ın karşısındaki Balrog yalnızca dışsal bir düşman değildir; insan bilinçdışının en karanlık güçlerinin sembolüdür. Jung'un "gölge" arketipi tam da bu noktada anlam kazanır. Bireyleşme süreci, insanın kendi karanlık yönüyle yüzleşmesini zorunlu kılar. Gandalf, Balrog'u yenmeden önce onunla aynı uçuruma düşmek zorundadır. Eski Gandalf -Gri Gandalf- ölmekten Ak Gandalf doğamaz. Dolayısıyla Khazad-dûm Köprüsü, ölümün yaşandığı bir yer olmaktan çok yeniden doğuşun başladığı eşiktir. Bu yönüyle Deli Dumrul anlatısıyla dikkat çekici paralellikler kurmak mümkündür. Deli Dumrul nasıl kibirli savaşçı kimliğini köprü kavramı üzerinden geride bırakıyorsa Gandalf da Gri Büyücü kimliğini köprüde bırakır. Her iki karakter için de köprünün öteki tarafına fiziksel olarak geçmenin değeri köprü imgesi ile yeni bir kişilik kazanmalarının yanında devde kulak kalır. Jung'un bireyleşme kuramında bu durum, benliğin eski yapısının çözülmesi ve daha bütüncül

bir kişiliğin ortaya çıkması olarak açıklanır.

Bu sahne aynı zamanda Sırat anlatısıyla da ilginç bir ilişki kurmaktadır. Sırat'ta insanın amelleri onun geçişini belirlerken, Khazad-dûm'da Gandalf'ın ahlaki sorumluluğu onu köprü üzerinde kalmaya zorlar. Her iki anlatıda da köprü; fedakarlığın, cesaretin ve benlikten vazgeçmenin sınandığı son noktadır. Geçişte ahlaki değerler belirleyicidir.

Deli Dumrul, Bifröst, Styx ve Khazad-dûm ilk bakışta birbirinden tamamen farklı kültürel evrenlere ait görünmektedir. Biri Oğuz destan geleneğinin, biri Kuzey Avrupa mitolojisinin, biri Antik Yunan'ın, diğeri ise modern fantastik edebiyatın ürünüdür. Buna rağmen bütün bu anlatılarda köprünün ya da geçiş alanının üstlendiği işlev büyük ölçüde aynıdır. Kahraman, eski benliğini geride bırakmadan karşı kıyıya ulaşamaz. Ölüm, korku, gölge, fedakarlık ya da ilahi adalet farklı isimlerle anılsa da hepsi aynı psikolojik deneyimin farklı kültürel ifadeleridir.

Bu benzerliklerin yalnızca metinler arasındaki tarihsel etkilenmelerle açıklanması yeterli görünmemektedir. Elbette kültürler birbirlerinden beslenmiş, motifler zaman içinde coğrafyalar arasında dolaşmıştır. Ancak birbirinden binlerce kilometre uzaklıktaki toplumların köprüyü sürekli olarak “eşik”, “sınav” ve “dönüşüm” sembolü haline getirmesi, Jung'un kolektif bilinçdışı kuramını dikkate almayı gerekli kılar. Köprü, insanlığın ortak hafızasında iki mekânı birleştiren bir yapının ötesinde bireyin kendi varoluşunun sınırlarını aşmasını mümkün kılan psikolojik bir geçittir. Bu nedenle Deli Dumrul'un kuru dere üzerindeki köprüsü ile Gandalf'ın Balrog'a meydan okuduğu Khazad-dûm, biçimsel olarak farklı olsalar da aynı arketipsel anlatının farklı çağlarda yeniden kurulmuş iki güçlü tezahürü olarak okunabilir.

Köprü arketipinin insanlığın ortak bilinçdışındaki süreklilik modern şiirde de görülür. Carl Gustav Jung'un kolektif bilinçdışı kuramının en önemli iddialarından biri, arketiplerin belirli bir tarihsel döneme ait olmadığı, insan var oldukça yeni anlatılar içerisinde yeniden görünür hale geldiğidir. Bu nedenle kadim metinlerde ilahi bir sınavın, ölüm yolculuğunun ya da kahramanlık serüveninin sembolü olarak karşımıza çıkan köprü, modern şiirde bireyin varoluş deneyimini açıklayan bir metafora dönüşebilir.

Mustafa Akar'ın “Yaşamak sürekli bir köprüden geçmek hissi aslında / Karşıya geçince geçtiğim karşılarda ben yokmuşum hissi.” dizeleri, bu açıdan dikkat çekici bir yoğunluğa sahiptir. İlk bakışta bireysel bir iç konuşmayı andıran bu dizeler, daha derin bir okumayla insanlığın en eski anlatılarından bugüne

kadar taşınan ortak bir sembolik yapının çağdaş şiirdeki yankısı olarak değerlendirilebilir. Şair, hayatı ardı arkası kesilmeyen geçişlerden oluşan bir süreç olarak tasavvur etmektedir. Ancak şiirin esas vuruculuğu köprünün öte yakasında bekleyen dönüşüm fikrindedir. Çünkü şair, karşı kıyıya ulaştığında artık aynı kişinin orada olmadığını söylemektedir. Değişen yalnızca mekân değil aynı zamanda öznenin kendisidir.

Bu yaklaşım, çalışmanın önceki bölümlerinde ele alınan bütün anlatılarla ortak bir düşünsel zeminde buluşmaktadır. Hadis literatüründeki Sırat Köprüsü'nden geçen insan, artık dünya hayatının öznesi değildir. O, hesap gününün hakikatiyle yüzleşmiş yeni bir varoluş alanına geçmektedir. Deli Dumrul, köprü anlatısı üzerinden hikâyenin sonunda artık hakikati idrak etmiş bambaşka bir insan olarak anlatıyı tamamlar. İskandinav mitolojisinde Bifröst'ü geçen varlık, insanların yaşadığı Midgard'dan tanrıların ülkesi Asgard'a yönelirken farklı bir ontolojik düzleme adım atar. Styx Nehri'nin öte kıyısına geçen ruh artık yaşayanlar dünyasına ait değildir. Khazad-dûm Köprüsü'nde Balrog ile birlikte uçuruma düşen Gandalf ise eski kimliğini geride bırakarak Ak Gandalf olarak geri döner. Biçimleri, inanç sistemleri ve anlatım teknikleri birbirinden farklı olan bütün bu metinlerde ortak olan şey, köprünün ardından eski benliğin artık var olmamasıdır.

Mustafa Akar'ın şiiri bu ortak yapıyı iki dizeye indirger. Şairin “Karşıya geçince geçtiğim karşılarda ben yokmuşum hissi.” sözü, bireysel bir yabancılaşmayı ifade etmekle birlikte insanın her büyük tecrübeden sonra eski benliğini geride bırakmasını anlatır. Jung'a göre bireyleşme, kişinin eski benlik katmanlarının çözülmesiyle yeni bir kendilik bilincine ulaşmasıdır. İnsan, hayatı boyunca aynı kişi olarak kalmaz. Her önemli deneyim, benliğin yeniden örgütlenmesini sağlar. Bu nedenle bireyleşme birbirini izleyen eşiklerden oluşan uzun bir yolculuktur. Şairin “sürekli bir köprüden geçmek” ifadesi de tam olarak bu kesintisiz dönüşüm halini dile getirmektedir.

Şiirin “köprü” motifini aynı arketipsel düzlem üzerine yeniden kurabilmesi imgenin gücü ile şairin gücünün birleşmesi sayesinde gerçekleşir. Okur, köprü metaforunu yalnızca fiziksel bir yapı olarak algılamaz. Çünkü köprü, insanlığın ortak sembolik hafızasında çoktan mimari bir unsur olmanın ötesine geçmiş durumdadır. Arketipler, bilinçli olarak öğrenilmeden de yeni anlatılar içerisinde yeniden ortaya çıkabilirler. Şairin köprüsü, kadim metinleri bilinçli olarak tekrar etmese bile aynı psikolojik deneyimi yeniden üretmektedir.

Dolayısıyla burada söz konusu olan şey ortak bilinçdışının farklı dönemlerde benzer semboller üretmesidir.

Şiirin ikinci dizesi, çalışmanın önceki bölümlerinde üzerinde durulan bütün anlatılar için ortak bir yorum anahtarı haline gelmektedir: “Karşıya geçince geçtiğim karşılarda ben yokmuşum hissi.” Bütün bu anlatılarda köprü, kişiyi başka bir yere götürme işlevinin ötesinde onu başka biri haline getirmektedir. Köprü, insanı dönüştüren bir deneyimdir. Bu noktada şiirin modernliği ile motifin kadimliği arasında dikkat çekici bir gerilim ortaya çıkmaktadır.

Şair son derece çağdaş bir dille konuşmakta, bireysel bir tecrübeyi dile getirmektedir. Fakat kullandığı metafor, insanlık tarihinin en eski sembollerinden biridir. Çünkü kolektif bilinçdışı, geçmişe ait sembollerin her çağda yeniden üretilmesini de mümkün kılar. Böylece motif tarih boyunca aynı kalırken her dönem kendi estetik diliyle onu yeniden yorumlar. Mustafa Akar’ın şiiri de bu sürekliliğin modern Türk şiirindeki güçlü örneklerinden biri olarak değerlendirilebilir.

Tabi ki bu tarihsel, mitolojik ve kültürel ortaklık, bütün anlatıların aynı şeyi söylediği anlamına gelmez. Her kültür; köprüye (vb. motiflere) kendi inanç sistemi, tarihsel deneyimi ve estetik dünyası içerisinde birliktelik, kavuşma, etkileşim gibi yeni anlamlar da yüklemektedir. Bununla birlikte bütün bu farklı anlam katmanlarının altında değişmeyen ortak bir yapı bulunmaktadır. Belki de bu nedenle Mustafa Akar’ın iki dizesi; Sırat’tan Deli Dumar’a, Bifröst’ten Khazad-dûm’a kadar uzanan binlerce yıllık ortak anlatının en kısa özeti olarak okunabilir. İnsanlık, çağlar boyunca farklı köprüler inşa etmiş, farklı köprülerden geçmiş ve bu köprüler hakkında sayısız hikâye anlatmıştır. Fakat köprü kavramı açısından düşüncecek olursak bütün bu anlatıların sonunda tek hakikat varlığını korur: İnsan, karşı kıyıya ulaştığında artık ayrıldığı kıyıda insan değildir.

Güllü ÇAKIR

GİDEN

kalanların sancısı bu, gidenin değil,
verdiğin emeklerin karşılığı bu değil.
reyhan kokulu şerbetler dağıttık ardından
beklediğin acılı yasın gözyaşları hiç değil...

evler, bacalar ve ocaklar söndü senden sonra,
bıraktığın gönüller göynüdü kavururcasına,
başlamaya güç yetiremedi nefesler,
gözlerinin izi kaldı sevdiğin bakışlarda...

çölde bulduğumuz serap sen değil,
kuyulardan çıkardığımız yusuf sen değil,
geldi ayrılığının kokusu buram buram,
aşkın üstüne attığımız imza, mecnun değil...

ben bıraktım sormayı senden sonra,
alışamadı sevdiklerin bir türlü yokluğuna,
kimse hissettirmedi, herkeste koptu kıyametler,
sen gittin ve dar geldi koca dünya bana...

bu olanlar kapkara, sinsi bir felaket değil,
kılıçları kuşanıp savaştacak harp değil,
gizli sırrı adım adım takibe alan,
varlıkta kaybolan, yokluğu hiçe sayan ben değil...

ah bir feryat edebilseydim ardından sana,
durulurdu beynim, kanardı gölgelerine, hayallerine,
yetmedi işte senden kalan hatıralar,
ben de kayboldum, nefessiz, sensiz kaldım en nihayetinde...

Prof Dr. Lütviyye ASGERZADE

MÜREKKEBİ TAKLAMAKAN ÇÖLÜ, İLHAM KAYNAĞI ÖZLEM OLAN ŞİİRLER

2024 yılında Doğu Türkistanlı Uygur şair, yazar ve akademisyen Aziz İsa Elkun'un kitabı Türkiye Türkçesine çevrilerek Türk okurunun istifadesine sunulmuştu. Antalya'da kaldığımız otelde düzenlenen bir etkinlikte o kitaba sahip olma şansım oldu. 17 ülkede örgütlü olup Türk dünyasında dil, kültür ve sanat birliğini sağlamayı hedeflemekte olan Avrasya Sanat Kültür Edebiyat ve Bilim Federasyonu, ASKEF aracılığıyla ben de o etkinlikteydim. Ben de o kitaba sahip olduğum için çok şanslıydım. Şimdi o kitap Uygur Türk'ü insan hakları savunucusu, şair, yazar ve akademisyen Aziz İsa Elkun'un "Çimenkuş" kitabı karşında duruyor. Kitabın iç sayfalarının ilkinde şu yazıyor: "Sevgili Lütviyye Hanım'a gönül bağlarımız hep beraber sevgimle: Amine." Amine Hanım (Amina Wayit/Sedef) Aziz İsa Elkun'un "Çimenkuş" kitabının çevirmeni ve kitabı bana takdim eden kişi. Kitabı aldığımda teşekkür ederek "Mutlaka kitap hakkında bir şeyler yazacağım". demiştim. O gün bugündür.

Kitaptaki şiirleri kaç kere okuduğumu unutmuyum. Ama her okuduğumda çok üzüldüğüm aklımda. İleride bu yazımı okuyacak olanlar için Erkun'un edebi kimliğine ve kariyerine bir göz atalım.

Aziz İsa Elkun "Uygur Türkçesinde yazan tanınmış şair, akademisyen ve yazardır. 22 Haziran 1970'te Doğu Türkistan'da, Taklamakan Çölü'nün doğusundaki Aksu'nun Sayar ilçesi Toyboldi köyünde bir doktor ailede dünyaya geldi. Sincan Üniversitesi'nden Rusça dil anadalından mezun oldu. 2002'den beri Londra'da yaşıyor. Londra'da Birkbeck Üniversitesi'nde okudu. Hem Uygurca hem de İngilizce olarak birçok şiir, öykü ve araştırma makalesi yayımlandı. 2012 yılında ilk kitabı "Tuna Nehri'nden Orhun Vadisi'ne Yolculuk" Uygur Türkçesiyle yayımlandı. Eylül 2014'ten Eylül 2017'ye kadar SOAS Londra Üniversitesi'nde "Sounding İslam China" adlı projede araştırma görevlisi olarak çalıştı ve proje için Orta Asya'da birçok saha araştırması yaptı.

Inner Asia ve Central Asian Survey'de "Invitation to a Mourning Ceremony": Perspectives on the Uygur İnternet ve "İslam by Smartphone: the changing sounds of Uyghurreligiosity" başlıklı makaleleri yazdı. 2017 yılında bu saha araştırması sonucunda ortaya çıkan "Uygurlar Orta Asya'da Lağmenleri ile Tanınırlar" başlıklı Uygur Türkçesiyle

araştırma makalesi yayımlandı. Sürgündeki Uygur topluluğunun aktif bir üyesi ve Uygur müzik grubu olan Londra Uygur Ensemble'nin kurucusudur. Eylül 2017 - Aralık 2020 arasında Uluslararası PEN Uygur Merkezi Sekreteri olarak görev yapmıştır. Eylül 2018'den itibaren SOAS Londra Üniversitesi'nde bulunan İngiliz Akademisi "Kazakistan'daki Uygur Meşrepleri" isimli Sürdürülebilir Kalkınma Projesinde araştırmacı olarak görev aldı¹ Uygur İlindeki Kültürel Miraslar ve Soykırım" adındaki araştırma makalesi Amerika Uygur İnsan Hakları Kuruluşu tarafından yayımlandı. Üzerinde üç sene çalıştığı "Uygur Şiirleri"² adındaki şiir antolojisi 2023'te Büyük Britanya'daki önemli yayınevlerinden biri olan Penguin Yayınevi tarafından yayımlandı. Bu antolojide MÖ, Orta Çağ ve 20. yüz yılın başlarından şimdiye kadar olan Uygur şeriatını temsil eden birçok şairin şiirleri bulunmaktadır. Her dönemin Uygur edebiyatı, kültürü ve şeriatında araştırma yapmak ve öğrenmek için çok önemlidir. Aziz İsa Elkun Eylül 2013'ten şimdiye kadar Londra Üniversitesi Oriyantalistik ve Afrika Araştırmaları Enstitüsünde Avrupa Araştırma Konserni tarafından desteklenen "Sinirden Geçen Mukam" araştırma projesinde araştırmacı olarak çalışmakta ve Londra'da Türk edebiyatının bayrağını dalgalandırmaktadır.

"Şiirlerinin mürekkebi Taklamakan Çölü, ilham kaynağı ise özlem" olan Uygur Türk'ü insan hakları savunucusu, şair, yazar ve akademisyen Aziz İsa Elkun'un "Çimekuş" kitabının Azerbaycanlı okuyucu için de bir pencere açacağına inanıyorum.

Sürgün hayatını, şiirle kurduğu bağı ve Uygur edebiyatının direniş mirasını QHA'ya verdiği özel röportajda anlatan Aziz İsa Elkun, "Doğu Türkistan'ın edebî kimliğinde büyük bir etkiye sahip olduğunu kaydeden Aziz İsa Elkun, "Şiirlerimde Taklamakan Çölü benim mürekkebidir; kum ise dizelerime dönüşür. Onlar olmadan yazmam mümkün değildir. Bu kökleri, yeryüzünde hiçbir güç söküp atamaz. Taklamakan var oldukça, ben de şair olarak var olmaya devam edeceğim. Biz Uygurlar, binlerce yıldır bu çölün kalbinde yaşadık. Bu kumların altında kadim uygarlıklarımızın izleri saklı-

dır. Benim görevim, şiir aracılığıyla o ölümsüz ruhu yeniden diriltmektir. Birçok ulusal edebiyat gibi Uygur şiiri de toprakla iç içedir; Tarım Havzası, uçsuz bucaksız çöller ve Tanrı Dağları... Bu coğrafyalar kültürümüzün can damarıdır; hayal gücümüzü, direncimizi ve aidiyet duygumuzu şekillendirir.” ifadelerini kullanır. “Sürgün” kelimesinin kendisi için “ebedî özlem”le eş anlamlı olduğunu kaydeden şair, “Sürgünde geçirdiğim her yıl, hasret duygumu daha da derinleştiriyor. Bu özlem hem acımın kaynağı hem de ilhamımın temelidir. Bu anlamda şiir benim için bir tür ilaçtır diyebilirim; acımı hafifletmenin ve halkımın ortak yarasını tüm dünyayla paylaşmanın bir yoludur. Sürgünde yazmak kolay değildir. Londra’da yirmi yılı aşkın süredir yaşarken kaçınılmaz olarak İngiliz kültürünün bazı yönlerini benimsemem. Artık bir zamanlar ilk şiirlerime ilham veren Türkistan’daki vahalar ve çöl rüzgârlarından uzağım. Fakat bu uzaklık, yeni bir yaratıcı sentezin doğmasına da vesile oldu: Şiirim artık iki dünyayı birleştiriyor; Uygur duygusunu, İngilizce okur tarafından da anlaşılabilen evrensel insanî deneyimlerle harmanlıyor. Şair olarak iç dünyam değişti ama özlemimin özü aynı kaldı.” diye konuştu.

Göründüğü gibi Aziz İsa Elkun’un bütün çalışmaları Uygur kültürünü ve kimliğini korumanın, gelecek nesillerin bu mirası öğrenip devralabilmesi içindir. Çin’in 2017’de başlattığı kitlesel tutuklama kampanyasından bu yana üç milyondan fazla Uygur ve diğer Türk halklarının toplama kamplarına kapatıldığı tahmin edildiğini anımsatan Elkun, “Aynı dönemde Çin yönetimi, Kur’an dahil olmak üzere Uygurca yazılmış dini ve edebî eserleri sistematik biçimde yok edildiğine, “bu kültürel ve ruhsal yıkımın boyutunun tahayyül edilemez” olduğuna vurgu yaptı. Bu nedenle genç yaşlarından itibaren Uygur kitaplarını toplamaya ve restore etmeye başladığını söyledi. Bu ömür boyu süren çabanın sonucu olarak 1940’lardan 2015’e kadar yayımlanmış edebî, tarihî ve siyasî eserleri içeren Aziz İsa Elkun Uygur Edebiyat Koleksiyonu’nun 2024 yılında Amerika’daki Princeton Üniversitesi Kütüphanesi’nde kurulduğunu belirtti.³

“Çimenkuş” adlı şiir kitabında toplanan, “mürekkebi Taklamakan Çölü, ilham kaynağı ise özlem” olan şiirlere gelince: Vatanından uzakta, işgal altında inleyen, insanlık onuru ve haysiyeti ayaklar altına alınan, hakları çiğnenen ve yabancı topraklarda vatan özlemi çeken Uygur şairin duygularını yansıtmaktadır. Öncelikle şairin kitabına verdiği Çimenkuş isminden ve “Çimenkuş” lakapı ile ta-

nınan, Uygur’un bülbülü, şair Çimengül Avit’in özgürlüğüne bir an önce kavuşması dileğiyle, ona adanmış” Çimenkuş şiirinden başlayalım.

Çimengül Avut, 1973 yılında Kaşgar’da doğan Uygur kadın şair ve yazarlar arasında önde gelen bir şair ve editördür. Kaşgar Pedagoji Enstitüsü Edebiyat Fakültesinden 1996 yılında mezun olduktan sonra Kaşgar Uygur Neşriyatı’nda editör olarak görev yapmıştır. Geleneksel kalıplardan sıyrılarak Uygur şiirinde bireysel duyguları ve gerçek hayatı merkeze alan modern “Guñga Şiir” hareketinin en tanınmış temsilcilerinden biridir” (Guñga” kelimesi Uygurcada “muğlak, anlaşılması güç ve derin” anlamlarına gelir. Şiirler doğrudan bir mesaj vermek yerine, okuyucuyu düşünmeye sevk eden çok katmanlı semboller üzerine kuruludur). Edebiyat dünyasına 1987 yılında Tarım Gençiliri dergisinde yayımlanan Asmağa Garap (Göge Bakıp) adlı şiiriyle adım atmıştır. Günümüze kadar yayımlanmış 500’den fazla şiiri bulunmaktadır.

Çimengül Avit Çin’in Doğu Türkistan’da Uygur aydınlarına ve yazarlarına yönelik yürüttüğü asimilasyon ve baskı politikaları neticesinde gözaltına alınan veya kendisinden haber alınamayan çok sayıda Uygur entelektüel ve şairden sadece biridir. Şair yazıyor: “Bu şiir halkımıza “Çimenkuş” lakapı ile tanınan, Uygur’un bülbülü, şair Çimengül Avit’un özgürlüğüne bir an önce kavuşması dileğiyle, ona atandı. Çimengül Avit’in 2018 yılında Çin toplama kampına alınmıştır”⁴

Kaşgar’daki Çimenkuş

Eyyam-ı bahurun kokusu senden soğumayan

Ahunluk’ta öterdin daha dün

Oradaki izlerin daha kurumayan

Diyorum ki-

Senin

Sonbaharda solduğun yalan

Senin

Kafese girdiğin yalan (Elkun, 2024, s.41).

Örnek olarak seçtiğimiz bu dizeler, oldukça etkileyici ve şiirsel bir ruha sahip. Şiirde Kaşgar, Ahunluk ve Çimenkuş gibi imgelerin kullanılması, okuyucuyu doğrudan Doğu Türkistan’ın kültürel, coğrafi ve siyasî ⁵ atmosferine götürüyor.

Şair, “Çimenkuş” aracılığıyla bir sembolü yeniden canlandırıyor. Sonbaharda solması (ölmesi) veya kafese kapatılması (hapsedilmesi) fikrini kesin bir şekilde reddediyor. Bu, ruhun veya bir fikrin ebediliğinin bir işaretidir. “İzlerin daha kurumayan” ve “daha dün öterdin” ifadeleri, geçmişin aslında hâlâ canlı olduğunu, anılarda ve mekânda silinmez izler bıraktığını gösteriyor. Eyyam-ı bahur terimi, aşkta veya mücadelede yaşanan sıcaklığın henüz soğumadığını, özellikle Kaşgar aksanı, oradaki kültürel mirasın ve özgürlük ruhunun asla “bir kafese sığmayacağını” vurguluyor.

Şiirlerin pervaz eder.

Sana ait gökyüzünde.

Çünkü gökyüzü özgür.

Sana benzemez.

Seni pencereden girip ziyaret eder.

Başın dertte olan günlerde” (Elkun, 2024, s.42).

Bu dizeler, Aziz İsa Elkun’un şiirinde fiziksel esaret ile ruhun özgürlüğü arasındaki zıtlığın en zarif ifadelerinden biridir. Burada şair, insanın fiziksel sınırlamalarının üzerinde kelimelerin (şiirin) gücünü önceliklendirir. Şairin “Gökyüzü özgürdür, senin gibi değildir” ifadesi, o zamanın ve yerin (Doğu Türkistan) yoğun siyasi baskısının bir işaretidir. Bir insan kafeste olabilir, ancak yarattığı şiirler “uçar” ve tüm sınırları aşar.

“O içeri girecek ve pencereden sizi ziyaret edecek” ifadesi çok derin bir anlam taşıyor. Özellikle zor günlerde, baskı ve yalnızlık anlarında sanatın insana verdiği manevi gücü simgeliyor. Kapı kapalı

olabilir, ancak ruhun penceresi olan şiir her zaman açıktır. Gökyüzü bir şair için sığınaktır. Şair hapisteyken düşünceleri ve dizeleri gökyüzüne aittir. Aziz İsa Elkun bu şiirle tüm ezilenlere sanki şöyle diyor: “Sesiniz susturulmadı, şiirleriniz hâlâ uçuyor ve yalnız değilsiniz.”

Aşağıdaki dizelerde keskin bir isyan, öfke ve intikam ruhu hakimdir. Şair artık sadece bir gözlemci değil, olaylara müdahale eden, “kafesin kilidini kırmak”, “rezilleri nefretiyle yakmak” isteyen bir kahramandır.

Ben o kafesin kilidini kırarım

Yokolursun kilit dünyada

Rezilleri nefretlerimle yakarım

Kıyas ateşleri assın onları darağacına (Elkun, 2024, s.42).

Dizelerdeki “kafes”, belirli bir siyasi köleliği sembolize eder. “Şu kafesin kilidini kırmama izin verin” ifadesi sadece kişisel bir özgürlük arzusu değil; baskı, kölelik ve adaletsizlik sistemine karşı radikal bir isyandır. Ve kilidin dünyadan kaybolmasını istemek, bir daha kimsenin köleleştirilmemesini simgeler.

“Kafes kilidini kırmak” isteği, özgürlük uğruna atılan radikal bir adımdır. “Kilidin dünyadan silinmesi” arzusu, sadece bir bireyin değil, genel olarak kölelik kavramının da yeryüzünden silinmesi arzusuunu ifade eder.

“İntikam ateşi onları darağacında assın” ve “Alçakları nefretimle yakarım” dizeleri, ezilenlerin çektiği acılardan kaynaklanan büyük öfkeyi gösterir. Burada “adaletin yeniden sağlanması” yasal yollarla değil, duygusal ve keskin bir kıyas duygusuyla talep edilmektedir. “Nefretleriyle rezilleri yanmak, “kıyas ateşlerinin onları darağacına asmasını” isterken şair bunu bir ateş, bir alev olarak tanımlar. Bu, ahlaki arınma ve adaletin yeniden tesis edilmesi eylemidir. “Cezalandırma” vurgusu şiire destansı ve dramatik bir renk katmaktadır. Burada sadece fiziksel ceza değil, doğru olanın bulunması ve zalimlerin kendi eylemlerinin kurbanı olması söz konusudur.

Genel olarak, şiirin bu bölümü “Zulme karşı sessiz kalmayan bir insan” imajını tamamlar. Kaşgar’da “Çimenkuş”u (özgürlük, ruh, vatan) kafese kapatanlara karşı duyulan bu keskin nefret, aslında büyük bir sevginin (vatan ve özgürlük sevgisinin) tam tersidir. Şiirin ilk bölümündeki özlem, ateşli, sert ve uzlaşmaz bir şiirle yer değiştirir. Bu üslup genellikle, büyük tarihsel haksızlıklara, işgallere

veya baskılara maruz kalmış halkların edebiyatında (örneğin, Doğu Türkistan şiirinde veya genel Türk mücadelesinde) sıkça görülen “isyankarlık estetiği” ile örtüşür. Bu dizeler, adaletsizliğe karşı içsel olarak biriken nefretin ve “yeter artık, reziller” çığlığının şiirsel bir ifadesidir.

Çimenkuş

Mevsimlerden korkmamıştın sen

Mevsimlere asla aldanmamıştın

Sen kesin gelirsin

Ellerinde bir demet şişekle sonraki baharda

Eger sen olmazsan

Nogaybaşı'nda kavak nasıl yeşersin

Beşkirem'de seftali nasıl çiçek açsın

Kaşgar'ın gök yüzüne kırlangıç bile konmaz

Sensiz bu hayat tekrardan gülmez (Elkun, 2024, s.42).

Şairin bu dizeleri, sarsılmaz bir vatan inancının yanı sıra derin bir özlemi de yansıtıyor. Şair, sevilen birinin yokluğunda doğanın ve vatanın (Nogaybaşı, Beşkirem, Kaşgar) anlamını yitirdiğini ve hayatın bir daha asla gülümsemeyeceğini vurguluyor. Bu şiirde, kişisel trajedi Doğu Türkistan'ın sembolüyle birleşerek “kayıp cennetin geri dönüşü” için umutsuz ama kararlı bir çağrı gibi yankılanıyor. Bu yankıyı, acıyı Aziz İsa Elkun'un “Babamın Ardından” adlı şiirinde de (tercüme Erol Özdemir) hissediyoruz. “Babamın Ardından” 2017'de vefat eden babasının anısına yazılmış hüznü bir ağıttır.

“3 Kasım 2017'de Aramızdan ayrılıp, bizi bu elemli dünyada bırakarak uçmağa varan, ruhu şad bulan sevgili babama”.

Birden dindi parlaklığı bir yıldızın hayat ağacında

Melekler ayetlerle uğurladı cennete

Bu son yolculuğa çıkarken, tabutuna omuz veremeyen

Oğlun Elkun

“Sevgili Babam” diye sesleniyor sana:

Tabutunda ebedi istirahatgahına giderken

Yanında olamadığım için seni omzumda taşıyamadım

Toprağa karışan bedenine üç avuç toprak olsun atamadım

Çoktan Aramızdan ayrıldığın o saatlerde dostla-

rın son vedalarını ederken.

Seni kaybetmenin üzüntüsünden ruhum ızdırıp içinde yanıyordu

Bırak, seni son bir kez göremeyen oğlun Elkun ağlasın

Çok sevdiği babası can kuşunu uçurdu

Bırak ağlasın hüznüne çare bulamayan oğlun, ağlasın ardından kederli gözlerle...⁶

Paylaştığımız bu dizeler, Aziz İsa Elkun'un babası İsa Abdurrahim'in ölümünden sonra yazdığı, mühaciret halindeki bir evladın babasının tabutuna omuz verememesinin ve veda edememesinin yarattığı derin vicdan azabını, çaresizliği anlatır. Bu dizeler sadece bir oğulun babasına vedası değil, aynı zamanda bir “sürgün trajedisi”nin ifadesidir. Bu şiirin ardındaki bağlam oldukça şok edici: Şair, 2017'de vefat eden babasının cenazesine katılamadı çünkü Londra'da yaşıyordu ve Doğu Türkistan'a dönemedi. Dizelerdeki “Tabutunu omuzlarımda taşıyamadım” ifadesi, bu fiziksel engelin manevi yükünü simgeliyor. Bu şiir, bireysel bir kayıptan ziyade, ailelerinden ayrılan ve sevdiklerine karşı son görevlerini yerine getiremeyen binlerce Uygur aydını ve göçmeninin kolektif sesi olarak kabul edilir. Daha sonra, uydu görüntüleri aracılığıyla babasının mezarının Çin hükümeti tarafından tahrip edildiğini öğrendiğinde, şiirindeki bu yara daha da derinleşti.

Elkun'un şiirlerinde, babasına adadığı dizeler gibi vatanının doğasına ve tarihine olan bağlılığı da merkezi bir yer tutar. Şiirlerinden birinde şöyle der: “Kollarında doğdum, suyunu içtim, /Kumun bedenim, gökyüzün ruhum./Uzakta olsam da, kalbim Tarım Nehri gibi kıyılarına doğru akıyor...”

“Hasret çeken” şairin “Özlemde başka derdi yok”.

Aziz İsa Elkun'un “Gurbetteki Çocuğun Rüyası” adlı şiiri özlem kokuyor.

Gurbetçi çocuk bir rüya görmüş,

Rüyasında-

Kendine isyan eden geçmişleri

Yüreğine dolduran özlemleri

Dün ve bugünün arasında alevlenerek

Durmadan yanıyormuş bir ateş gibi

Sırat köprüsünde (Erkun, 2024, s.55).

“Gurbetteki Çocuğun Rüyası” şiiri, sürgündeki bir ruhun geçmişi ve bugünü arasındaki gerilimi sembolik olarak anlatır. Şiirdeki “geçmişin kendi kendine isyanı” ve “Sırat Köprüsü” imgeleri, şairin vatan özlemiyle iç içe geçmiş manevi acısını ve rüyası aracılığıyla ortaya çıkan gerçekliğini sembolize eder.

Gurbetçi çocuk şiirler yazmış

Şiirlerinde dünyayı güzel

İnsanları şefkatli olarak tarif etmiş.

Ama kendi gözyaşlarını gizlemiş

“İnsanlar bana inanmıyor” diye (Erkun, 2024, s.55).

Aziz İsa Elkun’un bu dizeleri, sürgündeki bir şairin yaşadığı “içsel çelişkiyi” ve “yalnızlığı” çok çarpıcı bir şekilde ifade ediyor. Şiirin bu bölümünü birkaç noktada inceleyelim: Şair (sürgündeki bir çocuk) dünyayı güzel ve insanları şefkatli olarak tanımlayarak bir tür “şiirsel sığınak” yaratıyor. Gerçekliğin acısından kaçmak için şiirlerinde ideal bir dünya kuruyor. Ancak bu güzellik, içindeki ateşi gizleyen bir örtü. Şair, kederini gizlemek zorunda hissediyor. Çünkü sürgündeki bir insanın acısı, başkaları için genellikle “anlaşılmaz” veya “aşırı” görünüyor. “İnsanlar bana inanmıyor” ifadesi, acısının kelimelerle ifade edilemeyecek kadar büyük olduğunu ve çevresindekilerin bu acıyı hissedemediğini gösteriyor. İnsanların ona inanmaması, hem şairin acısı hem de yarattığı “güzel dünya” tasviri hakkındaki şüpheyi ifade ediyor. Bu, sürgündeki bir insanın topluma karşı hissettiği manevi yabancılaşmanın en yüksek noktasıdır.

Aziz İsa Elkun’un şiirlerindeki “Gurbetçi Çocuk” imgesi sadece bir karakter değil, şairin kendisinin ve sürgünde büyüyen bir neslin parçalanmış halini temsil eder. Sunduğumuz dizeler ışığında, bu imgenin derinliği şu şekilde özetlenebilir: “Çocuk” ifadesi masumiyeti ve korunma ihtiyacını temsil eder. Ancak bu çocuk “gurbetçi” olduğu anda, çocukluğunu kaybetmiş ve omuzlarında vatan kaybı ve aile özlemi gibi ağır yükler taşıyan yaşlı bir adam olmuştur. Rüyalarında, geçmişi (vatan, baba, kökler) ve bugünü (yabancı ülke, yalnızlık) arasında “Sırat Köprüsü”ndedir. Bir yanda yakıcı bir özlem, diğer yanda soğuk bir gerçeklik. Şiirlerinde dünyayı güzel göstermeye çalışsa da, gerçekte bu onun kendini teselli etme biçimidir. Gözyaşlarını saklaması, merhametsiz bir dünyada merhamet dilemeyi red-

detmesini, içsel gururunu ve yalnızlığını gösterir.

Bu “Gurbette Yaşayan Çocuk”, aslında Aziz İsa Elkun’un Londra’daki imajıdır; babasının tabutuna omuz veremeyen ama ruhuyla Doğu Türkistan’ın tozlu sokaklarında dolaşan çocuk.

Gurbetçi çocukun son rüyasında gördükleri korkunç:

Gurbetçi çocuk son rüyasında

İnsanlar Taklamakan Çölüne diri gömülüyor-
muş

Tarım nehrine sırat köprüsü yapılmış

Tarıdağ Sayram gölünde yıkanıyormuş

Yalkundağ cehennem için ateş olup yanıyormuş

Aslında o kar altında kalmıştı (Elkun, 2024, s.57).

Aziz İsa Elkun’un bu şiiri, sürgündeki bir insanın ruhunda kopan milli ve kültürel kıyameti, apokaliptik⁷ bir rüya üzerinden tasvir eder. Taklamakan çölü, Tarım nehri, Tarıdağ ve Yalkundağ gibi coğrafi simgeler, halkın yaşadığı acı, imha ve adaletsizlik korkusunu yansıtırken, “kar altında kalmak” finali rüyadan buz gibi bir realliğe uyanışı ve donmuş ölümü ifade eder.

Hâlâ hiç ne son deyil.

Yer ile gökyüzü arasında

Sanki pervane gibi

Hıçkırın arzularımı sırtıma alıp

Ağır adımlarımla

Düşüncele gözlerimi

Yer ile ufukların öpüştüğü yöne dikerek

Güneşe yürüyorum (Elkun, 2024, s.123).

Aziz İsa Elkun’un bu dizeleri, şairin sürgünlük acısını ve derin özlemini manevi bir yükselişle aşım umuda doğru cesurca ilerlediğini yansıtır. Yer ile gök arasında hıçkırın arzularla, güneşin sıcaklığına ve hakikate yürüyüşü, şairin zorluklara rağmen umudu seçtiği, sürgündeki bir ruhun aydınlığa yolculuğunu simgeliyor.

Ben güneşe yaklaşmak için

Ateşin dışında olsa da bir kere yanmak için

Ruhumu azaplardan temizlensin diye

Güneşe doğru gidiyorum.

Güneş metaforu mitolojide Tanrı, teolojide tanrısal ışık, edebiyatta güzellik ve adaleti simgeler.

Güneşin yeryüzündeki bir simgesi olan ateş ise edebiyatta aşkı, tasavvufta ilahi aşkı ifade eder. Güneşe yürüyen adam Şem ü Pervane hikâyesindeki ateşe yolculuk eden pervaneyi anımsatır”⁸ Aziz İsa Elkun güneş metaforu ile vatanını, pervane metaforu ile vatan aşkını ifade ettiği aşıkardır.

Her defasında vuslat için

Baharımı özleyip, şiir yazsam

Aşkımı özleyip şarkılar söylesem de

Elkun'un kalbindeki

Hayatın üzüntülerini kendinde saklayan

Tüm varlığımın şahidi

Baharımın göbek bağı

Bugün

Düşüncelerimde masala dönüşün

Uzaktaki vatanımın dar sokakları

Hiç aklımdan çıkmıyor (Elkun, 2024, s.127).

Aziz İsa Elkun'un "Yürüdüğüm Sokaklarda" şiirinden aldığımız bu dizeleri, şiirin başındaki "Güneşe Yürüyüş" kararlılığının ardından gelen çok hüznü ve samimi bir "insan dönüşü"dür. Şair ne kadar manevi olarak arınmaya ve kendini yüceltmeye çalışsa da sonunda ruhunun bağlı olduğu o dar sokaklara geri döner. Göbek Bağı metaforu ile şair vatanı sadece bir yer olarak değil, varoluşunun ve hayatının başladığı nokta, onu anavatanına bağlayan "göbek bağı" olarak görüyor. Bu bağ kopmuş olsa bile şairi manevi olarak beslemeye devam ediyor. "Düşüncelerimde masala dönüş" ifadesi, sürgünün en büyük trajedisidir. Vatan artık gerçek bir coğrafya değil, masallarda kalan erişilemez, uzak bir hatıradır. Bu, bir yandan vatanın kutsallaştırılması, diğer yandan da "kayı" anlamına gelir. Şair büyük ideallerden, Güneş'ten ve Sırat Köprüsü'nden bahsetse de kalbindeki en hassas yer o "dar sokaklar"dır. Çünkü anılar, çocukluk, babası ve ilk aşkı o dar sokaklarda saklıdır. İnsan büyük dünyaları dolaşsa bile, ruhu her zaman başladığı o küçük sokağa sığınmak ister.

Elkun, kalbini hayatın tüm acılarını barındıran bir sandığa, vatanını ise tüm varoluşunun tanığına benzettir. Vatan olmadan, şairin varoluşu eksik veya tanıksız görünürdü. Bu şiir parçası, kişisel acıyı ulusun kaderiyle o kadar ustaca birleştiriyor ki,

okuyucu hem Londra'da sürgünde olan birini hem de Kaşgar'ın dar sokaklarında yürüyen bir gezgini hissediyor.

Bir okuyucu olarak, bu öykünün mutlu sonla bitmesini çok isterdim. Aziz İsa Elkun gibi şairlerin "öyküleri" aslında bir halkın kolektif hafızasıdır ve bu öykünün mutlu sonu, sadece bir kişinin değil, milyonlarca insanın evleriyle babalarının mezarlarıyla ve çocukluklarının o dar sokaklarıyla yeniden bir araya gelmesi anlamına gelir. Bu öykünün mutlu sonu için şairin kendisi şiirlerinde bir yol haritası çiziyor: Eğer o dar sokaklar hafızada yaşıyorsa, "masal" olsalar bile, hâlâ var olmaya devam ederler. Unutulan ölürken, hatırlanan bir gün gerçek olma fırsatını bekler. Bir gözyaşını şiire dönüştürmek: Bahsettiğiniz o "gizli gözyaşları" bir kitaba dönüştürülüp (örneğin Penguin gibi büyük bir yayınevi tarafından) tüm dünyaya yayıldığında, bu öykü bireysel bir keder olmaktan çıkıp tüm insanlığın ortak vicdanı haline gelir.

Şair fiziksel olarak o sokaklarda yürüyemeyebilir, ancak onun dizelerini okuyan her okuyucu şairin ruhunu o sokaklara taşır. Belki de bu öykünün mutlu sonu, o dar sokakların bir gün yine rüya gören çocukların kahkahalarıyla dolacağına dair solmayan inançtır. Elku'nun "Güneşe Yürüyüş"ü bu inancın bir sembolüdür. Şair için en büyük "mutlu son" vatanına dönmektir.

Bir insan için hiçbir şiirsel başarı veya dünya çapındaki şöhret, memleketine ayak basmanın ve o "dar sokakların" tozunu yutmanın verdiği huzurun yerini tutamaz. Aziz İsa Elkun için, anavatanına dönmek sadece bir yolculuk değil, aynı zamanda babasının ruhuyla barışmak ve yarım kalmış "göbek bağı" onarmak anlamına geliyor. Şiir, bazen bir ilaç bazen bu dönüş için manevi bir hazırlıktır. Umalım ki "Güneşe yürüyen" şairin bu "masalı" bir gün gerçek olsun! O gün gelsin, Aziz İsa Elkun vatanın dar sokaklarında yürüsün, özlem duyduğu o dar sokaklarda özgür şiirlerini yüksek sesle okusun!

Yazımı, sürgündeki her şair için vatanın bir gün "masal" olmaktan çıkıp yeniden dokunabilecekleri bir gerçekliğe dönüşmesi dileğiyle sonlandırıyorum.

Semih GEÇEN

BİR İDRAK BİÇİMİ OLARAK FELSEFE EĞİTİMİ

İyi bir felsefe eğitimi bir insana neler kazandırır? Etrafımıza şöyle bir bakalım, en çok hangi tip insanlarla anlaşmakta zorlanıyoruz bir düşünelim: Kaba, üstenci, katı fikirli, empati yoksunu, değişime kapalı, hatta karşı, sorgulama yeteneği zayıf, sürekli kıyaslayan, öfke dolu insanlarla geçinmek pek de kolay olmasa gerek. Şayet kendimize yeterince emek vermişsek ve böyle insanlarla yaşamak zorundaysak idare eden, hoş gören, hatta çoğu zaman görmezden gelen, mantığa büründüren, olmadık hikmetler arayan, aslında katlanan yani eksilerek yaşayan taraf daima biz oluruz. İyi bir felsefe eğitimi belki bizi pek zengin yapmaz ancak felsefe eğitiminin insana, insanca hasletler kazandırarak aklımızı ve kalbimizi zenginleştireceği muhakkak.

Felsefe eğitimi almış zekâlar çabuk fark edilir, onların ilk alameti farikaları düşüncelerini esnetebilmiş olmalarıdır. Onlar herhangi bir konuda katı, sert ve buyurgan değillerdir. Bilakis daha esnek, farklı fikirlere hoşgörölü, eleştiriye açık, yeri gelende düşüncelerini değiştirmekten korkmayan insanlardır. Onlarla sohbet bize kendimizi iyi hissettirir; zira konuşurken kasılmadan, sürekli kendimizi açıklamak zorunda kalmadan, birbirimizi ikna etmek zorunda hissetmeden, tartışmayı gurur meselesine dönüştürmeden rahatça konuşup müzakere edebiliriz onlarla.

Fillerin ehlileşme süreçlerini herkes bilir: Yavru bir fil koparamayacağı sağlam bir halat ile bağlanır, yavru içgüdüsel olarak kurtulmaya çalışır ancak her defasında halat galip gelir ve yavru filde tutsaklığına dair kesin inanç oluşur. Artık halatla yaşamayı ve denileni yapmayı öğrenmiştir. Yıllar geçer fil büyür ve yavru için o koca halat yetişkin fil için ince bir iplik gibidir. Ancak yine de koskoca fil ayağına bağlı o ince ipi koparmayı hem akıl edemez hem de buna cesaret edemez. Şayet o fil iyi bir felsefe eğitimi alsaydı ipi ayağından koparır ve doğal ortamında özgürce yaşardı.

Her birimizin zihninde belli kabuller, görünmez prangalar, aşılmaz engeller, geri dönülmesi gereken keskin sınırlar var. Tıpkı zifiri karanlık ve çokça dağınık bir odada elimizi, kolumuzu sürekli bir yerlere çarpmamız gibi, ayağımıza sivri şeylerin mütemediyen batması gibi birinden kurtulunca öteki çıkar karşımıza. Biz ise en akıllıca yol olarak el yordamıy-

la, düşe kalka, bazen kaybolarak yürümeye çalışırız. Felsefe eğitimi kulağıma “Bunca eziyete ne gerek var, ışığı aç ve etrafı olduğu gibi gör.” diye fısıldar.

Değişim kavramı birçok insan için rahatsız edici bir kelimedir. Değişmek; yani eski alışkanlıklarımızı terk etmek, “ben ve öteki” tutumumuzu gözden geçirmek, rutin ve ritüellerimizi, doğal çevremizi, düşüncede, inançta ve yaşam biçiminde algılarımızı, hâsılı hayata dair tavrımızı değiştirmek. İnsanlar değişime direnç gösterirler ve belli ölçüde haklıdır. Çünkü değişim bilinmeyendir. Kendi isteklerine bırakılsaydı muhtemelen hiçbir bebek doğmak istemezdi. Zira öylesine güvenli, kaygısız, dert ve tasasızdırlar ki niçin bilmedikleri, gam ve keder dolu bir dünyaya gelmek istesinler ki? Anne karnı güvenlidir ancak zifiri karanlıktır, tasasızdır ancak sadece kısa bir süreliğine. Doğmamış yavruya ne dünyanın parıldayan güneşi anlatılabilir ne uçsuz bucaksız yeryüzü ne dağlar ne de sonsuz denizler. Değişime direnmek doğmayı reddetmektir. Doğum gerçekleşmeyende ne bebek olunur ne çocuk olunur ne de yetişkin. Bir isim dahi verilmez bize.

Değişim taşkın bir sel gibidir, bentleri yıkar geçer. Kasırğa gibidir tozu dumana katıp eser. Tedbir o ki sele karşı sal yapıla, yele karşı kanat takıla.

Değişim, daima yapageldiğimiz şeylerden kuşku duymakla ve başka yolların varlığına hayret etmekle, yani merak duygusuyla başlar ki bu da felsefe eğitiminin başlangıcıdır. Değişimin seyrini doğru belirleyebilmek, mevcut seçenekleri fark ettikten sonra o seçenekler üzerine anlamlı incelemeler yapabilmekle mümkündür. Anlamlı incelemeler derin bir kavrama kabiliyetiyle ilgiliyken bu kavrama kabiliyeti belki yıllarca sürece olan fikirsel temrinlerle sağlanabilir. İyi bir felsefe eğitiminin sadık neferleri olan bu temrinler ise ele alınan meselelere tutarlı ve anlamlı bir vukufiyet nazarı katar. Ez cümle, iyi bir felsefe eğitimi her bir insanın gündemine gelmeli, önemsenmeli, kıymet görmelidir. Böylesi bir eğitim hem bireysel hem de toplumsal huzura dair keyfiyet değil bir zaruret halidir.

Nihat MALKOÇ

TÜRKÜLER GÖNÜL DİLİMİZDİR

Türküler, milletimizin gönül teknesinde yoğrulan birlik hamurudur; hasret ve hicranın koyu gölgesidir. İçimizi yakıp kavuran sevdanın tercümanıdır. Türküler duygulara dil, sazımıza tel, sevilene uzanan açık bir el, kavurucu ateşte içimizi serinleten yel olur.

Onlar ki sevdanın fitilini ateşler. Sevdanın akışından, sevgilinin bakışından, hasretin bir şimşek misali çakışından, yüreğin çekişinden, ayrılık çöküşünden, güllerin kokuşundan, zalim sevgililerin aşkını başa kakışından, kilimin nakışından, ceylanların sekişinden, rakiplerin kafa tokuşundan, hayatın o çekilmez ve çıkılmaz yokuşundan haber verirler.

Türküler gönül dilimizdir. Hakikatin içli sesidir. Acıya ve kedere banılmış bir gönül bestesidir. Cümle derdimizi onlarla ifade ederiz. Türküler gönül yaralarımıza daima merhem oldular. Memleketimizi onlarla daha bir içten sevdik. İçimizdeki kor ateşi onlarla söndürdük. Bazen de ciğerimize işleyerek hasret ateşimizi daha da tutuşturdular.

Türküler masum Anadolu insanının yüreğinden kopup gelen duygu selidir. Bu selin önünde hiç kimse duramaz. Önüne ne katarsa alıp götürür. Hiçbir şair, tertemiz bir yürekte neşet eden bir türkü kadar ifade edemez derin hissiyatını. Şair ve şiir aciz kalsa da, acı çeken bir gönülden kopup gelen nağmeler, duyguları ifade etmeye muktedirdir. Zira sözün gücü samimiyetinde saklıdır. Şair, türkülerin gücünü bakın nasıl teslim ediyor: “Şairim/Zifiri karanlıkta gelse şiirin hası/Ayak seslerinden tanırım/ Ne zaman bir köy türküsü duysam /Şairliğimden utanırım/Şairim/Şiirin gerçeğini köy türkülerimizde bulmuşum/Türkülerle yunmuş yıkanmış dilim/ Onlarla ağlamış, onlarla gülmüşüm.”

Türküler deruni hissiyatın bir ifade çeşididir. Milletimiz duygu ve düşüncelerini bu yolla anlatmış. Sevdigine bu yolla seslenmiş; bazen sitem etmiş, bazen de sevdiginin gönlünü almaya çalışmış. Sonra da aradan çekilmiş. Böylece sitem ve övgüleri millete mal olmuş.

Anadolu insanının hüznünlü hikâyesini türkülerden takip ederiz. Aşkları, hüznünlü, neşeleri türkülerle sinmiştir bu asil insanların. Bu yüzden türküler bazen coşturur, bazen de hüznünlendirir dinleyenleri. Yaşanmış her ne varsa türkülerin nağmelerine sinmiştir. Ahmet Hamdi Tanpınar’ın dediği gibi “Türk insanının yazılamayan romanı, türkülerde

saklıdır”

Türküler hayat değirmeninde öğütülen kırık dö-kük hayatların tabir caizse unudur. Beyazı, esmeri, karası; kalını ve incesi vardır hepsinin. Hepsinin de hayatta bir yaşanmışlığı ve bir karşılığı mevcuttur. Onlar bizlere bırakılmış en büyük kültürel miras-lardandır. Onları korumak ve yarınlara taşımak, başta sanatçılarımız olmak üzere, hepimizin vazife-sidir.

Çoğunun yazanı ve düzeni belli değildir türkülerimizin. Hepimizin ortak malıdır. Onlar hayatımıza renk ve ahenk katarlar. İçimizdeki sızıya ve alnımızdaki yazıya yol verirler. Şair Bedri Rahmi Eyüboğlu bakın ne güzel anlatmış gönül telimizi titreten türkülerimizi: “Âh bu türküler / Türkülerimiz / Ana sütü gibi candan / Ana sütü gibi temiz / Türkülerde tüter dağ dağ, yayla yayla / Köyümüz, köylümüz, memleketimiz. / Âh bu türküler, / Köy türküler / Dilimizin tuzu biberi / Memleket ahvalini onlardan sor / Kitaplarda değil, türkülerde ara Yemen’i / Öleni, kalanı, gidip gelmeyi. / Ben türkülerden aldım haberi / Âh bu türküler, köy türküler / Mis gibi insan kokar, mis gibi toprak / Hilesiz hurdası, çırılçıplak / Dişisi dişi, erkeği erkek / Kaşı kaş, gözü göz, yarası yara / Bıçağı bıçak / Âh bu türküler köy türküler / Karanlık kuyularda açılmış çiçekler gibi / Kiminin reyhasından geçilmez / Kimi zehir, kimi zemberek gibi.”

Türküler türkücülerin dilinde tanıdık ve sevdik. Onlar açtı türkülerdeki hissiyatın kalın perdesini. Bazen türküler türkücüler, bazen de türkücüler türküler vitrine çıkardı. Türkücüyle meşhur olan türkülerin yanında, bazı türkülerle meşhur olan türkücüler de vardır.

Herkes her türküyü söyleyemez. Her türkü herkese gitmez. Zira her türkücünün kendine özgü bir hançeresi(gırtlığı) vardır. Örnek verecek olursak; kanaatimce Gönül Dağı’nı Neşet Ertaş, İlvanlım’ı Belkıs Akkale, Maden Dağı’nı İzzet Altınmeşe, Ayağında Kundura’yı İbrahim Tatlıses, Mihriban’ı Musa Eroğlu, Ağlama Gözlerim’i Ali Ekber Çiçek, İşte Gidiyorum’u Aşık Mahzûnî Şerif,

Deli Gönül’ü Arif Sağ, Değmen Benim Gamlı Yastı Gönülüm’e’yi Zara, Yozgat Sürmeli’si’ni Nida Tüfekçi, Kalktı Göç Eyledi Avşar Elleri’ni Muharrem Ertaş, Çökertme’yi Özyay Gönülüm, Drama Köprüsü’nü Ruhi Su en güzel söyler. Bunların sayısını artırmak pekâlâ mümkündür.

Mehmet GÖZÜKARA

KARAHASANLILAR

Her insanın bir hikâyesi vardır. O hikâyeyi de tek başına kendisi var etmemiştir. O, yaşamışlıkların ardında bir boyun nefesi, bir soyun yankısı, bir aidiyetin kadim izi vardır. Zira hikâyesi olan her topluluk, tek başına yürümez. Bu yürüyüşte; kendi kahramanlarını, törelerini, göreneklerini, toylarını, düğünlerini, ağıtlarını ve türkülerle yoğrulmuş destanlarını da omuzlayarak yürür. İşte bu açıdan bakıldığında tarih, kuru bir vakalar silsilesi olmanın ötesine geçer. Seni var eden hafızanın ana damarı, aidiyetin kopmaz bağıni oluşturur.

Araştırmacı kimliğinin yanı sıra, hakikat yolunun da yolcusu olan Ali Gültekin Biniş; tarihin tozlu raflarında bekleyen belgeleri bir vicdan borcunun ağırlığıyla gün yüzüne çıkarmıştır. Karahasanlılarda sabrın ilmik ilmik dokunduğunu, çilenin iradeyle yoğrulduğunu ve hakikatin hassasiyetiyle işlendiğini destanın ete kemiğe bürünmüş halini görmek mümkündür.

Bu eser, sadece ansiklopedik bir eser olarak görülmeyp hakikatin ortaya konulması şeklinde okunmalıdır. Okunmalı ki geçmiş ile gelecek aynı vücutta buluşsun. Buluşsun ki kimliğini unutup mankurtlaşılmasın. Ünlü Kırgız yazar Cengiz Aytmatov'un "Gün Olur Asra Bedel" de uzun uzun izah ettiği gibi, mankurtlaşıp başkalarının emellerine hizmet edilmesin.

İnsan, çoğu vakit yazın gölgesinde serinlediği ağacı, kışın ateşine kurban eder. Çoğu zaman değerini bilmediği hasletin bedelini ağır öder. Bu hataya sıkça düşüldüğünden, hakikate hizmet edenlerin layıkıyla anlaşılmaması kimseyi şaşırtmaz. Çünkü zaman, hak edenin hakkını er ya da geç teslim eden en adil terazidir.

Tarihî kayıtların şahitliğinde Karahasanlılar, Oğuzların iki ana kolundan biri olan Bozokların Yıldız Han evlatlarına mensup Beğdili boyunun Yeni-il kolunda kök salmıştır. Bu kök, bir dilin nakli, bir kültürün mayası ve bir inancın sarsılmaz silsilesidir.

Karahasanlılar, işte bu kökün izini sürerken unutulmaya yüz tutmuş bir hafızayı yeniden diriltmektedir. Bu çalışma, Karahasanlıların gönül atlasını

gün yüzüne çıkararak daha görünür hale getirmiştir. Geçmiş ile bugünü aynı kıyıda buluşturan bir köprü hükmündedir. Zira ehlince malumdur ki kimliğini unutanlara tarih, kim olduklarını en acı surette hatırlatır. Bu yüzden bizi biz yapan değerlere sahip çıkmak gibi zaruretimiz vardır.

İkinci baskısı ile eser; yeni belgelerin ışığında daha da derinleşmiş, eserin eksikleri tamamlanmış, eserdeki karanlıkta kalan noktalar aydınlığa kavuşturulmuştur. Karahasanlıların tarihi, dili, inanç dünyası, gelenekleri ve oyunları yeniden ele alınmıştır. Ayrıca isimler ve halk hekimliği gibi yeni başlıklarla zenginleşmiştir. Yurt içinde ve dışında izlerine rastlanan Karahasanlıların tarihleri, boyları ve yerleşim sahaları da ilmi bir düzen içinde ortaya konmuştur.

Dahası, Karahasanlıların Dulkadiroğulları Beyliği içindeki mevkii, tımar ve reaya düzenindeki konumları, Turna Dağı Savaşı'ndan Avusturya Seferi'ne uzanan rolleri, Maraş ve Antep mücadelesine sundukları katkılar, somut belgelerle gün yüzüne çıkarılarak meraklısına sunulmuştur. Karakeçili ve Atmalı boylarıyla olan muhtemel bağlar ile Tahtalı'daki balbalı mezarın aidiyeti gibi meseleler de ilmin ışığında ele alınmıştır.

Bütün bu yönleriyle eser, yalnızca bir tarih kitabı değil; bir kimlik beyannamesi, bir hafıza menkıbesi ve bir kültür hazinesidir. Kardeşlik, dayanışma, yardımlaşma ve dostluk gibi insanı insan kılan değerlerin, bu satırlarda yeniden filizlendiği aşikârdır. İnaniyoruz ki bu kıymetli çalışma; vatan, devlet, millet ve bayrak sevgisini daha da yüceltecektir. Millî ve manevî değerlerimizi daha yaşanılır kılacaktır. Kardeşliğin arttığı, dayanışmanın güçlendiği ve dostlukların daim olduğu ufuklara yelken açacaktır.

Karahasanlılar adına böylesine kalıcı ve kıymetli bir eser ortaya koyan Ali Gültekin Biniş'i hürmetle selamlıyor, emeğinin bereketli ve daim olmasını diliyorum.

YILMAZ TAN

"yılların birikim ve tecrübesiyle..."

TAN BAHARAT

0 543 604 95 31

Afşin/Kahramanmaraş

Kıraç Beton

0 344 511 7878

0 533 921 0252

KIRAC
BETON

"Sağlam Düşünün"